This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

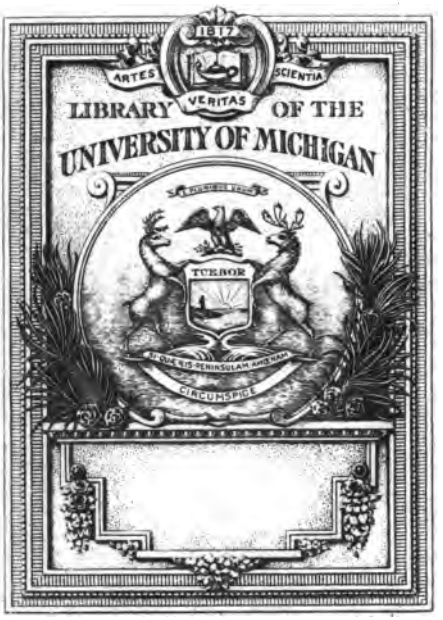
1817
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

839.38
B742
V.4

Mr. D. J. van Lennep Lofrede op Jeronimo De Bosch, uit het Latijn vertaald door L. W. Wafterbaen, met aanteekeningen van Jeronimo De Vries. Dordrecht 1820.

Jeronimo De Vries beoordeeling der: Memoria Hieronijmi De Bosch, celebrata in publico Classis tertiae Instituti Regii Belgici Confessu a Davide Jacobo van Lennep.

Amsterdamsche Courant van 16 Nov. 1817, waarin het bericht wegens die gehouden openbare zitting van de derde klasse van het Koninklijk Instituut, in welke de gedachtenis van den Heer De Bosch door Prof. van Lennep wierd vereerd.

Algemeene Kunst en Letterbode van 21 Nov. 1817, waarin een brief wegens bovengemelde plegtigheid en de lofrede van Professor van Lennep op den Heer De Bosch.

J. Lublink de jonge (ten gevolge van een misverstand zich door den Heer De Bosch beleedigd achtende) aan Jeronimo De Bosch wegens den gouden eerprijs door de Maatschappij der Nederlandsche letterkunde te Leiden hem toegewezen 13 Julij 1774.

Courier van Amsterdam, van 5 Junij 1811,
met het bericht van het overlijden
van den Heer De Bosch, en eene vereer
de hulde aan zijne verdiensten.

M. R. H. Arntzenius Hulde aan de
nagedachtenis van den Heer De Bosch
na de lofspraak van den H. D. J. van
Lennep in de derde klasse van het ko.
rinklijk Nederlandsch Instituut.

Algemeene kunst en letterbode van 6 Maar
1818, waarin Bijzonderheden uit de
jeugd van Jeronimo De Bosch, eene
bijdrage tot zijne levensschets.

Algemeene kunst en letterbode van 5 Maar
1819, waarin nog iets omtrent den
uitmunten den Jeronimo De Bosch

UNIV. OF MICH.

Bosch, Jeronimo de
Werken
1102
b 7.

LOFREDE

OP

JERONIMO DE BOSCH,

VAN

Mr. *D. J. VAN LENNEP.*

UIT HET LATIJN VERTAALD

DOOR

C. W. WESTERBAEN.

MET EENIGE AANTEEKENINGEN

VAN

JERONIMO DE VRIES.

1820.

Rijksm. st
Nijhoff
3-27-29
19143

*

WAARDE TOEHOORDERS!

Wat reeds lang eerbied en dankbaarheid, als heiligen pligt, van mij gëischt hebben, dat zal ik in dit uur dan eindelijk volbrengen. Van JERONIMO DE BOSCH, een' man, die mij ten hoogste aan zich verpligt heeft, zal ik den lof vermelden te dezer plaatse, alwaar ik twijfel, of die niet bijzonderlijk te huis behoort, en zelfs niet als te laat verheven zou kunnen geacht worden. Waar toch zou ik hem gevoegelijker kunnen prijzen, dan daar ik, na zijn overlijden, in zijne plaats verkozen ben? Of hoe zou ik hier dezen pligt vroeger hebben kunnen betrachten, dan in deze eerste openlijke vergadering van onze Klasse? Bijaldien sommigen van oordeel mogten zijn, dat ik, uit hoofde van de spade komst dezer gelegenheid, dezelve niet had moeten afwachten, maar liever eenige andere te baat nemen, dat zij dan weten, dat ik mede dit zelfde voornemen gehad heb; doch

dat deszelfs dadelijke volvoering in de ongunst der tijden een onoverkomelijk beletsel zou gevonden hebben. Herinnert u, Toehoorders! den toestand van ons Vaderland, niet slechts toen DE BOSCH gestorven is, maar ook in de twee volgende jaren. Toen beleefden wij die dagen van slavernij, welke den mensch de helft van zijne kracht doen verliezen. Geen wonder, dat ook mijn geest, en door het gevoel van tegenwoordige, en door de vrees voor schrikkelijk dreigende ellenden geschokt, zoo al niet geheel bezweken was, dan toch zeker zijne vroegere levendigheid en vuur had verloren. En hoe zou ik, die zelf de vrijheid liefheb, in dien tijd over DE BOSCH, die haar zoo hartelijk beminde, vrijmoedig hebben kunnen spreken, toen zoo vele dienaars van eene achterdochtige tirannij, ons gestaâg als op zijde hangende, zelfs geen' schijn van een eenigzins vrij woord wilden dulden? De overweging hiervan, welke zich in die dagen gedurig bij mij opdrong, heeft toen mijne pogingen, om den lof van DE BOSCH te verkondigen, verijdeld. Want dat ik dit gepoogd heb, zal niemand in twijfel trekken: en, heeft men geklaagd over mijn te langdurig uitstel van dezen liefdepligt, men houde zich, bid ik, tevens verzekerd, dat dit mij zelven zoo onaangenaam is geweest, dat ik mij niet kan herinneren, in mijn gansche leven immer door eenigen last zoo zwaar gedrukt te zijn geweest.

Toen

Ten laatste zal ik dan zoo aan mijnen pligt, als aan uwe langgerekte verwachting, Toehoorders, voldoen. Het is nu wel reeds, ik beken het, in het zevende jaar na den dood van DE BOSCH; maar DE BOSCH was de man niet, om door zijne medeburgers zoo spoedig vergeten te worden, en mijn gevoel is, bij de treurige herinnering aan dezen verloren vriend mijns harten, nog heden zoo levendig, als het in het eerste jaar na zijn overlijden naauwelijks heeft kunnen wezen. Immers staat mij het beeld der voortreffelijkheid, welke in DE BOSCH uitblonk, zoo schitterend voor, of liever, het is zoo geheel in mijnen geest geprent, dat geen tijd het daarin ooit zal kunnen uitwisschen. Wilt mij, die u, door het verhaal van 's mans geschiedenis, dit beeld als levendig zal trachten voor te stellen, wilt mij, bid ik u, te dien einde, met uwe gunstige aandacht vergezellen.

JERONIMO DE BOSCH is den 23sten van Lentemaand des jaars 1740 binnen deze stad geboren. Zijn vader, mede JERONIMO geheeten, was in dezelve een der voornaamste en kundigste Artsenijmengers, en zijne moeder, CATHARINA VAN DER HEIJDEN, eene uitgelezene vrouw, bij welke haar man, behalve hem, over wien wij thans willen spreken, drie zonen, JAN, BERNARDUS en GREGORIUS, benevens twee dochters, CATHARINA en JUDITH, verwekt heeft. Van zijne

vroege jeugd aan, heeft onze DE BOSCH, de lieveling van dit talrijk gezin, door eigene dagelijksche ondervinding geleerd, hoe zoet het is, lief te hebben en bemind te worden; dewijl dit eendragtig en bloeijend huisgezin, in de eenstemmige Godsvrucht en liefde der beide ouderen, en in de onderlinge hartelijke toegenegenheid der kinderen, welke daaraan beantwoordde, eenen vasten steun vond. Voorts had de jonge JERONIMO het geluk, van eerwaardige mannen tot geleiders van zijn gedrag en zijne letteroefeningen te hebben, van wier dagelijksch verkeer aan het huis van zijne ouders hij al, wat deugdzaam en edel is, leerde navolgen. In de eerste plaats moet hier zijn grootvader van vaders zijde, JERONIMO, genoemd worden, een allerdeugdzaamst man, door zijne uitnemende bedrevenheid in de artsenijbereiding, en door zijne onkreukbare braafheid en reinheid van zeden tevens, zoo geacht bij zijne medeburgers, dat de toegenegenheid, hem door allen bewezen, ongeloofelijk was, zoo dat hij, reeds als jongeling door de Burgemeesters met het aanzienelijk ambt van *Inspector van het Collegium Medicum* vereerd, hetzelve, vijftig jaren lang, tot in zijnen hoogen ouderdom, met uitstekenden lof heeft waargenomen. Vervolgens verdienen hier zijne ooms, HENDRIK en BERNARDUS, melding, niet slechts brave, maar ook inzonderheid schrandere mannen, beiden, als Nederduitsche dichters, met roem bekend, hoewel

de

de jongere, BERNARDUS; het meest; terwijl weder HENDRIK, in de ongemeene kennis der geneeskunde, welke hij beoefende, en in andere zaken, boven zijnen broeder uitmuntte. Aan deze zijne bloedverwanten, doch het meest aan zijnen grootvader en oom HENDRIK, gevoelde onze jonge vriend, nevens zijne ouders, zeer veel verschuldigd te zijn, zoodat hij zich gemakkelijk door hen liet overhalen, om zich in de kunst van zijnen grootvader en vader te laten onderwijzen, ten einde in den winkel van den eersten medehelper, en daarna opvolger te worden. Om dit bedrijf op beteren grond van onderwijs, en met te meer lofs, te kunnen oefenen, wilde men tevens, dat hij zich eene naauwkeurige kennis van de Latijnsche taal zou verwerven. JERONIMO wordt dan naar die school gezonden. In den beginne waren zijne vorderingen, schoon niet berispenswaardig, echter niet voortreffelijk. Het bleek, dat hij, in het leeren der taal, tot hiertoe minder zijn eigen oordeel volgde, dan dat van anderen. Zijne onderwijzers hadden wel schier niets aan te merken, en zelfs vele reden om hem te prijzen, inzonderheid zijne uitnemende aandacht in het hooren, zijne bereidvaardigheid in het gehoorzamen, zijne zorgvuldigheid om hun geen ongenoegen te geven, en zijne zachtaardigheid jegens zijne medeleerlingen. Echter waren zijne vorderingen zoo groot niet, als men van een' jongeling van zulke gelukkige vermogens

zou verwachten: of liever waren deze gelukkige vermogens den meesten van zijne onderwijzers onbekend gebleven. Immers is het ieders zaak niet, de spranken van het goede en schoone, in der kinderen ziel schuilende, te ontdekken, en, al zijn ze ontdekt, in vuur te zetten. Onze jongeling, de lagere klassen doorgeworsteld, kwam dan, eindelijk, tot het onderwijs van VAN DER WILP, die Conrector was van de vijfde. Deze was niet slechts een uitstekend geleerd man, maar ook door en door bekwaam, om den verschillenden aanleg zijner leerlingen, en te onderscheiden, en te ontwikkelen. Terstond trof hem in den jongen DE BOSCH eene uitnemend goede geaardheid, welke slechts bewogen en aangeprikkeld behoefde te worden, om zoo wel de grootste, als de snelste vorderingen te maken. Hij bespeurde, dat de kracht van zijnen geest, den jongen zelven onbekend, nog lag te sluimeren, en dat zijne vorige meesters, meenende in zijne tamelijk prijzenswaardige middelmatigheid te moeten berusten, niets hoogers van hem gevorderd hadden. Hij zag, dat de jongen, in het bewerken van 't geen hem was opgelegd, zich alleen toeleide, om buiten berisping te blijven, en voorts liever met zijne makkers wilde spelen, dan zich door het schrijven en lezen van de geschriften der ouden afmatten. Evenwel zag hij tevens, dat hij niet alleen ongemeen eergierig was, maar ook niets

hem

hem grooter' schrik aanjoeg, dan het denkbeeld, van zijnen meesters of ouders, of wie het ook wezen mogten, in wier liefde hij belang stelde, reden tot misnoegen te geven. Nu had hij het middel gevonden, om hem tot eene brandende liefde voor de letteren aan te vuren. Toen hij, namelijk, eens ontdekt had, dat de leerling zijn werk nu, bij toeval, wat slordiger had afgedaan, gaf hij hem, eenige dagen daarna, niet alleen geene taak meer op, maar zag haar zelfs, hoe zeer ook aangeboden, niet in. Den eersten dag scheen de jongen zich des niet zeer te bekreunen, den volgenden zich eenigzins te verwonderen, den derden begon hij eenig leedwezen aan den dag te leggen; toen hij, eindelijk, zeker was, dat zijn meester hem verwaarloosde en verachtte, was hij zoo bedroefd, dat hij 't voor zijne ouders niet langer kon verbergen. Op zijn verlangen, gaat de vader bij VAN DER WILP de zaak onderzoeken. Naauwelijks heeft hij alles vernomen, of hij betuigt den meester, allerkrachtigst, zijne volkomene goedkeuring. Te huis gekomen, raadt hij zijnen zoon, dat hij het verharde gemoed door verdubbelde vlijt en naauwkeurigheid zou trachten te breken, dewijl er geen ander middel is, om den meester te bevredigen. De jongen gehoorzaamt zijns vaders vermaning. Evenwel beeft hij nog voor VAN DER WILPS zware en donkere wenkbraauwen. Doch naauwelijks schenen deze hem

een weinig min zaamgetrokken, of hij vermant zich, om zijn werk, dat hij nu met de meeste naauwkeurigheid bearbeid had, met eene bevende stem en hand, aan te bieden. *Laat ons zien*, zegt de onderwijzer, *of het de moeite waard is.* Hij neemt het blad in handen; beziet 't; bespeurt meer vlijt, ontdekt zelfs vorderingen. Hij spreekt dus den jongen niet slechts zachter aan, maar prijst hem daarenboven. Nu scheen zich onze DE BOSCH ten hemel opgetogen, en sedert gaf hij zich, met eene onvermoeide naarstigheid en ongeloofelijk warmen ijver, zoo geheel aan de Letteren over, dat hij, die te voren naauwelijks de zesde plaats in zijne Klasse kon blijven bezitten, eerlang om de eerste wedijverde. Nu begon VAN DER WILP hem zeer genegen te worden, en DE BOSCH hem, wederkeerig, als zijnen leermeester en tweeden vader te vereeren en lief te hebben. Dit gevoel van eerbied en dankbaarheid bleef onzen vriend zijn gansche leven bij, zoodat hij VAN DER WILPS uitstekende verdiensten, te zijnen aanzien, altijd zeer gaarne en met zekeren wellust roemde. Uit deszelfs school, vervolgens, tot die van den Rector ARNTZENIUS opgeklommen, blonk hij ook daar weldra uit. Van dag tot dag deed hij al meerdere vorderingen blijken. Want nu was hij niet meer voldaan, wanneer hij zijnen meesteren slechts genoegen gaf, maar uit eigene beweging, en met ei-

eigen oordeel, omvatte hij de Letterkunde. Nu had hij reeds het schoone en geestrijke bij CICERO, HORATIUS en VIRGILIUS beginnen op te merken en te gevoelen. Nu was zijn hart reeds getroffen en vervuld van eene ongewone liefde voor de bevalligheden der Ouden, in welker navolging hij in schriftelijke opstellen bereids zoo gelukkig was, dat een ieder de streelendste hoop van hem voedde. Zijne redevoering over *de ware dapperheid*, welke hij, zeventien jaren oud, bij het verlaten der lagere scholen, hield, verwierf zoo veel goedkeuring, dat zij den druk waardig geacht werd, en in het licht kwam met eenige lofdichten zijner medeleerlingen op den Maker, — zij, als eene welsprekende getuigenis van zijne vorderingen en geleerdheid, — deze, daarenboven, als eene stilzwijgende erkentenis van zijne vriendelijkheid, toegevendheid en zachte minzaamheid, zonder welke hij gewis ook door hen, die hij door vernuft en kundigheden overwonnen had, desniettemin, te allen tijde, niet zoo hartelijk, en bemind, en vereerd zou geworden zijn.

Eenen jongeling van deze bekwaamheden en deugden viel het niet moeijelijk, van zijne bloedverwanten de vrijheid te bekomen, om, ook na den afloop der schooloefeningen, op den ingeslagen weg der Letteren niet slechts te blijven staan, maar ook verder voort te gaan. Zijne ouders namelijk hadden alles aan den grootvader, wien

wien de kleinzoon nu, als medehelper, zou dienen, ter beslissing overgelaten, en deze liet zich door het smeeken van zijnen lieveling gemakkelijk bewegen, omdat hij zelf in hem geenen kruidmenger van den gewonen stempel, maar eenen man verlangde, die hem, zoo veel mogelijk, gelijk zou worden. Doch 't geen den grootvader en de ouders meest overhaalde, was de bijzonder gunstige gelegenheid van het Amsterdamsche *Athenæum*, aan 't welk toen P. BURMAN DE TWEEDE, een man van hoogst beschaafden en bevalligen geest, in de Grieksche en Latijnsche letteren, benevens de Welsprekendheid en Dichtkunde, onderwijs gaf: en, inderdaad, het kwam hun onverantwoordelijk voor, dat een jongeling van dat oordeel, van die liefde voor de Letteren, van die vorderingen reeds in de studiën, van eene zoo gemakkelijke en naburige gelegenheid, om zulk een' groot' man te hooren, in 't geheel geen gebruik zou maken. Zoo werd DE BOSCH dan een toehoorder van BURMAN DEN TWEEDE.

Ik weet, dat er sommigen in deze vergadering tegenwoordig zijn, wien het mede heeft mogen gebeuren, BURMAN te hooren, 't zij dan aan zijn huis, 't zij openlijk lessen gevende. Zij herinneren zich, 't geen ik slechts van anderen vernomen heb, hoe levendig hij was in zijn onderwijs, vooral wanneer hij eenigen meer uitstekenden Latijnschen Dichter verklaarde; hoe vele

vele moeite hij zich gaf, opdat toch niets van het schoone en bevallige, daarbij voorkomende, zijnen toehoorderen ontglippen mogt; hoe hij zich bevlijtigde, om de verzen, naar toonval en maat, met zwier en vuur op te zeggen; hoe zijne stem was, hoe zijn stand, hoe de kracht zijner gebaren, hoe de beweging van zijn hoofd, hoe het vuur van zijne snelle en schitterende oogen. Stelt u deze voortreffelijke gaven van BURMAN, bid ik u, Toehoorders! voor den geest, en daarna, dat DE BOSCH aan het onderwijs van zulk eenen meester werd overgegeven. Denkt eens na, daar niemand, dan die geheel dom, of voor alle dichterlijk gevoel althans ijskoud was, deze lessen van BURMAN zonder de levendigste gewaarwordingen kon bijwonen, hoe DE BOSCH door dezelve moet getroffen geweest zijn: en gij zult hem, ongetwijfeld, bij de eerste les reeds, geheel aan den mond zijnes leeraars zien hangen, deszelfs lessen gretig opvangende, en bij de aangehaalde verzen der dichters zoo geheel in vuur gebragt, dat gelaat en gebaar beide den ongeloofelijken gloed zijner ziel vertoonden. Alzoo ontstoken en ontvlamd, keert hij naar huis, roept aldaar het gehoorde allerzorgvuldigst voor zijnen geest terug, — ziet den door BURMAN behandelden Dichter, en anderen, wier door hem bijgebragte plaatsen hij zich herinnert, wederom zelf na, — leest en overdenkt ze, met geenen minderen zielewellust dan te voren, ja zelfs

zelfs eenigzins met nog meer vrucht voor zijne kennis. Dit van dag tot dag herhalende, moest hij wel spoedig met de beste Latijnsche Schrijvers zoo gemeenzaam worden, dat hij van het gevoel voor de Romeinsche bevalligheden geheel doordrongen werd. Dit gevoel werd door zijne pogingen ter navolging dier schoonheden nog meer gescherpt, en door het onderrigt van BURMAN nog vermeerderd, omdat deze, in zijne lessen, niet alleen de plaatsen der *oude* dichters met elkander vergeleek, maar ook die van de *nieuwere Latijnsche* zangers, vooral van *Italiaansche* en *Nederlandsche*, waaruit hij, nu en dan, eenige der fraaiste versjes en spelingen bijbragt, en waardoor de letterminnende jongelingen den waren trant van navolgen leerden. Geen wonder voorzeker, daar BURMAN zelf hun hiervan het beste voorbeeld gaf, die in deze gave van het vernuft door niemand der lateren werd geëvenaard, maar een bovenal bevallig, en althans geen dichter van eenen kruipenden geest was. Van hier, dat ook DE BOSCH weldra zijne overige huiselijke oefeningen, al meer en meer, met die in de Dichtkunst vermenigvuldigde, nu eens de liederzangen van HORATIUS in de maat van eene *Elegie* overbrengende, en dan weder ook eenige vrucht van eigen geest opleverende. Grootvaders winkel dreunt van verzen, zonder dat, intusschen, de gewone arbeid gestaakt wordt. De oude man vindt den jongeling nu

eens

een met flesschen en doozen, dan weder met een berg van boeken en papieren over de oude letterkunde omschanst, en, met dezelfde vlijt, het eene oogenblik over een geneeskundig voorschrift, het andere over eene plaats van FLACCUS of MARO, peinsende. Nu houdt hem eene kruidkundige zamenstelling, dan weder eene dichterlijke, bezig. Dus gaat en keert hij geduzig heên en weder van den stamper tot de pen, van de pen tot den stamper. Dit ziet de grootvader en lacht den jongeling zacht en minzaam toe, die zoo veel zucht betoont voor de geleerdheid, en daarbij zoo veel eerbieds voor zijne pligten; zoo bedreven is in de Letteren, en zoo wakker tevens en Godsdienstig-getrouw in zijnen post; en, terwijl de grijsaard zich zeer gelukkig acht met zulk eenen kleinzoon te hebben, verheugt hij zich te hartelijker in het tegenwoordige, naarmate de hoop op het heugelijkst toekomende hem wederkeerig blijder toelacht.

En, inderdaad, deze hoop heeft hem niet bedrogen. Het was in het jaar 1760, voor DE BOSCH het twintigste van zijn leven, dat hij, op de lijst der artsenijbereiders ingeschreven, en weldra als deelgenoot in den winkel van zijnen grootvader aangenomen, hem van een groot gedeelte der moeite en zorgen begon te ontlasten. Hoezeer dit den ouden man aangenaam heeft moeten zijn, twijfel ik echter zeer, of de groot-

va-

vader, die zijn' kleinzoon zoo teeder beminde, niet nog meer blijdschap geschept hebbe zoo uit deszelfs geleerdheid, door eene zonderlinge lieftaligheid en geestigheid gekruid, als nog meer uit de daaruit geborene hoogachting van BURMAN en andere mannen van den eersten rang, gevolgd door aller hoogste gunst en toegenegenheid. Wat wonder, dat ook de meest belovende jongelingen, die de school van BURMAN vlijtig bezochten, als om strijd, naar de gemeenzaamheid met DE BOSCH dongen, omdat zij zich daarvan, te regt, zeer veel genoegen en nut beloofden? Weldra kwam hij dan in naauwere vereeniging met de inzonderheid uitmuntende kweekelingen van BURMAN, JANUS HELVETIUS, LAURENS VAN SANTEN, GERARD HOOFT en PIETER NIKOLAAS ARNTZENIUS. Hoezeer door deze lang en dringend aangezocht, om van een dichterlijk gezelschap, dat zij, op raad van BURMAN, hadden opgerigt, lid te worden, bleef hij echter, zoo lang zijn grootvader leefde, deze uitnoodigingen standvastig afwijzen, omdat hij, namelijk, vreesde, daardoor den ouden man of eenigen last te baren, of hem althans van de zorgvuldigheid voor deszelfs reeds kwijnenden leeftijd, tot welke hij zich verpligt achtte, in het een of ander opzigt, bedriegelijk te berooven. Echter stond hij aan de geletterde oefeningen zijner vrienden, ook bij het leven zijns grootvaders, zoo veel tijds af, als

als hij, behoudens zijnen pligt, vermogt, en, na deszelfs overlijden, in het jaar 1767, als hij zelf van het bestuur zijns winkels en zijner huisselijke zaken overhield. Toen ook liet hij het zich welgevallen, dat men hem als lid van dat gezelschap aannam, daartoe inzonderheid overgehaald door den edelen jongeling, des Amsterdamschen Burgemeesters zoon, GERARD HOOFT; wiens groote blijdschap over de aanwinst van dit nieuw medelid men allerbest uit deze verzen kan beoordeelen, waarin hij dezelve nog heden getuigt:

Wij roemen PHEBUS gunst en die der Zanggodinnen.
Het uur is eindlijk daar, zoo lang door ons begeerd.
DE BOSCH vereenigt zich met die hem vurig minnen,
DE BOSCH, in *Rome's* taal en redekunst volleerd,
Wien, tot der Muzen dienst geneigd met hart en zinnen,
Reeds lang APOLLO's rei als Dichter hoog waardeert.

Schoon dan, gelijk gebleken is, de gaven der Romeinsche Welsprekendheid en Dichtkunst, welke HOOFT in zijnen DE BOSCH geprezen heeft, reeds toen zijnen gemeenzamen vrienden genoeg bekend waren, van dezen zelfden tijd aan begonnen zij, echter, meer algemeen beroemd te worden, door, achtervolgens, in het licht gegevene Werken, door welke zij zich, van dag tot dag, tot nog hoogeren bloei en luister verhieven. Want, toen HOOFT, kort daarna, eene reis naar

Engeland deed, schreef DE BOSCH hem een' brief of *Elegie*, onder den naam van *Julia*, *het beminde meisje*, zoo streelend door gevoel en zoetvloeijendheid, dat hij, sedert dien tijd, aller toegenegenheid en verwondering tot zich trok. Hierna volgden andere Dichtstukken, even edel en beschaafd, waaronder dat, waarin hij HOOFT, zeer vroeg hem en de Muzen door den dood ontrukt, een plegtig lijkoffer bragt; bij welken liefdedienst hij nog eenen anderen, niet minderen, voegde, toen hij de Latijnsche Dichtstukken van den overledene voor de uitgave gereed maakte. Doch de voorrede, hiervoor geplaatst, over het leven en de zeden van HOOFT, deed een' ieder zien, hoe uitmuntend DE BOSCH, ook buiten dichtmaat, kon schrijven; iets, dat hem te meer lofs verwierf, daar er schier niets zeldzamer pleegt te zijn, dan dat zij, die zich op de Dichtkunst toeleggen, tevens in ongebonden stijl eigenaardig weten te schrijven. Maar DE BOSCH behoorde geenzins onder het getal van die genen, die al, wat niet dichterlijk is, verachten, en die zelve niets anders willen doen, dan zingen. Van zijne vroege jongelingschap aan, vond hij geenen minderen wellust in CICERO en NEPOS, dan in NASO, TIBULLUS of HORATIUS; en niets kwam hem belagchelijker voor, dan sommiger spijtige walging van den eenen, of anderen schrijftrant. Gelijk hij zich dus te huis in beiden even zeer geoefend had, zoo droegen

zijne

zijne eerste proeven van dichtmaat en ondicht, bij hare openlijke verschijning, terstond de goedkeuring weg van alle kenners.

Zoo was dan DE BOSCH, naar het eenparig oordeel van alle geleerden, in de Latijnsche Letterkunde reeds groot geworden, toen hij, met dezen lof niet voldaan, ook in de Grieksche tenen gelijken roem begon na te jagen. Misschien zijn er onder u, Toehoorders! wien het verwondering gebaard heeft, dat ik hiervan niet reeds vroeger iets vermeld heb, daar het immers bij allen beslist is, welk eene kunde zich DE BOSCH ook in deze Letteren verworven, en welke voortreffelijke gedenkteekens hij daarvan heeft opgerigt. Hoe! Heeft hem dan niet terstond, in BURMANS school, die gloeijende liefde voor HOMERUS aangegrepen, waardoor hij zich naderhand inzonderheid zoo hoogst beroemd heeft gemaakt? Veel, Toehoorders! zeer veel had DE BOSCH aan BURMAN te danken, doch de zucht voor HOMERUS niet; en hiervan moet ik, schoon ongaarne, de reden nader verklaren. Immers ben ik de man niet, die aan de veelvuldige en groote verdiensten van BURMAN DEN TWEEDEN ten aanzien der Letterkunde iets zou willen te kort doen. Desniettemin moet ik zeggen, hoe het met de zaak gelegen is. De maniet van onderwijs in de Grieksche Letterkunde, door dezen Hoogleeraar gevolgd, was de regte niet, om den jongelingen tot eene naauw-

keurige kennis dezer taal veel nuts te verschaffen. BURMAN besteedde, bij de verklaring van HOMERUS, wel veel tijds aan het ontwikkelen van de gebruiken en plegtigheden der oude *Grieken*, en aan andere oudheidkundige bijzonderheden; hij was wel zeer breedvoerig in het bijhalen der schoone plaatsen, welke andere Dichters, en vooral de *Latijnsche*, uit de bron van HOMERUS geput hadden; maar de woorden en spreekwijzen zelve van dezen Dichter roerde hij bijna niet, dan ter loops, aan, daar hij het genoeg achtede, derzelver beteekenis met een enkel woord te kennen te geven, terwijl hij voorts noch den oorsprong, noch derzelver verschillend gebruik, naar verschil van plaatsen, hier in den eigenlijken zin, daar bij overdragt, aanwees. Van hier, dat de leerlingen, na eenen geheelen Zang in zijne school doorgewerkt te hebben, tot een goed verstand van het volgende nog geen hair breed waren gevorderd, en zelfs de vruchten van 's leeraars aanmerkingen over de oudheden bij HOMERUS, of over de veelvuldige navolging van dezen Vorst der Dichteren door zijne nakomelingen, welke, hadden zij het *Grieksch* volkomen verstaan, aanzienlijk zouden geweest zijn, nu, daar zij het niet verstonden, schier geheel verloren gingen. Zoo kwamen er dan uit de school van BURMAN weinigen te voorschijn, die in deze taal grondig bedreven waren, en DE BOSCH zelf bragt er niets noe-

mens-

menswaardig van t'huis, 't geen hem ten minste met liefde voor de *Grieksche* Letterkunde zou hebben kunnen bezielen. Niet geheel zonder reden, zal het wel zeer velen ongeloofelijk voorkomen, dat het onderwijs van BURMAN DEN TWEEDEN (welk een groot man was hij niet!) te min kracht zou gehad hebben, om onzen DE BOSCH de voortreffelijkheid der *Grieksche* Letteren aan te prijzen. Maar hieruit blijkt dan ook des te meer, hoe veel zorg een meester besteden moet, om de gronden der wetenschap of kunst, waarin hij onderwijs geeft, in de ziel der leerlingen diep en vast als in te stampen, en dat hij niets voor beuzelwerk of kinderachtig houden mag, wat hun de beginselen slechts gemakkelijker en vruchtbaarder zou kunnen maken, vermits hun niet eerder, dan nadat zij derzelver scherpe punten te boven gekomen zijn, de weg van blijdere onderrigting zich begint te vertoonen.

Doch, schoon de jonge DE BOSCH uit deze lessen de *Grieksche* taal noch genoeg had leeren kennen, noch zelfs hoog waarderen, kon het echter, bij rijpere jaren en oordeel, niet missen, of eene aanhoudende lezing der *Latijnsche* Schrijvers moest hem reeds tot eene hervatte oefening in de *Grieksche* taal aanlokken. Want, hoe beter hij de geschriften der *Latijnen* verstond, hoe meer hij doorzag, dat daarin veel van eenen vreemden grond was overgebragt.

Der Dichteren taal zelve bleek hem geheel als met eene *Griekſche* verw overtogen te zijn, en de kenmerken te dragen van eene doorgaande navolging. Ook in CICERO's Wijsgeerige Werken vond hij alles van de *Grieken* ontleend, zeer veel ook in deszelfs Redekunstige boeken, en, inzonderheid, bij hem, tot in het oneindige, melding gemaakt van HOMERUS, SOCRATES, PLATO en DEMOSTHENES, als van de beste meesters, en voor het verstand, en voor de welsprekendheid. Doch alzoo werd hij tevens overtuigd, hoe onvolledig en bijna verminkt zijne *Latijnſche*, zonder bijvoeging van de *Griekſche*, taalkennis zou blijven. Om dan naar deze met den warmsten ijver te streven, daartoe werd hij, zoo door de reeds gemelde redenen inzonderheid, als tegelijk niet weinig aangemoedigd door den herhaalden raad en het gezag van twee zeer geleerde mannen, PIETER FONTEIN en LODEWIJK CASPER VALCKENAER. Dezen ging DE BOSCH, van tijd tot tijd, te *Leyden*, genen dagelijks te *Amſterdam* bezoeken, alwaar hij Christenleeraar was bij de Doopsgezinde gemeente, tot welke ook DE BOSCH, als lidmaat, behoorde. Gelijk zij dus, als Kerkgenooten, reeds eenigzins gemeenzamer met elkander waren geworden, zoo nam dit, inzonderheid, nog veel meer toe door beider gemeenschappelijke Letteroefeningen. Maar, gelijk FONTEIN zich, door veelvuldig lezen, niet slechts een gevoel voor

de

de *Nederduitsche* en *Latijnsche* bevalligheden verworven had, waarvan de fijnheid en scherpte door allen, te regt, werden bewonderd; zoo was hij ook van de *Griekssche* Letteren een ijverig beoefenaar en groot kenner tevens, daar hij in het voorbereiden eener nieuwe uitgave der *karakters van* THEOPHRASTUS eene verlustiging vóór zijnen ouderdom zocht. Deze man hield dan niet af van DE BOSCH te raden, om toch, zoo dra mogelijk, ook de *Griekische* Schrijvers van den eersten rang te lezen en met HOMERUS te beginnen, als de bron van alle meer bevallige geleerdheid. Die zelfde raad was DE BOSCH weleer ook door VALEKENAER met aandrang gegeven, en dat die goed was, begon hij zelf, van dag tot dag, meer te gevoelen. Hij oordeelt dus geen oogenblik langer te moeten draalen, daar hij den mannelijken leeftijd reeds bijna bereikt had; wijdt zich op nieuw toe aan de eerste kinderlijke schoolboeken over de beginselen der *Griekssche* taal; vat die bestóvene webben der lagere scholen weder op; besteedt de meeste zorgvuldigheid, om andermaal de gronden te leeren, en niet, dan na dezelve door en door begrepen te hebben, begeeft hij zich aan het lezen van HOMERUS, voor welken Goddelijken Zanger hij reeds van eenen bij uitstekendheid heiligen eerbied geroerd was. Van daar zijn besluit, om hem vooral niet ligtzinnig en oppervlakkig te behandelen, maar al deszelfs deelen en zegswijzen,

tot zelfs de kleinste woorden toe, met eene letterkundige naauwkeurigheid na te gaan. In dezen arbeid begaf hem de standvastigheid niet, schoon hij, uit hoofde van zijne nog geringe gemeenzaamheid met de *Griekſche* taal, noodzakelijk, niet zelden, op zwarigheden moest stuiten, waaruit hij zich zelf niet kon redden. Met die alle echter, verboden hem schaamte en bescheidenheid, zich tot FONTEIN te wenden. Één geneesmiddel slechts scheen hem voor deze kwaal nog overig, dat hij zich, namelijk, onder jongere lieden eenen medehelper opzocht, wien hij dan, weêrkeerig, in zaken, waarin hij te huis was, van dienst kon zijn. Hierin was het geluk hem gunstig. Want zulk eenen getrouwen medehelper vond hij schielijk in den allerminzaamsten jongeling, PIETER STINSTRA, die toen juist in *Amsterdam* gekomen was, om den te *Franeker* voorspoedig begonnen loop zijner Letteroefeningen, in de kweekschool der Doopsgezinden, voornamelijk door Godgeleerde studiën, te voleindigen. Gelijk deze, minder dan DE BOSCH, in de *Latijnſche* schrijvers bedreven, althans niet zoo geheel in derzelver gemeenzaamheid en volkomen verstand ingewijd was, zoo overtrof hij DE BOSCH, onvergelijkelijk verre, in de *Griekſche* Letterkunde. Zoodra zij dus met elkander in kennis waren gekomen, 't geen door beider vriend FONTEIN weldra plaats had, begrepen zij terstond, dat de een bezat het-

hetgene den anderen ontbrak, en dat beider hoog belang ook beider gemeenzamen omgang en zekeren onderlingen ruilhandel van studiën met nadruk inriep. Nog heden bewaart de zeer geleerde STINSTRA de streelende nagedachtenis van die avond-bijeenkomsten, welke hij, voor meer dan veertig jaren, twee jaren lang, schier dagelijks met DE BOSCH mogt houden. Hij bewaart ze, wien daarna *Franeker* zich geheel heeft toegeëigend, in welke stad hij, na langen tijd aldaar, als leeraar van den Godsdienst, en als verzorger der Hoogeschool, de algemeene achting verworven te hebben, thans de ruat van den ouderdom met waardigheid geniet, — hij bewaart dan ook nu nog de zoete herinnering aan die bijeenkomsten, waarin hij met DE BOSCH, aan deszelfs huis, de aangenaamste gesprekken over de Letteren, dikwijls tot laat in den nacht, voortzettede; toen DE BOSCH van hem de ontwikkeling vroeg van deze of gene hem duistere plaats uit HOMERUS of LUCIANUS; toen hij DE BOSCH iets uit de lierzangen van HORATIUS, of de landgedichten van VIRGILIUS, of het vierde boek van de *Aeneïs*, voor zijn verstand en gevoel volkomen zag blootleggen; toen niet zelden DE BOSCH, bij de vermelding van de *Tyrische* ELISSA, ook aan zijne ELISSA herdacht, — zijne verzen, aan haar gewijd, opzelde, en wilde, dat hij van alle zijne belangen en overdenkingen, blijde en droevige, ernstige en

kluchtige, kennis dragen en deelgenoot zou zijn. Zoo beseft gij ligtelijk, Toehoorders! welk een onherstelbaar gemis het voor DE BOSCH was, toen zijn vriend *Amsterdam* moest vaarwel zeggen. Dat hij echter het leed over dit verlies van zijnen medehelper in de *Grieksche* Letteren niet al te ongeduldig droeg, werd spoedig door de komst van WIJTTENBACH verhoed.

WIJTTENBACH kwam te *Amsterdam* in het jaar 1778, om aldaar den leerstoel in de Wijsbegeerte en Letteren bij de kweekschool der *Remonstrantsche* Broederschap te bezetten. Hem, die met VALCKENAER en RUHNKENIUS gemeenzaam was, en door hunne aanbeveling den leerstoel verkregen had, den schrijver van den zeer geleerden en oordeelkundigen brief aan RUHNKENIUS, hoe zou DE BOSCH hem, bij zijne komst, niet terstond vriendelijk ontmoeten? En hoe zou WIJTTENBACH, wederkeerig, de gemeenzaamheid met DE BOSCH niet verlangen, eenen man, door de toegenegenheid der aanzienelijkste burgeren, en door de vriendschap der edelste jongelingen in aanzien; doch die deze voorregten niet, dan door zijne beschaafde kunstmin en regt menschelijk hart, meest echter door zijne verdiensten in de Letteren, verworven had, voor welke, gelijk hij er zelf van liefde voor brandde, hij ook anderen poogde te ontvonken; die, eindelijk, 't geen toen van zeer weinigen in

Am-

Amsterdam kon gezegd worden, het *Grieksch* en *Latijn* te gelijk omvattede, en zich in de Dichtkunst zoo bevlijtigde, dat hij het Ondicht daarbij niet verwaarloosde. Geen wonder, dat deze mannen, reeds in hunne eerste bijeenkomst, aan elkander gehecht zijn geworden. Hoedanig deze bijeenkomst geweest is, — welke gesprekken zij daarin over de Letterkunde gehouden hebben, — hoe zij elkander het gevoel hunner ziel mededeelden, — welke blijken zich vertoonden van de geboorte eener wederkeerige hartelijke toegenegenheid, — hoe de gemeenzaamheid, toen ontstaan, spoedig tot eene zeer naauwe vriendschapsvereeniging is aangewassen, en eerlang aanleiding gaf tot eene zamenwoning, waardoor WIJTTENBACH, elf jaren lang, de huis- en dischgenoot van DE BOSCH geweest is, — en hoe, niet slechts gedurende die zamenwoning, maar ook na hare ontbinding, de toegenegenheid dezer vrienden ongeschonden en onverzwakt is staande gebleven, die wel, nu en dan, gelijk het gaat, in begrip, maar nooit van harte, verdeeld waren: dit alles, en wat hiertoe verder behoort, heeft WIJTTENBACH zelf allerbevalligst blootgelegd in dien hoogstberoemden brief aan DE BOSCH, van den eenen grijsaard aan den anderen geschreven en uitgegeven, welke, zoo lang de *Latijnsche* Letterkunde hare eer zal handhaven, een onsterfelijk gedenkteeken van beider inborst en vriendschap zal blijven.

De

De gemeenzaamheid met WIJTTENBACH heeft bij DE BOSCH de oefening in de *Griekſche* Letteren zelfs nog vermeerderd, zoodat deze, wanneer zij bijeen waren, of hun, van den beginne aan, een onderwerp van gesprek opleverden, of hen, wanneer hetzelve, bij geval, over iets anders liep, daartoe, weldra, geheel deden terug keeren. Daarenboven hadden zij doorgaans *Griekſche* boeken bij de hand, gewis niet zulke, als de aankomelingen gebruiken, maar schrijvers van den hoogsten rang, treur-, blijspel- en lierdichters, in welker moeijelijkheden te boven te komen, der vrienden vlijt zich waardiglijk oefende. Gedurende twee jaren, was hun een derde deelgenoot in het lezen en beoefenen van deze geschriften MATTHIAS TEMMINCK, een allervoortreffelijkst man, die, om zich tot het bestuur van het Gemeenebest voor te bereiden, zijnen geest van dezen voorraad wilde voorzien, op wiens steunsel hij noch de gramheid der grooten, noch de laatdunkende woestheid van 't gemeen, noch de nukken der fortuin vreesde.

Deze waren dan, Toehoorders! van den jongen DE BOSCH de Letteroefeningen, — deze, achtervolgens, de medgezellen zijner studiën. Dat en deze studiën, en die medgezellen voortreffelijk waren, ziet gij. Doorgaans is hier het een met het ander verbonden; want geene gemeenschap schier wordt anders, dan door gelijken, aangegaan; en er is niets, dat meer aanlokt tot onderlinge lief-

liefde, dan de deugd. Echter weet ik niet, of wel immer deze gave der deugd in eenig mensch meer hebbe uitgeblonken, dan in DE BOSCH. Welk een braaf man heeft hem ooit gekend, en niet terstond bemind? Zijne deugd toch wist zich wonderbaarlijk aan te bevelen door bevalligheid, toegevendheid en gulhartigheid; zoodat niet alleen geletterden, maar ook min geleerden, die slechts eenigzins beschaafd en edelmoedig waren, hoogst gaarne zijne gemeenzaamheid zochten. Van hier, dat hij, reeds in dien leeftijd, in welken wij onzen vriend beschouwd hebben, door eene zoo groote menigte van vrienden, allen brave en aanzienlijke mannen, hoog geacht werd, als maar zelden een jongeling, ook van de hoogste geboorte, zich heeft durven toewenschen. Dan niet slechts van zijne tijdgenooten, maar ook van mannen, die hem in jaren verre, zeer verre te boven gingen, heeft DE BOSCH zich, zonder moeite, de toegenegenheid verworven en behouden, — als van BURMAN, FONTRIN en GERARD HOOFT den vader, wiens gunst, ook als Burgemeester, hem bewezen, mij nu staat te vermelden. Des grijsaards eenigen zoon, GERARD, boven reeds loffelijk vermeld, had DE BOSCH, bij deszelfs leven, niet alleen zeer bemind, maar ook, toen een ontijdige dood hem, als jongeling, weggerukt had, hartelijk betreurd, en niets van zijnen, zoo heiligen als aangenamen, pligt verzuimd, om

der

der nagedachtenis van den gestorvene eene roemrijke hulde te bewijzen. Deze liefde was den kinderloozen en ongelukkigen grijsaard zoo streelend geweest, dat hij sedert op niets meer bedacht was, dan hoe hij haar DE BOSCH waardiglijk zou kunnen vergelden. Hiertoe deed zich, eindelijk, eene gelegenheid voor, in het jaar 1773, het 33ste van den leeftijd van DE BOSCH. Toen, namelijk, meenden de Burgemeesters, den post van *eersten Klerk der Stads Secretarij*, door den dood van den voortreffelijken geschiedschrijver JAN WAGENAAR onbezet, DE BOSCH te moeten aanbieden. Dit geschiedde wel op raad en aandrang van HOOFT, maar zijne ambtgenooten gaven zich daaraan te gemakkelijker over, omdat zij onzen vriend als eenen waardigen opvolger van WAGENAAR beschouwden.

Het ambt was voordeelig en daarbij aanzienlijk, zoo dat het DE BOSCH eene zeer aanmerkelijke verbetering zijner huiselijke omstandigheden, en zelfs nog eenige vermeerdering van uitwendige waardigheid verschafte. Na dus dat artsenijwinkel verkocht te hebben, verwierf hij zich eene ruimere woning, in welke hij niet alleen WIJTTENBACH, als huisgenoot, kon ontvangen, maar ook zijne boeken, van welke hij reeds eene zeer groote menigte bezat, beter en netter kon uit een zetten en rangschikken, daar hij ter veraangenaming van het leven twee zaken inzonderheid hoogst noodzakelijk achtte: de vriendschap

schap en de studiën der fraaije Letteren. Aan deze meende hij dus al zijnen ruattijd te moeten wijden, dien hem zijn ambt, wel niet zeer veel, echter eenigermate, vrij liet. Zoo immer, toen waren het tijden, waarin men zijne vrije uren in rust en veiligheid kon genieten, en zich met zijne vrienden aan nuttige oefening, of aandige boert vrolijk overgeven. Het oude Gemeenebest stond nog in vollen bloei en luister. Van buiten was het vrede; van binnen overvloed, rust en blijgeestigheid. Nog had de tweedragt het zwarte hoofd niet opgestoken. In *Amsterdam* althans bestond eene zonderlinge overeenstemming van de meest geachte burgers in de handhaving van het gezag der besten en aanzienlijksten, als een breidel van den moedwil des graauws, en van den overmoed der alleenheersching. Aan het hoofd van hen, die zoo dachten, stond BURMAN als aanvoerder, wiens lessen over de geschiedenis des Vaderlands, welke in het uitmonsteren van de misdaden der Vorsten en van het gemeen scherp waren, gelijk zij de zaak der Regenten hooglijk aanprezen, zoo ook door eenen zeer grooten toevloed van toehoorders beroemd werden, niet slechts van jongelingen, maar ook van mannen en grijsaards, waaronder niet weinige, door den luister van stand en waardigheid zeer aanzienlijk. En, gelijk deze lessen door allen zeer gretig werden gehoord, zoo herrinnen deze zich ook de saken, in de-

zel-

zelve behandeld, daarna zeer gaarne vóór den geest, 't zij door bijzondere herlezing en huiselijke overpeinzing, 't zij door ze te kiezen tot een onderwerp van gesprek en redewisseling in vriendenkringen. Van hier is die oefening der Vaderlandsche historie, van dag tot dag, verder uitgebreid, waarbij men zich echter meest bezig hield met de gebeurtenissen der laatst vorige eeuw. In aller mond was, namelijk, de zaak van DE GROOT en BARNEVELD, de veroordeeling en wreede dood van dezen, de gevangenis, vlugt en ballingschap van genen; en niet min veelvuldig was de vermelding van de gebroeders DE WITT en derzelver onmenschelijke slagting. Ook de helden TROMP en DE RUITER handhaafden hunne plaatsen. Redenaars en Dichters kozen hieruit onderwerpen voor redevoeringen en verzen, en edelaardige jongelingen, die zich te voren alleen *aan de Zanggodinnen* hadden toegewijd, meenden nu *aan het Vaderland en de Zanggodinnen*, vereenigd, hunne offers te moeten heiligen. Een gezelschap, onder dezen naam opgerigt, nam DE BOSCH weldra tot medelid aan, als die zelf ook brandde van Vaderlandsliefde, welke, iederen braven burger van nature ingeschapen, bij hem, door de lessen en de gemeenzaamheid van BURMAN, nog was toegenomen. Ook daar schitterden zijne gaven terstond boven allen uit. Hem hielden de feestgenooten, zoo dikwijls er aan *het Vaderland en*

de

de Muzen geofferd moest worden, voor den eenigsten en besten priester, daartoe geschikt; en meende men soms, na het volbrengen der heilige plegtigheden, aan dischvermaak en luim te moeten botvieren, dan erkenden allen, uit éénen mond, dat hij de geestigste en vrolijkste tafelvoorzitter en de voornaamste voorganger en aanvoerder was van hunne blijgeestigheid. Zoo was het dan meest aan DE BOSCH te danken, dat die bijeenkomsten altijd met gulle blijdschap gehouden werden. Doch hoedanig en hoe groot was die blijdschap niet, zoo vaak de jaardag van de oprigting dezes gezelschaps wederkeerde! Als dan DE BOSCH, met den bruisenden beker in de hoogte geheven, uit aller naam, de plegtige heilbede aan het Vaderland wijdde, en daarbij die gezangen aanhief, welke niet alleen zijne volle en rijke dichtader, maar ook de reinste en hartelijkste toegenegenheid des besten burgers aan den dag leiden, Goede Hemel! hoe tintelden dan aller oogen, als hij sprak, — hoe levendig repte zich aller gebaar tot handgeklap, — hoe werd de geest ten hemel opgetogen, — hoe heugelijk was dan ieders hoop op welvaart, en voor zichzelven, en voor het Vaderland, — hoe gaaf en welgegrond was dan die vreugde! Geene tegenwoordige rampen toch beangstigden toen het hart, en gering was nog de vrees voor toekomende, terwijl men zich de verledene zoo herinnerde, dat de geest, door

derzelver waarschuwing, meer gevoed, dan neêrgeslagen werd. Ook waren, in die tijden, de Letteren, ganach en al, een sieraad van den voorspoed, gelijk zij naderhand, inzonderheid, een zachte troost en toevlugt in den tegenspoed geworden zijn.

Deze dan zoo gunstige voorregten van den allergelukkigsten tijd heeft DE BOSCH ook tot zijnen Letterarbeid vlijtig gebruikt, gelijk de aan het licht gekomene vruchten daarvan getuigen. Want, toen, in die dagen, om de gezegde redenen, velen zich met het schrijven van lofredenen op beroemde mannen bezig hielden, en dit de *Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde* te *Leyden* aangezet had, om eene prijsvraag op te geven: *wat de schrijver van eene lofrede inzonderheid in het oog hebbe te houden?* heeft DE BOSCH over dit onderwerp eene *Latijnsche* verhandeling geschreven, zoo voortreffelijk, dat zij niet alleen aan die *Leydsche* beoordeelaars volkomen voldeed, en den prijs, door hen uitgeloofd, wegdroeg, maar ook aan allen deed blijken, dat hij de beste wijze, om eene lofrede te schrijven, hoogst naauwkeurig en zeer beschaafd had aangewezen. Dat er nu aan de gegevene lessen over dit onderwerp geene voorbeelden zouden schijnen te ontbreken, heeft DE BOSCH vooral zich met nadruk bevlijtigd. Want, omtrent dezen tijd, heeft hij den lof verheven VAN PIETER CORNELISZOON HOOFT en GERARD JO-

JOHANNES VOSSIUS, — naderhand van CONFUCIUS, den Wijsgeer van *China*, — van WILLEBRORD, die onze voorvaders tot de zachtere Godsvereering van CHRISTUS heeft overgebragt, — van de herstellers der Fraaije Letteren in *Italië*, DANTE ALIGHIERI, PETRARCHA, BOCCACIO, en, eindelijk, van zijne gemeenzame vrienden, de zeer beroemde Artsen, HERMANNUS GERARDUS OOSTERDIJK en JOHAN RUDOLF DEIMAN. Alle deze lofredenen zijn in de *Nederduitsche* taal gehouden, in vergaderingen van het *Amsterdamsch* Genootschap *Concordia et Libertate*, en met de hoogste goedkeuring der toehoorderen ontvangen, deels ook, gedrukt, in het licht gegeven.

DE BOSCH had onder zijne gemeenzame vrienden verscheidene liefhebbers van de landbouwkunde en het baitenleven. Op hunne aanzoeken, liet hij het zich niet eenigs weigevallen, dat men hem als medelid van de, in *Amsterdam* opgerigte, *Maatschappij van Landbouw* verkozen had, maar wijdde haar ook zijnen arbeid met allen ijver toe, door, vele jaren lang, haar geheimschrijver te zijn. De voornaamste, die hierop aandrong, was FREDERIK ARNWIJN, een zeer achtbaar naam, Schepen en Raad van *Amsterdam*, voor wien DE BOSCH, ook om dezelfs geleerdheid, hooge achting had, omdat hij, met zijne zucht voor den landbouw die voor de oude Letterkunde vereenigende, ook

de *Latijnsche* schrijvers over de landbouwkunde, VARRO en COLUMELLA, aanhoudend plagt te lezen en te overdenken, en over deze, gelijk over de landgedichten van VIRGILIUS, met DE BOSCH veelvuldige redenen wisselde. DE BOSCH zelf gaf, omtrent dezen zelfden tijd, ten dienste van eenige jongelingen, die zich ook op deze wetenschap toeleiden, te zijnen huize, lessen over VIRGILIUS landgedichten. Voorts bleef hij zich, voor zoo verre, als een liefhebber van den landbouw gedragen, zonder daarom zelf veel of gaarne buiten te zijn. De stad en zijn huis beminde hij. Van zijne zeer schoon voorziene boekerij liet hij zich niet ligtelijk aftroonen; iets, dat zijne vrienden hem gaarne toegaven. Want hoe zou de eigenaar van zulk eene boekverzameling haar niet bemind hebben, welke eenen ieder', op het eerste gezigt reeds, van verwondering verrukte, en van welker inwendige beschouwing niemand zich kon verzadigen! Zoo groot was der boeken voorraad, zoo de keurigheid, zoo de gaafheid, ook van de allerzeldzaamste afdrukken, zoo de zindelijkheid van allen, zoo heerlijk de uitwendige glans en luister. DE BOSCH heeft zich van zijne gehechtheid aan deze boekenpracht verontschuldigd, in eene korte beschrijving van zijne boekerij, welke hij, niet lang voor zijnen dood, ten gevalle zijner vrienden, vervaardigde. Maar in 't geheel geene verontschuldiging had hij noodig,

de

de beste man. Hoe! Heeft niet ALEXANDER DE GROOTE, wien, voorzeker, niemand ooit het verwijt van beuzelachtigheid zal gedaan hebben, toen hij, onder den buit van DARIUS, een kistje veroverd had, hetwelk, zoo ten aanzien van kunst, als van stof, allerfraaist was, terwijl zijne vrienden deszelfs onderscheiden nuttig gebruik aantoonden, zich dus uitgelaten: „ Ja, „ bij Hercules! dat men er de boeken van HO„ MERUS in besluite, opdat het allerkostbaarste „ werk van 's menschen geest in een bij uitstek „ rijk gewrocht van 's menschen hand bewaard „ blijve." Niet zonder reden, heeft een ieder erkend, dat ook DE BOSCH deze zijne prachtliefde in niets anders beter heeft kunnen botvieren, dan in zijnen boekenschat, welke niet enkel aan het huis van zijnen bezitter, maar ook aan de stad zelve, tot een sieraad verstrekte, hetwelk burgers en vreemden, als om strijd, kwamen bezigtigen. Die boekverzameling hebben wij, na den dood van den eigenaar, bij verkoop, uit één zien gaan. In dien allerhatelijksten tijd, waren er wel weinige bieders; maar dat de boeken niet al te zeer beneden de waarde liepen, verhoedde derzelver uitstekende voortreffelijkheid minder nog, dan de dierbaarheid van den naam van DE BOSCH, waardoor, schoon onder weinigen, de levendigste naijver en wedstrijd in het bieden ontstonden. De meesten van ons waren met die boeken gemeenzaam geworden, omdat DE BOSCH gaarne hem bekende menschen in zijne boekerij

toeliet. Ongemeen toch was het vermaak, dat hij schepte, in menschen toe te spreken, al waren ze ook niet geleerd, maar slechts bescheiden en braaf; en, gelijk, bij sommigen, de zucht voor het landleven inzonderheid ten doel heeft, om de menschen te ontwijken en te ontvlugten, zoo had DE BOSCH, met zijne liefde voor de stad, geen hooger doel, dan in dezelve eene gunstiger gelegenheid tot, en grootere uitgebreidheid in het gezellige leven te vinden. Dat hij aan zijn huis in de stad gehecht was, ook dit kon niemand hem ten kwade duiden, daar dit huis voor allen open stond. Want wie heeft ooit den toegang tot hetzelve moeijelijk gevonden? Wien heeft DE BOSCH, al kwam men ook op eenen ongelegen' tijd, immer een norsch of stuursch gelaat getoond? Het bleek, dat hij uit die studiën, welke den mensch inzonderheid voegen, niets overvloediger geput had, dan menschelijkheid, in den verhevensten zin des woords. Gelijk hij hetzelve doorgaans in den mond voerde, zoo hechtte ook zijn gedrag de goedkeuring aan het gezegde van TERENTIUS: *Ik ben een mensch, en niets menschelijks acht ik mij vreemd.* Die dan, als hij alleen was, altijd een boek of pen in de hand had, die zelfde man was, ten believe van ieder mensch, die bij hem kwam, altijd gereed, boek of pen terstond uit de hand te leggen. Van hier, dat velen hem dagelijks bezochten, 't zij om van den rijkdom zijner geleerdheid,

of

of van zijnen raad, of hulp, 't zij alleenlijk, óm van de lustige vrolijkheid en heldere blijgeestigheid van zijn gesprek, genot te hebben; en waarachtig was de lof, dien WIJTTENBACH hem in het openbaar gegeven heeft: *dat hij de mensch was van vele menschen.*

Ligtelijk begrijpt gij dus, Toehoorders! hoe een man als hij, van zulk eene zachtaardigheid en menschenliefde, moet aangedaan geweest zijn, toen de, in het jaar 1780 ontstoken, oorlog met *Engeland* het eerst onder *Nederlands* burgers de fakkels van geschillen en vijandschappen wijd en zijd verspreidde, welke, alleen door de eindelooze ellenden van allen, en bijna niet dan op de puinhoopen des Vaderlands, hebben kunnen uitgebluscht worden. Zekerlijk verwacht gij niet, dat ik de algemeene en bijzondere wonden, in dien tijd geslagen, op nieuw doe bloeden. Maar, zal ik den lof van DE BOSCH naar waarde verkondigen, dan kan ik niet nalaten, daarvan eenige melding te maken, dewijl, misschien, geene andere gebeurtenissen 's mans allerbeste inborst meer openlijk hebben doen uitkomen. Hij zag het Vaderland, door der burgeren afscheiding, in twee deelen verdeeld, en zijne oude vrienden, om verschil van gevoelens over het Gemeenebest, onderling in tweedragt, niet zonder van dag tot dag aanwassenden haat, wederkeerige tegenwrooging, nijd en laster. Hij zelf gaf wel, gelijk doorgaans, het eene gevoe-

len boven het andere de voorkeuze; doch van dien razenden partijgeest was hij altijd hoogst afkeerig. Hij wist, dat er van beide zijden brave mannen waren, die, zoo zij, met aflegging hunner hatelijkheden, zamenspanden, het Gemeenebest zouden kunnen behouden. Daarom nam hij altijd proeven, om hen met elkander te verzoenen, den eenen in het gebieden gematigdheid, den anderen in de vrijheid het maathouden aanradende. Doch toen men, eindelijk, daar de haat de overhand kreeg, goedvond, de burgertwisten door de wapenen, en wel door buitenlandsche, te beslissen, en daardoor eerst aan deze, naderhand aan gene partij eene rampzalige overwinning ten deel viel, heeft hij niet opgehouden, en deze en gene overwinnaars te vermanen, om zich van dezelve, ten minste, zachtmoedig te bedienen. En niemand nam hem deze vermaningen kwalijk, daar een ieder tot in zijn hart doorzag, als in dat van eenen vriend, die noch de slaaf der tijden, noch uit eigenbaat loos was, maar die, in deze beurtwisselingen der partijen en fortuin, zich altijd jegens de onderliggenden meest dienstvaardig betoond had. Gelijk dus DE BOSCH weleer, in het ambtelooze leven, met deze geestgesteltenis velen nuttig was geweest, zoo heeft hij vooral naderhand, toen hij, als *Curator der Leydsche Akademie*, van staatswege een ambt bekleedde, niet min aan vele menschen, dan aan de *Akademie* zelve, uit-

uitstekende diensten bewezen; want dat die Hoogleeraars, welke de haat der tijden tot eene onachtbare en ondankbare ledigheid gedoemd had, in hunne posten hersteld zijn, was inzonderheid zijn bedrijf.

Met dit ambt van *Curator* is DE BOSCH versierd in het jaar 1798, toen, na verscheidene omwentelingen en beroeringen van het volksbewind, drie jaren te voren ingevoerd, die burgers de overhand begonnen te krijgen, die eene meer getemperde volksregering, en bij de vrijheid rust en wetten verlangden. Dezen moest DE BOSCH wel behagen. Van deze ontving hij dan ook die eer, welke men, alleen op deugd en geleerdheid lettende, volgens aller oordeel, ontwijfelbaar, aan hem schuldig was. Wie toch had, meer dan hij, den luisterrijksten roem van braafheid en deugdzaamheid door eenen onbeperkten lof van Letterkundige verdiensten verhoogd? Van zijnen veelvuldigen en gelukkigen Letterarbeid, sedert zijne jonkheid aan, — van *dénen* schitterenden eereprijs, in eenen letterkundigen strijd door hem weggedragen, hebben wij reeds melding gemaakt; hier hebben wij van andere alleraanzienlijkste Werken des onvermoeiden mans te gewagen, van *vier* eerepalmen, binnen den kring van vijf jaren, (van 't jaar 1781 tot 1785) in onderscheidene strijdperken behaald. De verzorgers van TEIJLERS *Genootschap* hadden gevraagd: *eene ontwikkeling*

van het gevoelen der oude Wijsgeeren, van THALES *en* PIJTHAGORAS *af tot op* SENECA *toe, wegens het leven en den staat der zielen, na den dood des ligchaams.* Op deze, inderdaad, moeijelijke vraag heeft DE BOSCH zoo geantwoord, dat, daar WIJTTENBACH den eersten prijs wegdroeg, hij den eerstvolgenden verkreeg, zijnde hij slechts beneden *hem* geacht, wien niemand der geleerden, in dit vak van Letterkunde, ooit ligt zou overwonnen hebben. Tot een geheel ander vak behoorde de vraag, door de zelfde verzorgers, in een ander jaar, voorgesteld: *Hoedanig was de staat der Christenheid, vooral in de Oostersche kerk, ten tijde der opkomst van den zoogenaamden Profeet* MOHAMMED? Desniettegenstaande, heeft DE BOSCH ook deze vraag zoo behandeld, dat hij zich ook hier den tweeden rang onder de overwinnaars toeëigende. Waren deze voor hem als buitenstappen op eenen vreemden grond, in welke hij, echter, zoo bijzonder heeft uitgemunt, wat wonder dan toch, dat hij, waar men iets over Dichters of Dichtkunst vroeg, aldaar, als Koning in zijn gebied, het rijk zonder mededingers handhaafde! Er was, juist in dien tijd, eene school van menschen voor den dag gekomen, die in de Dichtkunst schier alles tot eene vaste regelmaat wilden gebragt hebben, die in het kunstelen zeer vele waarde stelden, en zich niet weinige moeite gaven, om van dit kunstbedrijf regels en

voor-

voorschriften in te scherpen. Daar nu, gelijk doorgaans, de een deze, de ander gene voorschriften gaf, en de meesters zelve over de wetten der kunst elkander niet genoeg konden verstaan, werd er, door de zelfde Bestuurders van TEIJLERS Nalatenschap, gevraagd: *Welke* dan *de beste en duidelijkste kenmerken zijn van zoodanige regelen der dichtkunst, die, omdat zij in den aard van 't onderwerp te vinden, of met den vorm van 't gekozen Dichtstuk verknocht zijn, niet mogen noch kunnen verenachtzaamd of te buiten gegaan worden?* Het antwoord van DE BOSCH viel tegen het gevoelen der vragers uit, en was: „ In de Dichtkunst is er slechts één „ wet, die van de natuur te volgen, niet elke, „ maar de beste en schoonste. Om dit te kun„ nen doen, behoeft men eerst vernuft en oor„ deel, vervolgens oefening, niet in het aanlee„ ren der regels van kunstmeesters, maar, „ eeniglijk, in het overpeinzen van de Werken „ der beste Dichteren: want hier gelden min „ voorschriften, dan voorbeelden, en nergens „ leert men de kunst van navolging der natuur „ beter, dan van hen, die zelve de natuur al„ lerbest hebben uitgedrukt; deze zijn de oude „ *Grieksche* en *Latijnsche* Dichters, en onder „ dezelve aller Vorst, HOMERUS, *door wien, „ als uit eene eeuwig vlietende bron, de Zang„ godinnen hare lievelingen mildelijk drenken.* „ Het lezen van deze Dichters kan men dus den

„ jon-

„ jongelingen niet genoeg aanbevelen, die, ten „ minste, ooit naar dichtloof willen dingen; „ door deze beoefening der ouden zijn weleer, „ bij ons HOOFT en VONDEL, bij de *Franschen* „ RACINE, elders andere Dichters groot gewor„ den." — Dit antwoord, schoon met het algemeen heerschende oordeel niet overeenkomende, behaagde echter zoodanig, dat de vijftien beoordeelaars, schier eenparig, DE BOSCH den eersten prijs toewezen. En dit niet genoeg. Het voldingende van het antwoord bewoog die mannen, om, drie jaren daarna, eenen gelijken prijs aan hem uit te loven, *die aan de Nederlandsche Dichters, der oude talen niet kundig, de beste handleiding zou geven, om 't schoone en verhevene in de Werken der oude Dichteren, en, boven allen, van den Vader derzelve,* HOMERUS, *zoo te leeren kennen, dat zij daardoor in staat geraakten, zich van dat schoone en verhevene te bedienen, en het na te volgen.* Ook dezen prijs heeft DE BOSCH weggedragen, door eene korte opgave te leveren van den inhoud der gansche *Ilias*, met ondergevoegde aanmerkingen, dienende om den *Nederlander* te leeren, welk een' rijken voorraad HOMERUS oplevert, om eenen Dichter aan te kweeken en te vormen. — Voorzeker, scheen DE BOSCH geboren, om de goddelijke gaven van HOMERUS voor Letteroefenaars bloot te leggen, daar hij niet alleen zijn leven in deszelfs lezing besteed had, maar ook, boven allen, in-

inzonderheid, en eeniglijk, eenen daartoe geschikten geest had medegebragt, onbedorven, en eenvoudig, en helder, en, als een vrolijk kind, zoo snel van gevoel en aandoeningen. Immers zijn niet alle menschen geschapen, om van HOMERUS liefelijk gezang door en door geroerd te worden; maar hem prijzen wij gelukkig, die met HOMERUS zeer is ingenomen. DE BOSCH althans stond bij de vermelding van dezen Dichter terstond in volle vlam; doch sprak zoo over hem, dat ieder jongeling van een wel geplaatst hart, die hem slechts eenmaal hoorde spreken, aanhoudend van liefde en voor HOMERUS, en voor DE BOSCH tevens werd bevangen.

Ligtelijk beseft gij, ook zonder mijne aanwijzing, Toehoorders! dat bij eenen man van zulk een' geest het zeer gemeen gevoelen van eenige nieuweren over de *Ilias* geene goedkeuring heeft kunnen verwerven, dat dit, namelijk, geen Werk zou zijn van éénen Dichter, maar uit onderscheidene gezangen van oude Dichters over den *Trojaanschen* oorlog, door PISISTRATUS, of eenig ander man van vernuft, tot één ligchaam te zamen gebragt. Vrijelijk mogen, misschien, hierin eenige scherpzinniger Wijsgeeren, of zulke letterslaven, die ieder woord haarklein weten te ziften, behagen scheppen, — zeker nooit een Dichter, of iemand, die slechts eenig Dichterlijk gevoel heeft. DE BOSCH had dit gevoel niet alleen zeer scherp, maar was ook zelf

een

een allerbevalligst Dichter, en het is deze lof, welke boven alle zijne overige lofwaardigheden zoo zeer uitstak, dat, misschien, geene andere hem meer vereerd hebbe. Ik spreek, Toehoorders! van bekende zaken. Want waar vindt gij in deze stad eenen burger van meer dan gewone beschaafdheid, die zich niet herinnert, dat DE BOSCH of hem zelven, of althans den een' of anderen zijner vrienden, door eenig geschenk zijner Muze aan zich verbonden heeft? Want, daar het leven van DE BOSCH door vele en uitgebreide vriendschapsbetrekkingen bloeide, en zijne vrienden geene treurige lotgevallen of tegenspoeden ondervonden, waarvan zijn allermenschlievendst hart niet ten sterkste was aangedaan, werd de hartelijke welwillendheid dezer aandoening bij hem altijd ondersteund door eene even hartelijke welwillendheid van gezang en dichtader. Daarom vindt men, in de verzameling zijner Gedichten, welke hij zelf, in het jaar 1803, heeft uitgegeven, ontelbare van die soort, na welker lezing men naauwelijks weet, of men DE BOSCH meer, als Dichter, bewonderen, dan, als mensch, beminnen moet, daar zijne geschriften zoneklaar doen zien, dat hij een hoogst teeder broeder, een hoogst getrouw vriend, een hoogst vrolijk dischgenoot was. Hieruit moet men, echter, niet besluiten, dat zijn Dichtgeest in onderwerpen van eenen hoogen stijl weinig of geen vermogen zou gehad heb-

hebben. Het tegendeel wordt door andere gedichten in deselfde verzameling geleerd. Zoo is de *Brief aan* CORNELIUS, mijnen vader, vol van eene zeer vrije verontwaardiging over sommiger ongepaste verwatenheid, en de allerverachtelijkste slavernij van anderen. Zoo heeft hij, in het groote heldendicht, over de *Gelijkheid der Menschen*, het gevoelen van een braaf en voorzigtig man over dit moeijelijk onderwerp, bijna in *Virgiliaansche* verzen, uiteengezet. Doch, toen hij, in deze zelfde soort van gedichten, de *Zedekunde der Critische Wijsbegeerte* mededeelde, is hij de hoogste moeijelijkheid van het onderwerp door zijn vernuft zeer gelukkig te boven gekomen. Ik zal hier niet zwijgen van den zeer beroemden lierzang van DE BOSCH AAN NAPOLEON, waarin hij den vrede, door deszelfs overwinningen, in den eersten *Italiaanschen* oorlog, verkregen, in den trant van HORATIUS, grootsch en heerlijk verheft. Ook zal het mij *niet* verdrieten, hier te verhalen, dat DE BOSCH tot die genen behoorde, wier blanke en ronde oprechtheid van dien mensch bedrogen is geworden, door eene vertooning, zoo van zachtmoedigheid, als van andere deugden, welke de hoop koesterden, dat hij, eindelijk, aan het allerjammerlijkst geschokte wereldrond vrede en welvaart zou terug geven. De beste harten willen liever, nu en dan, door geveinsde braafheid bedriegelijk misleid worden, dan altijd het ergste van de menschen

schen veronderstellen; welk voorschrift van het *Fransche* Regt, voor dat volk misschien gepast, met onze denkwijze en zeden niet overeenkomt, en vooral niet met die van DE BOSCH.

Echter werd hij, wien de toegenegenheid jegens het gansche menschelijk geslacht steeds geleidde, door zoo vele rampen, als *Europa*, omtrent het einde der vorige eeuw, overstroomden, geweldig gepijnigd, daar zij, vervolgens, naauwelijks ten einde schenen te loopen, of zij verhieven zich, gedurig al weder, met vernieuwde woede. Gelijk dan DE BOSCH zijn Vaderland lief had, zoo baarde hem deszelfs lot, inzonderheid, allerhevigste smarten, toen het van buiten her- en derwaarts geslingerd, van binnen zelfs nog droeviger door inwendige krankheden geschokt werd. Ook was 's mans bijzonder leven niet vrij van ongeneugten, daar hij geene gade had, welker toespraak zijne bedroefde ziel kon opbeuren, (want, nadat hij, in zijne jeugd, te vergeefs eene huwelijksverbintenis had aangezocht, oordeelde hij, naderhand, misschien uit naauwgezette liefde voor de zijnen, bij het ongehuwde leven te moeten berusten) en daarna zijne moeder en zuster, welker zamenwoning zijn huis lang had vervrolijkt, hem door den dood waren weggerukt. Gelukkig dan, dat hij de Letteren tot vermaak van zijnen ouderdom en troost in rampen had, en, ter verzachting van dit zelfde treurigst gedeelte zijnes le-

levens, eenen Letterarbeid ondernam, welke, en uit den aard van het werk zelf, alleraangenaamst was, en hem, door grootheid van omvang, dagelijks eene vermindering van droefheid verschafte. De vermelde gemeenzaamheid met BURMAN had hem, namelijk, reeds als jongeling, met de hoogste verwondering voor den onsterfelijken HUIG DE GROOT vervuld. Hij zelf getuigde, hoe hij, als van eene heilige huivering, was aangegrepen, toen hij BURMAN deszelfs voortreffelijk bijschrift op DE GROOT hoorde opzeggen. Deze verwondering was bij hem nog verhoogd door eene naarstige lezing van DE GROOTS uitgegevene geschriften. Daar hij nu wist, dat er van DE GROOT, in de boekerij van BURMAN, eene onuitgegevene Latijnsche vertaling in versmaat van de *Grieksche Bloemlezing*, door PLANUDES verzameld, bewaard werd, heeft hij, bij de verkooping van BURMANS boeken, dien schat zeer gretig aangekocht. Na het doorlezen, vond hij dien kostelijk, zelfs boven verwachting, en oordeelde, te regt, dat uit dit Werk, inzonderheid, de allerheerlijkste kracht van DE GROOTS vernuft uitschitterde. Hoe groot toch moeten de vinding en smaak van hem geweest zijn, die in staat was, onder eindelooze bezigheden, ter verlustiging en als spelende, eenige duizende punt- en bij-dichten van *Grieken* in *Latijnsche* verzen zoodanig over te brengen, dat er niet slechts niets van de bevalligheid verloren

ging, maar ook het *Latijn*, niet zelden, het *Grieksch* in bevalligheid overtrof, en zelfs de *Grieksche* woordspelingen door *Latijnsche* vervangen werden! Geenszins was DE BOSCH voldaan met deze zoo uitstekende verdienste van DE GROOT zelf-alleen te kennen, maar achtte die ook, luisterrijk, voor het algemeen aan het licht te moeten brengen, vooral, omdat hij wist, dat DE GROOT zelf voornemens geweest was, deze zijne vertaling uit te geven, met bijgevoegde registers ter aanwijzing zoo der Dichteren, wier punt- en bij-dichten in de *Bloemlezing* voor handen waren, als der personen, van welke in dezelve gewag gemaakt wordt, gelijk mede van plaatsbeschrijvende en geschiedkundige bijzonderheden. Toen dus de zeer geachte *Utrechtsche* boekverkoopers, WILD EN ALTHEER, zich tot die uitgave hadden aangeboden, heeft DE BOSCH de zorg voor dezelve met nijverheid aanvaard. In lentemaand van het jaar 1795, kwam het eerste Deel der *Bloemlezing*, bevattende de twee eerste boeken, te voorschijn, als een Werk, in glans van uitgave, volgens het oordeel zelfs van buitenlanders, der *Nederlandsche* drukpers waardig. In het tweede jaar daarna, verscheen het volgende, mede twee boeken behelzende; gelijk weldra, in het derde jaar, het derde Deel met de overige boeken der *Bloemlezing* uitkwam. Toen dus DE BOSCH *Curator van de Leydsche Hoogeschool* werd, kon hij bij zijne overige eereblijken

ook

ook *dit* tellen, als een luisterrijk gedenkstuk, van zijne vlijt, van zijne edelmoedigheid, en van zijne liefde voor het Vaderland en de Letteren. Want 't gene hij tot den lof van DE GROOT had bijgedragen, dat was, gewis, ook aan den lof van 't Vaderland gewijd, het welk nimmer op eenigen anderen burger, te regt, meer roems gedragen heeft. Van hier, dat ook andere brave burgers in deze uitgave een onbeschrijfelijk vermaak schepten. Inzonderheid heeft CRAS, de hoogstlofwaardige lofredenaar van DE GROOT, dit Werk van zijnen vriend goedgekeurd, en hem met deszelfs voorspoedigen uitslag, in een' *Latijnschen* brief, geluk gewenscht, welken beider gemeenzame vrienden, die hem naderhand, gedrukt, gelezen hebben, als uit éénen mond, en den Schrijver, en hem, aan wien hij geschreven was, volkomen waardig verklaarden. Van zijne geleerdheid had DE BOSCH nu nog slechts één nieuw en schitterend bewijs te geven, door het uitgeven van zijne *Aanteekeningen op den Grieksehen tekst der Bloemlezing*. Dit deed hij in het vierde Deel van dit Werk, waarvan de bearbeiding hem zoo veel vermaaks verschafte, als de wijze van bewerking zelve ons ligtelijk doet beseffen. Deze toch draagt geen kenmerk van iemand, die zich ten einde spoedt, maar van hem, die in deze loopbaan der studiën zich gaarne ophoudt, en, daar het voegzaam geschieden kan, met veel genoegen, uitwegen

inslaat, ja zelfs, nu en dan, gaarne de naburige groene Lettervelden rondwandelt. Daarom bevat dit Deel, het welk in den jare 1810 is uitgekomen, niet meer, dan de aanteekeningen alleen op het eerste en tweede boek der *Bloemlezing*. Het vijfde en laatste Deel, dat de aanteekeningen op de overige boeken, en de registers, naar het doel van DE GROOT zamen gesteld, bevatten zou, heeft de nu zalige grijsaard slechts gepoogd te volbrengen, zijnde de registers bijna voor den druk gereed, en zoo veel van de aanteekeningen, als ter volmaking van de zes eerste titels des derden boeks noodig was. Toevallig eindigt het handschrift met de aanhaling der plaats van HORATIUS:

Wie weet of de Oppergoôn den morgen zullen paren
Met dezen blijden dag?

Maar het was, toen hij dit schreef, niet voor het eerst, dat DE HOSCH de onzekerheid des menschelijken levens overwoog. Dit denkbeeld had hem, reeds vroeger, en dikwijls, de verdere zorg voor de uitgave van dit Werk, misschien door zijn overlijden te staken, aan mij doen aanbevelen; en dit zelfde heeft hij, in de voorrede van het vierde Deel der *Bloemlezing*, aan mij opgedragen, openlijk verklaard. Daar 't nu het levenslot alzoo gewild heeft, dat de dood dezen man, vóór de volledige uitgave van zijn Werk,

Werk, wegnam, heb ik, zoo dra de algemeene zaken, en de bijzondere omstandigheden van den boekhandel, dit toelieten, niets verzuimd, om den, mij opgedragen, post met ijver te aanvaarden. Het vijfde Deel der *Bloemlezing* houdt dus, reeds sedert twee jaren, de drukpers van ALTHEER bezig. Men wete, namelijk, dat ik hier min mijne eigene krachten te berekenen, dan op den wil eenes mans te letten had, aan wien ik ten hoogste verpligt ben.

Hoezeer dan DE BOSCH zich het meest en allerliefst met die uitgave der *Bloemlezing* bezig hield, zette hij zich, echter, niet zelden, 't zij uit eigene beweging, 't zij daartoe aangezocht, tot eenig Werk van anderen, mits van eenen vrijen en letterkundigen; aard. Zoo heeft hij, in het jaar 1801, daar de Verzorgers van TEIJLERS *Genootschap* tot eenen Letterkundigen strijd de vraag gedaan hadden: *welk vermogen de Dichtkunst, vooral in de allervroegste eeuwen, gehad hebbe, om den menschelijken geest te beschaven?* door zijn antwoord op dezelve den eerepalm aan TIEDEMAN betwist, eenen Wijsgeer, met dit vak van Letterkunde hoogst gemeenzaam. Doch, in den jare 1808, heeft LODEWIJK, toen Koning van *Holland*, die, schoon hij zelf in de oude Letteren onbedreven was, daarin echter eene groote waarde stelde, en geene mindere toegenegenheid voor brave mannen voedde, den zeer geleerden en allerbraafsten DE BOSCH de eer

bewezen, van hem onder de vier Mannen te benoemen, om 's Konings eigen ontwerp van dit *Instituut van Kunsten en Wetenschappen*, in al deszelfs deelen, naauwkeuriger te ontwikkelen. Zoo is dan DE BOSCH, mede door 's Konings besluit, onder de eerste leden van deze Klasse, op eene vereerende wijze, verkozen; en, schoon hij, om de bezwaren des ouden dags, de bijeenkomsten der Klasse zelden heeft kunnen bijwonen, wilde hij echter, dat ook hier eenig gedenkteeken zou staan van zijne nijverheid en geleerdheid. Hierom zond hij aan de Klasse zijne *Tweede Nalezingen over den brief van* HORATIUS *aan de* PISO'S, over welk geschrift hij reeds kortelijk, in de aanteekeningen op de *Bloemlezing*, gesproken had. *Deze Tweede Nalezingen*, een der laatste Werken van den, helaas! vruchteloos terug gebeden man, zullen het eerste Deel versieren van de *Latijnsche* Verhandelingen onzer Klasse.

DE BOSCH had van nature een vast ligchaam, nooit door eenige zware ziekte, veelmin door eigene ongebondenheid verzwakt; want in zijne gansche levenswijze was hij een man, die zich zelf bedwingen en onthouden kon, waardoor hij gemakkelijk eenen vrij hoogen ouderdom bereikt heeft. Voorts merkten de Geneesheeren op, dat zijn ligchaamsgestel, hetwelk in zijne jeugd bloedrijk geweest was, bij het toenemen der jaren, allengskens meer tot het slijmachtige overging,

ging, van waar zijne leden zekere loomheid is eigen geworden. Daarom verliet hij, in zijne laatste levensjaren, niet dan zeer zelden, zijn huis, maar besloot zich schier binnen zijn studeervertrek; vooral na die noodlottige omkeering van zaken, in het jaar 1810, door welke wij, *Nederlanders*, als een gedeelte, of liever als een wingewest, tot het *Fransch-Napoleontische* Rijk GENAAST zijn geworden. Voor wien *buiten* niets dan droevigs te zien of te hooren viel, hem *moest* het wel *te huis*, alwaar hij zich als onder zijne boeken verborg, meer en meer behagen. Zelfs werden die, voor de gezondheid van DE BOSCH zoo heilzame, uitstappen naar *Leyden*, om zijnen post als *Curator* waar te nemen, reeds eenen tijd lang, mede nagelaten. Daar dus zijn ligchaam, door den aanwas van vochten opgezwollen, van dag tot dag, meer verstijfd werd, waren zijne artsen, te regt, zeer bekommerd, dat hij, t'eeniger tijd, in eene waterzucht vervallen zou. Maar een onverwacht toeval heeft den besten man weggenomen. Want toen hij, in de eerste maanden van het jaar 1811, zich bij dat zelfde, door hem opgevatte, voornemen hield, ontstond er, bij het aanhoudend voor den haard zitten, door de kracht van het vuur, aan zijn regter been een puistje, hetwelk hij, door het te krabben, dermate tergde, dat de huid aldaar met een roofje bedekt werd. In dezen staat bleef dit gering ongemak eenige

weken lang, terwijl hij, aan de vermaningen zijner vrienden gehoor gevende, zich van het krabben onthield. Doch, toen hij eens, bij nacht, in den slaap, gelijk dit gemakkelijk gebeuren kan, dit roofje had weggekrabbeld, ontstond daaruit terstond eene ontsteking van de huid en naburige deelen, in den beginne wel niet kwaadaardig, maar allengskens zoo toenemende, dat zij, toen er eene, voor de krachten van zijn verouderd ligchaam te sterke, koorts bijkwam, en het kwaad door deszelfs waterzuchtige gesteltenis zelve verergerde, weldra tot koudvuur overging, tot welks genezing ook de meest ervarene Artsen vruchteloos de kunst hebben uitgeput. Zoo heeft dan DE BOSCH, na de hevigste smarten, zoo uit hoofde van de kwaal zelve, als van de pogingen ter genezing, met eene uitnemende standvastigheid, verduurd te hebben, toen een geweldiger aanval van koorts den voorafgaanden slaap des doods te weeg bragt, eindelijk, op den eersten van Zomermaand des gezegden jaars, zacht en smarteloos den laatsten adem gegeven.

De standvastigheid, met welke hij de geweldigste smarten, niet lang voor het einde zijnes levens, verdroeg, is te meer verwonderenswaardig, omdat hij geen ongevoelig, maar een zeer zacht en teeder zenuwgestel had. Ook heeft die teederheid van nature hem, in zijn overig leven, nimmer eenigzins verhinderd, om zich,

waar

waar de zaak het vereischte, als een moedig en standvastig man te gedragen. Voorlang reeds had hij zich eenen vasten geest verworven, door zijn oordeel en beleid niet min, dan door vele menschen- en wereldkennis, en door eene naarstige lezing der oude, vooral der Heilige, geschriften. Steeds bevlijtigde hij zich, om de menschen zoo te behagen, dat zijn eerbied voor God ongeschonden bleef, welke bij hem zuiver, eenvoudig en ongeveinsd was. Het Godsdienstig gevoel had in zijne ziel diepe wortelen geschoten, en den hoogsten ijver, voor 't geen regt en goed was, met zich vereenigd. Zijne toegevendheid was geene zwakheid, zijne zachtmoedigheid niet kracht- en spierloos. Gelijk hij, zoo lang het zijn eigen regt gold, daarvan zeer gaarne iets afstond, zoo was die zelfde man, waar het dat van anderen betrof, allergestrengst. Toen, ongeveer in die zelfde volksberoeringen, HENDRIK CALKOEN, zijn ambtgenoot in de Stadssecretarij, aan wien hij zeer naauw gehecht was, uit deszelfs post verdreven, en hem een ander, min geschikt, was toegevoegd, heeft hij eene onbeschrijfelijke zielskracht aan den dag gelegd, door zijne zorgvuldigheid voor alle nadeel, dat er van dezen oneerlijken mensch voor de schatkist was te vreezen. Al was het ook door zijne meest vermogende vrienden, dat er nu of dan iets te baatzuchtig of iets onhebbelijks verrigt was, evenwel vreesde hij niet, hun vrijuit

zijn: *schandelijk!* toe te donderen. En niet slechts in het vermanen, maar ook in andere zaken, kwam altijd zijne hartelijke vrijheidsliefde boven, welke, vooral in het gebied der Letteren, geene kluisters voor den vrijen geest kon dulden. Van hier, dat hij, in zijne geschriften, en zelfs in zijne voorredenen voor boeken, hier en daar tegen dezelve uitvoer, doch altijd zonder getier, en, gelijk het eenen minzamen en beschaafden man past, op eene minzame en beschaafde wijze. Ik ben, gelijk gij ziet, Toehoorders! tot den roem van 's mans minzaamheid al weder terug gekomen, van welke voorname deugd hij ook dit bewijs gaf, dat hij zich altijd van allen twist zorgvuldig onthield, schoon zijn gevoelen vrijelijk openbarende, doch voor het overige niemand beleedigende, en veel min ten doel hebbende, om den schijn aan te nemen, als had hij uit de geschriften van zijnen CICERO het allerliefst den scherpen uitval tegen VATINIUS of tegen PISO willen lezen. Zoo vermaande hij dan ook altijd de eer- en letterminnende jongelingen, die dikwijls bij hem kwamen, om zich voor letterkundige twisten en hatelijkheden zorgvuldig te wachten, — om, hoezeer ook getergd, niets te antwoorden, of, althans, in hun antwoord, de gematigheid van den beroemden en voortreffelijken HEIJNS na te volgen, tegen wien inzonderheid DE BOSCH, om deszelfs geleerdheid, met eerbied opzag, en wien hij,

om

om deszelfs regt menschelijk hart, met liefde omhelsde, het welk hij hem betuigd heeft in de, aan hem geschrevene, Voorrede voor het tweede Deel der *Bloemlezing*. — Dat de ijver van DE BOSCH, om de harten van jonge lieden tot lof en deugd te vormen en te geleiden, ongeloofelijk was, is reeds dikwijls uit het boven gezegde gebleken. Wij zagen hem, als den heiligsten Priester der Muzen, in zijn studeervertrek, als in eenen hoogstvereerden en haar gewijden Tempel, de heilige gronden der Wetenschappen blootleggen. Die goddelijke vlam, welke zijn hart branden deed, ontstak en verrukte ook ons in liefde voor het schoone en goede. Zoo ging dus niemand van hem weg, dan beter geworden. Hoe veel nuts deze man, door zulk' eenen ijver, aan het Vaderland, hoe veel aan de Letteren hebbe toegebragt, zal genoeg blijken uit twee voorbeelden van door hem gevormde jongelingen, PIETER NIEUWLAND en JAN FREDERIK VAN BEECK CALKOEN. Had, helaas! het nijdige lot hen niet zoo ontijdig, en niet zoo vroeg, aan het Vaderland en de Letteren ontroofd!

Alhoewel de glorie, van NIEUWLAND, een kind van den geringen stand, tot den hoogsten roem van beschaafdheid en geleerdheid te hebben opgevoed, aan het geheele geslacht der DE BOSSCHEN toebehoort, aan JERONIMO echter had hij zijn onderrigt in de Fraaije Letteren ten hoogste te danken, waardoor hij naderhand, aan het onderwijs

wijs van den beroemden Hoogleeraar VAN SWINDEN overgegeven, de meest onderscheidene zaken, de Wiskunde, de Dichtkunst, de naauwkeurigste kennis van het ware, en het allerfijnste gevoel voor het schoone, uitmuntend leerde vereenigen. Doch CALKOEN, wiens uitnemende zielsvermogens zich, in de lagere scholen, voor VAN OMMEREN, anders een' zeer doorkneeden schatter van jongelingenwaarde, hadden schuil weten te houden, is daarna, door DE BOSCH gemeenzaam ontvangen zijnde, door deszelfs vermaningen zoodanig bezield geworden, dat de vlugge jongeling zich, vervolgens, tot al, wat groot was, hoog verhief.

Ligtelijk beseft gij, Toehoorders! hoe getrouw en liefderijk hij, die zich alzoo gedroeg jegens vreemden, ten aanzien van de zijnen moet geweest zijn! En, inderdaad, van zijne teedere gehechtheid aan deze zijn er, in zijne Gedichten, voortreffelijke bewijzen voorhanden. Het is voorhanden, zulk een bewijs, in de getuigenis, welke de hoog aanzienlijke en wijdvermaarde KEMPER in zijne fraaije Voorrede voor de Boekenlijst van DE BOSCH, als bloedverwant, aan den overledenen gaf; het is voorhanden, eindelijk, in de schilderij, waarop hij zich wilde gemaald hebben, (hij toch was ook van dit vak van schoone kunsten een liefhebber en bekwaam beoordeelaar) als staande bij het graf van zijne zeer beminde zuster JUDITH, welke schil-

schilderij, volgens de begeerte van den gestorvene, door zijne zeer verpligtende naastbestaanden en erfgenamen aan ons *Athenaeum* geschonken, thans deszelfs groote gehoorzaal tot een uitnemend sieraad verstrekt.

Van de trouw, met welke hij zijne vrienden vereerde, wil ik liefst u tot getuige roepen, zeer beroemde DANIEL HOOFT! Niemand, gewis, zal dit verwonderen, die zich de Voorrede van DE BOSCH voor het derde Deel der *Bloemlezing*, aan u en mijnen vader opgedragen, herinnert, en vooral u niet, die, gelijk weleer van DE BOSCH en mijnen vader, zoo ook van mij, te allen tijde, een begunstiger en vriend geweest zijt, voormaals, als man, van een' jongeling, ook nu, als grijsaard, van een' man. Voorwaar, zoo verre ik mij de allervroegste geheugenis van mijne kindschheid voor den geest kan terugroepen, zie ik dit allernaauwst verbonden drietal van vrienden in éene groep voor mij, van HOOFT, DE BOSCH, en van den derden, die mijn vader was. Gij herinnert u, hoe blank van inborst ook deze geweest is, zoo dat hij, in dit opzigt, schier een tweede DE BOSCH was. Reeds is ook die brave man ons ontvallen. Reeds zijt gij alleen van dit drietal overgebleven. Reeds zijn mij ook andere huiselijke wonden geslagen. En echter betaamt het ons niet, onzen geest in smart en droefenis te verwaarloozen en als weg te werpen, maar dien vastheid te geven, en;

in

in de hoop op een beter leven, te verheffen, het welk en ons aan onze vrienden, en onze vrienden aan ons zal wedergeven. Door deze hoop gerust, heeft DE BOSCH, velen zijner vrienden overlevende, en velen van hen hier achterlatende, de menschelijke zaken vaarwel gezegd. Ik was bij hem, drie dagen voor zijnen dood, toen zijn krank ligchaam allergeweldigst door de koorts geschokt werd, zoodat het spraakvermogen hem schier geheel benomen was. Doch zijn geest bleef, ongeschokt, in volle kracht. Toen ik, die zelf van zielesmart naauwelijks kon spreken, hem dus vroeg, *hoe hij het had*, antwoordde hij, met ten hemel geslagene oogen en eene vaste stem: *Ik heb het wel.* Nu vroeg ik niets meer. Eindelijk, na hem het beste gewenscht te hebben, heêngaande, herhaalde ik bij mij zelven dit zijn gewigtig en veel bevattend gezegde, dat hij mij tot een voorwerp van nadenken voor mijn gansche leven naliet. Zoo heeft dan die stem, welke mij, bij mijne geboorte, terstond een gelukkig lot toegebeden, als kind de beste vermaningen ingeprent, als jongeling den weg der eere aanbevolen, als man op denzelven inzonderheid bevestigd had, — zoo heeft dan die stem, herhaal ik, door zijnen stervenden mond voortgebragt, mij mede iets geschonken, dat, in mijne ziel als ingeplant, mij altijd tegen de vrees voor den dood tot eene toevlugt zal dienen. Dit toch, DE BOSCH! zal

mijn

mijn toeleg zijn, dat ik, naar uw voorbeeld, door de Letteren zuiver en heilig te vereeren, door den eerbied voor de deugd uit dezelve te scheppen, door haar in anderen aan te kweeken, door de jongelingschap met liefde voor het regte en schoone te bezielen, door niemand leed te doen, en velen nuttig te zijn, zoo in mijn gansche leven, als inzonderheid in mijne jongste oogenblikken, van uwe woorden de mijne kan maken: *Ik heb het wel!*

*

AANTEEKENINGEN OF BIJVOEGSELS

DOOR

JERONIMO DE VRIES.

Bladzijde 3, *reg.* 1 *en* 2. Bij deze eerste regels gevoel ik maar al te wel, dat ik niet met den uitstekenden Schrijver dezer Lofrede, mijnen Vriend den Hoogleeraar VAN LENNEP, zeggen kan, *te volbrengen, wat eerbied en dankbaarheid als heiligen pligt van mij hebben geëischt.* Moest toch iemand dankbaar zijn, was iemand veel verpligt aan den edelen JERONIMO DE BOSCH, ik was het. Was iemand met hem dagelijks gemeenzaam, in den huisselijken en openbaren kring aan hem verbonden, ik ben het geweest. Wat ik ben, zoo ik iets ben, (zeker ben ik, in vergelijking van hem, genoegzaam niets,) dat ben ik aan hem verschuldigd. Van mijne eerste jeugd deelde ik in zijn bijzonder vertrouwen. Meer dan zeventien jaren was ik in dezelfde ambtsbezigheden met hem werkzaam, meer dan eenig mensch bleek mij zijne Godsvrucht, edelaardigheid en standvastige deugd, met de zachtste en

minnelijkste hoedanigheden gepaard. Als bloedverwant vond ik in hem den besten Oom, den tweeden Vader, den raad en toevlugt mijner Ouderen en van al de mijnen, die de zijnen waren. Die weet, wat DE BOSCH voor anderen geweest is, kan nagaan, wat hij voor zijne eigene betrekkingen was. De liefde tot zijne bloedverwanten, zoo zeer doorstralende in zijne gedichten, is een flauw afschijnsel van hetgeen hij wezenlijk voor dezelve geweest is. Geene opoffering was hem te groot, geene moeite te veel, geene zorg te drukkend. Hij, die boven alles op huisselijke stilte en rust gezet was, nam te zijnen koste, tegen den wil zijner huisgenooten, aan welke hij zoo zeer verbonden was, zijne oude Moeder, eene ongelukkige Zuster, met haren Echtgenoot, beiden jonger dan hij, tegelijk bij zich, en wist aller zoo uiteenloopenden stand, smaak en kennis zoo te leiden, zoo te verbinden, zoo te verwarmen door den gloed der liefde, die van hem, als van de alverkwikkende bron van warmte en licht, uitging, dat indedaad niets aandoenlijker, niets stichtelijker was, dan DE BOSCH te zien in zijn eigen huis, in den kring der zijnen. Deze overal geliefde en alom geroemde man was de nederigste, de zachtmoedigste, de beminnelijkste ter wereld in zijn eigen huis. Niemand kan deswege beter getuigen, dan ik, die nimmer eenen enkelen dag mogt laten voorbijgaan, zonder bij hem te komen, als wij niet te zamen op het Raadhuis waren werkzaam geweest. Zijne kinderlijke en hemelsche inborst, zijne weldaden, zijn sterven in

mijne

mijne armen, — de gedachtenis aan dit alles beroert mijnen geest, vervult mijn hart, overstelpt zoo zeer mijn gemoed, dat het mij niet mogelijk is of geweest is, aan dien *heiligen pligt* te voldoen, dien *dankbaarheid en eerbied* ook zoo zeer van mij *hebben geëischt*. Ik kan niet om dezen besten man denken, zijne brieven en handschriften niet inzien, zijne beeldtenis niet aanschouwen, zijn wenk, zijn oog, zijne vaderlijke omarming en wijze raadgevingen mij niet voor den geest brengen, of een beneveld oog belet mij schrijven en denken, en een vol en overkropt gemoed verlamt alle kracht.

Dit is de reden, dat ik, in de eerste dagen door diepen rouw en tijdsomstandigheden belet, daarna in volle verwachting van de nu zoo wel vervulde belofte van mijnen Vriend VAN LENNEP, en met genoegen ziende de Voorrede voor den Catalogus der Bibliotheek door mijnen waarden Zwager KEMPER, nog geen offer heb toegebragt aan de nagedachtenis van hem, aan wien ik mijn tijdelijk geluk geheel, en de stemming van hart en studie grootendeels, te danken heb. De eenige, die zich over mij in deze zaak misschien zou hebben te beklagen, is wellig de Heer JAN WOLTERS VAN DE POLL, mijn geachte Vriend, die, voornemens, deze Lofrede van zijnen Neef VAN LENNEP op mijnen Oom in het Nederduitsch over te brengen, door mijn voornemen deswege, dadelijk bij het hooren uitspreken opgevat en te kennen gegeven, van het zijne heeft afgezien. Ik houde mij verzekerd,

dat zijn werk uitstekend zoude geweest zijn. Gelukkig voor mij en anderen, dat de Heer WESTERBAEN, wiens allerkeurigste vertolking, hier geleverd, moeijelijk geëvenaard, schier niet kan overtroffen worden, dezen moeijelijken arbeid ondernomen, en alzoo voldaan heeft aan eene taak, zoo zeer berekend voor hem, die getoond heeft, zoo min mogelijk hier toe te geven aan den oorspronkelijken Lofredenaar. Aan zijn verzoek, om eenige aanteekeningen of bijvoegsels, en dat wel met vermelding van mijnen naam, heb ik mij, hoezeer bij mij ook dit al te zeer het verlies van mij en de mijnen verlevendigt, niet mogen onttrekken. Hij en de Heer VAN LENNEP ontvangen bij deze gelegenheid de hartelijke betuiging der diepste erkentenis van mij en de mijnen, voor de hulde, door hen zoo uitstekend aan den voor ons zoo onvergetelijken Bloedverwant toegebragt!

Bl. 3, *reg.* 6 *van onderen. Onze klasse.* Namelijk de *derde.* — Bij de eerste benoeming was de Heer DE BOSCH bestemd voor de *tweede.* — Koning LODEWIJK, ten oogmerk hebbende de vestiging van een Koninklijk Instituut van Wetenschappen, Letteren en Kunsten in de Hoofdstad des Rijks, benoemde, bij besluit van 21 April 1808, eene Kommissie, zamengesteld uit de Heeren VAN SWINDEN, VAN MARUM, DE BOSCH en STUART, ten einde een uitgewerkt plan voor deze Instelling te ontwerpen en in te leveren, waaraan gemelde Heeren kort daarna voldeden.

Op

Op den 4en Mei, bij de eerste benoeming, verkoos de Koning den Heer DE BOSCH voor de tweede klasse, van welke hij op den 16en dier maand tot Voorzitter gekozen werd. Ingevolge eene vrijlating bij het 16e lid van het toenmalig Reglement, ging de Heer DE BOSCH, op den 6en Julij daaraanvolgende, uit de tweede tot de derde klasse over. De eerste openbare zitting dezer laatste had plaats op den 13en November 1817, waarin deze lofrede van den Heer VAN LENNEP, tot algemeen genoegen, en niet zonder zigtbare aandoening van alle tegenwoordigen, is uitgesproken.

Bl. 5, *reg.* 10 *van onderen.* DE BOSCH. Het geslacht van DE BOSCH, sedert lang in den deftigen stand te Amsterdam gevestigd, was afkomstig uit Spanje, gelijk ook de naam JERONIMO, in hetzelve zeer gemeenzaam. Van daar de smaak bij hetzelve voor dat Land en de Spaansche letterkunde, zoo als bij JERONIMO DE BOSCH toegenaamd VAN WOLFSWINKEL, van wien in den jare 1667, te 's Gravenhage, in druk uitkwam: *Eenige stichtelijke Traktaatjes van Don* FRANCISCO DE QUEVEDO *uit het Spaansch.* Hij was, blijkens de opdragt en de gedichtjes aan zijnen Vriend WILLEM VAN HEEMSKERK te Leyden, in 1665 te Madrid, in 1666 te Kadix, naderhand, blijkens zijnen uitersten wil, in St. Domingo. Een man van letteren en vrij wat bezittingen in Spanje zijnde, werd hij, naar gedachte, het slagtoffer van zijn vrijmoedig geloof en wettig verkregen vermogen. Immers stierf hij, volgens overlevering, aan een langzaam

werkend vergif, hem door de Spanjaarden ingegeven. Hij was een man van aanzien, en schijnt, van wege den Staat, met eenige, hetzij openbare, hetzij geheime, zending in Spanje belast te zijn geweest.

Bl. 5, *reg.* 9 *van onderen enz. Zijn Vader, mede* JERONIMO *geheten* enz. Deze was de Zoon van JERONIMO DE BOSCH, waarvan zoo aanstonds nadere melding gemaakt wordt, en van JUDITH WILLINK, de Dochter van BAREND en ELISABETH WILLINK. Zie *Stamboom der Willingen*, Dev. 1767 bl. 17 en 28. Bij haar had mijn Overgrootvader negen kinderen verwekt:

PAULINA, geboren 1707, gehuwd met GERRIT BLAAUPOT en overleden in 1752.

BERNARDUS, geboren 1709, overleden 1786. Deze was de Nederduitsche Dichter.

JERONIMO, geboren 1711, overleden 1779.

JOHANNES, geboren 1713, overleden 1785. Vermaard als Schilder en Teekenaar.

PETRUS, geboren en overleden 1715.

ELIZABETH, geboren 1716, gehuwd met WILLEM SCHUIJT, Leeraar der Remonstranten te Utrecht, van wien nog in druk uitgaat *Lijkrede op Adriaan van Cattenburch* Amst. 1743. Zij overleed omtrent den jare 1783.

HENDRIK, geboren 1720, overleden 1772. — Letterkundige en Geneesheer.

HILLEGONDA, geboren en gestorven 1722, en

Eene, insgelijks HILLEGONDA genaamd, geboren 1725, overleden 1728.

JU-

JUDITH WILLINK overleed in 1747. JERONIMO DE BOSCH zelf stierf in 1767, in den hoogen ouderdom van omtrent negentig jaren. — In de *Dichtlievende Verlustigingen* van BERNARDUS DE BOSCH heeft men uitstekende Gedichten op beider dood, gelijk ook op derzelver Zilveren Bruiloft, die in 1731 plaats had.

Bl. 5, *reg.* 5 *en* 6 *van onderen.* — CATHARINA VAN DER HEIJDEN. — Deze, de Moeder van mijnen Oom, die ook bij hem een goed deel van haar leven inwoonde, was afkomstig uit een deftig geslacht, hetwelk bij den Actiehandel schatten verloren had. Hetzelve droeg te regt roem op den uitmuntenden JAN VAN DER HEIJDEN, voortreffelijk Schilder, Teekenaar en Werktuigkundige, uitvinder der Slang-brandspuiten en Stedelijke Lantarens alhier. Deze liefderijke en Godvreezende vrouw overleed, in 1795, in den hoogen ouderdom van 85 jaren.

Bl. 5, *reg.* 3 *van ond.* — JAN. Deze mijn Oom is te regt geacht, zoo om zijnen fijnen smaak en diepe kunde in het vak der kunsten, als om andere uitnemende hoedanigheden. — Hij werd geboren in 1737, en huwde, in 1760, met MARGARETHA KROON. Hij, de oudste, is de eenige Broeder van JERONIMO DE BOSCH, die nog in leven is. Hij en zijne achtingwaardige Echtgenoote mogen zich nog verkwikken in de liefde hunner vier kinderen, de vreugd en de steun hunner oude dagen.

Bl. 5, *reg.* 3 *en* 4 *van ond.* — BERNARDUS. Deze, geboren 1742, gehuwd met CHRISTINA SUSANNA DE VRIES, de eenig overgeblevene en geliefde Zuster van mijnen Vader, en dus mijn dubbel Oom, overleed in den jare 1816, na een voorspoedig leven en allergelukkigsten echt. Hij was een man van uitnemenden smaak, uitstekenden aanleg en zeer netten stijl; weinig tijd vóór zijn overlijden werd hij tot Lid van het Koninklijk Instituut bevorderd, en wel in de vierde afdeeling, wegens zijne buitengewone kunde in het vak der zoogenaamde beeldende kunsten. Van hem zijn nog voorhanden de volgende verhandelingen, die zijne letterkundige en kunstmatige verdiensten in het licht stellen:

J. LUIKEN, als Kunstenaar.
J. LUIKEN, als Dichter.
De beminnaar der Wetenschappen, als de bevoegde Kunstregter.
J. VAN DER HEIJDEN, als Kunstenaar en Uitvinder.
De goede smaak, toegepast op de kunsten.
Over JACOBUS BUIJS.
Nuttige werkzaamheid.
Lofrede op P. P. RUBBENS.
Lofrede op JACOB DE WIT.
Vergelijking tusschen de Italiaansche en Nederlandsche Schilderscholen.
Lofrede op G. DE LAIRESSE.
Lofrede op J. PUNT.
Redevoering bij de 150e Verjaring der stichting van het Huiszittenhuis aan de oudezijde.

Re-

Redevoering bij het openbaar Verslag wegens de Stads Armen-scholen, als Bestuurder derzelve.
Redevoering over de verscheidenheid der Kunstvoorstellingen bij de Nederlandsche Meesters.

Hij was de Voedstervader van NIEUWLAND, en te regt alom geacht wegens naauwgezetheid en Godsvrucht.

De smaak voor letteren en bovenal voor kunsten was een doorslaande trek in het geslacht der DE BOSSCHEN. Mijn Overgrootvader JERONIMO had eene alleruitstekendste verzameling, waarvan de gedrukte Catalogus, gelijk die bij openbare veiling verkocht is, nog getuigt. Hij was als een fijn kenner geëerd en geacht. Zijn Zoon JOANNES, de vriend van J. DE WIT en anderen, was, schoon liefhebber, de beste leerling van de vermaarde Schilders J. DE MOUCHERON en J. VAN HUIZUM. De Schilderijen van hem zijn zeer verdienstelijk, doch minder in getal, dan de teekeningen, veelvuldig voorkomende. Hij is als een beroemd Kunstenaar bekend. Zie, onder anderen, *Vervolg op* WAGENAAR D. XXI. bl. 130—132; *Bijvoegsels op* KOKS *Vaderlandsch Woordenboek* D. I. bl. 255—257, en A. VAN DER WILLIGE, *Geschiedenis der Vaderl. Schilderkunst*, D. II. bl. 135—137. Zijne verzameling van Teekeningen was uitgezocht; hij was een zeer naauwgezet en godvreezend man, behoorende tot het Kerkgenootschap der Hernhutters. Ook mijn Grootvader JERONIMO had eene keurige verzameling, vooral van Vaderlandsche Historieprenten en zeldzame Portretten, door VISSCHER, SUIDERHOEF en andere eer-

ste Vaderlandsche Plaatsnijders; ook een kabinetje van Penningen. Al zijne kinderen hadden veel liefhebberij, kennis en smaak van de kunst. Hierna zal ik gelegenheid hebben, dit omtrent mijnen Oom JERONIMO nader in het licht te stellen. Niemand echter had dit meer verfijnd, dan deze BERNARDUS, wiens verzameling nog steeds gehouden wordt voor de keurigste en uitgezochtste, welke misschien immer alhier bekend geweest is.

Bl. 5, *reg.* 2 *van ond.* — GREGORIUS OF GORIS DE BOSCH. Deze, geboren 1751, was zeker de geliefdste Broeder van mijnen Oom. Hij was ook inderdaad zoo beminnelijk, zoo kundig, zoo vol smaak en geest, dat wij, bloedverwanten, nog niet aan hem en zijnen voor ons al te vroegen dood kunnen denken, zonder tranen in de oogen. Hij was misschien niet minder geleerd, dan zijn Broeder JERONIMO, die hem in alles, om zijnen fijnen *tact* en grondige kennis, raadpleegde. Hij was een bewonderaar van HEMSTERHUIS, VALCKENAER en RUHNKENIUS, een boezemvriend van WIJTTENBACH en NIEUWLAND. De eerste, zijn Leermeester, is zijner gedachtig geweest, in de *Bibliotheca Critica* Part. XI. of Vol. III. P. III. pag. 33—36 *praefixae Epistolae.* Jammer, dat noch WIJTTENBACH, noch zijn broeder JERONIMO, noch zijne vrienden, hem konden doen besluiten, immer iets in het licht te geven. Zijne boekerij, na zijn overlijden, openbaar geveild, was een voorbeeld van uitgezochtheid. Hij was een man van

veel

veel kunstkennis en grooten aanleg. Zijn oordeel was zoo juist, dat het, als 't ware, nimmer faalde. Zeer vrolijk, geestig en gezellig van aard zijnde, was het ongehuwde leven voor hem niet geschikt. Hij zocht dus geheel zijn vermaak in zijne boeken, nu en dan slechts afgewisseld door de gezellige verkeering met mannen van bijzondere kunde en smaak. Een meer huisselijke kring had, menschelijkerwijze, zijn leven verlengd en veraangenaamd. Hij had een klein postje, voor hem niet geschikt, in dezer Stede Wisselbank, gelijk ook zijn Oom JOANNES dat bekleed, maar, uit al te naauwgezette godsvrucht, verlaten had. Zijn geheugen was groot, zijne verbeelding sterk, zijne naïviteit en goedhartigheid alleruitlokkendst voor velen, die daarom gaarne zijne verkeering zochten, waaraan hij zich echter meestal, ten zij bij zeer vertrouwde vrienden, uit lust tot de studie, onttrok. Hij overleed in den jare 1804, en werd diep door zijnen broeder betreurd.

Bl. 6, *reg.* 1 *en* 2 *van ond.* CATHARINA en JUDITH. De eerste, gehuwd met mijnen vader GERRIT DE VRIES ABRAHAMSZ., was geboren in 1745, en overleed in den jare 1801.

De tweede, geboren in 1749, was gehuwd met GERRIT DE VRIES, den eenigen Neef mijns Vaders, met wien hij gemeenschappelijk den koophandel dreef. Zij overleed in 1793. WIJTTENBACH maakt van haar ook bijzondere melding in de zoo even aangehaalde plaats van

van de *Epist. praefix.* Vol. III. P. III. *Bibl. Crit.*

Minde mijn Oom JERONIMO zijne Broeders teeder, nog teederder minde hij zijne Zusters, die hem weder. keerig, als den roem van haar en haar geslacht, vereerden en lief hadden. Van jongs af leerde ik hem in het ouderlijk huis kennen, als onzen besten steun, als onzen tweeden Vader. Zijne komst was als die van den toeverlaat, den heilige van het huis. Hij was het voorbeeld, waarop men ons altijd wees. Alle onze gedragingen, alle onze vorderingen werden voor hem bloorgelegd. Mijne edelaardige en Godvreezende Moeder vond in hem raad en daad ter ondersteuning van haar talrijk huisgezin. Hij was de beste Vriend mijns braven Vaders, wiens leven eene aaneenschakeling van zorg en zwoegen was voor zijne Vrouw en talrijk kroost, waarin hij alleen zijn geluk zocht en vond. Mijne Moeder was beter naar den moedigen en schranderen geest mijns Ooms gestemd, dan hare Zuster, die hij echter even lief had, wie hij, benevens haren man, bij ongunstiger lot, na ruimer omstandigheden, bij zich nam, met welke hij broederlijk alles deelde, en wier dood hij, even als die mijner Moeder, met bitteren rouw en lijkklagt beweende.

Waarlijk, ik kan den Almagtigen niet genoeg danken, voor zulke bloedverwanten, zulk eenen Vader, zulk eene Moeder te hebben mogen erlangen. — Och dat ik hier, meer uitvoerig en regtmatig, openbare hulde dorst bewijzen aan mijne dierbare Ouders, en bovenal aan die Godvreezende, liefderijke en gevoelige Moeder,

die,

die, door wel voor te gaan, meer nog dan door les en woord, ons de deugd in al hare beminnelijkheid getoond heeft. Nimmer was zij moedeloos in hare moeijelijke pligten en zorgen. Het oog omhoog en een hartelijke broederkus verleenden haar eene sterkte boven beschrijven of gevoelen. Liefde en vertrouwen op den goeden God en den Heiland der wereld gaven haar, met natuurlijke blijmoedigheid en deftigheid, een voor ons Hemelsch aanzien.

Bl. 6, reg. 8 en 7 van ond. — Vijftig jaren lang. Bij gelegenheid, hiervan liet deze mijn Overgrootvader, in den jare 1764, toen oud 87 jaren, eenen gedenkpenning slaan en aan zijne ambtgenooten, de Regering en bloedverwanten omdeelen.

Dat mijn Oom JERONIMO in bijzondere gunst van kundige mannen bereids als jongeling was, wordt ook daardoor bewezen, dat in meer dan één Schilderstuk, en wel voornamelijk in het groote Schilderij, thans nog ter kamer van de Kommissie van Geneeskundig Toevoorzigt alhier voorhanden, en verbeeldende de toen bestaande *Inspectores Collegii medici*, ook zijne beeldtenis voorkomt, als zich aanmeldende tot Artsenijmenger. Hij werd dit, gelijk zoo straks gezegd wordt, in den jare 1760, en dus in den ouderdom van 20 jaren, bij welke gelegenheid de gewone toegangspenning tot den *Hortus*, met een bijzonder omschrift, aan hem werd uitgereikt.

Deze mijn Overgrootvader was, zoowel als mijn Groot-

Grootvader, Oudooms en Ooms, een groot voorstander der achtbaarheid van het Stedelijk Bestuur, en het is mij gebleken, hoe, bij openbaar wantrouwen van anderen, in het begin der oneenigheden van den jare 1748, hij zich met de zijnen, afzonderlijk en schriftelijk, bij de Regering dezer Stad heeft aangemeld, om dezelve te toonen, dat hij en de zijnen, als brave burgers, houw en trouw, hunne Overheid eerbiedigden en daarvan ondubbelzinnige blijken wilden geven. Deze trek van het geslacht bleef doorslaande bij zijne Zonen en Kleinzonen, en mijn Oom JERONIMO, het meest met zijnen Grootvader omgegaan hebbende, was er zeer diep van doordrongen.

Bl. 7, *reg.* 1 *en* 2. — HENDRIK en BERNARDUS. HENDRIK was een man van ongemeenen smaak, taalkennis en veelvuldige bekwaamheden.

Men heeft nog van hem:

Oratio de Medicina Ægyptiorum. Amstelodami 1737.

Specimen Medicum inaugurale de intestinorum crassorum usu et actione, Leid. 1743.

Waarnemingen aangaande de voorzegging der crisis uit den Pols, 1747.

Nederduitsche vertaling in dichtmaat van de *Musae Leidenses ad Gulielmum V. Gubernatorem Belgii Foederati*, naar het Latijn van den Hoogleeraar ADRIANUS VAN ROIJEN, (zijnen leermeester en vriend,) in 1766.

Eene dergelijke als voormeld, over hetzelfde onderwerp, naar het Latijn van P. BURMANNUS SECUNDUS, 1766.

On-

Onderscheidene dichterlijke vertalingen uit het Engelsch.

Hij was de bijzondere vriend van al wat destijds, vooral in het vak der medicijnen, geacht was. Zelf geneesheer, was hij in het volle genot van eene uitgebreide en deftige *praktijk*, toen hij, den ouderdom van 52 jaren naauwelijks bereikt hebbende, overleed. Hij was gehuwd met ALIDA OTTENS, welke in den jare 1819 overleed.

HENDRIK was, gelijk wij gezien hebben, jonger dan BERNARDUS. Deze laatste, gehuwd met MARGARETHA VAN LEUVENINGH, was een zeer geacht Nederduitsch Dichter. Zijne *Dichtlievende Verlustigingen*, in vier deelen, getuigen van zijne edelaardigheid, godsvrucht en dichtvermogen. Hij was zeer gezet op naauwkeurigheid van taal, en met de beroemdste mannen van zijnen tijd naauw verbonden, bijzonder met hen, die destijds onze Stad als Dichters tot roem verstrekten. Aan zijn huis was gewoonlijk eene vaste bijeenkomst van dezelven. Vele vertalingen der Psalmen van het Gezelschap *Laus Deo*, *Salus populo* en der *Fabelen van* GELLERT, en wel meestal de besten, gelijk ook sommige Kerkgezangen bij de Doopsgezinden thans in gebruik, zijn van zijne hand. Hij was, als het ware, de Voedstervader van mijnen Oom BERNARDUS, die bij hem lang in huis woonde. Hij was een goed vriend, raadsman en aankweeker van jeugdige Dichters. NIEUWLAND had ook veel aan hem te danken. De Dichters BILDERDIJK, FEITH, HELMERS, A. VERREUL en vele anderen heb-

hebben zijne nagedachtenis dankbaar vereerd in den bundel Lijkdichten, ter zijner eer vervaardigd en uitgegeven te Amsterdam in 1787. Zijne beeldtenis is in 't koper gebragt door J. HOUBRAKEN. Zie onder anderen over hem *Vervolg op* WAGENAAR, Amsterdam, D. XXII. bl. 99 en 100. *Vervolg op* KOKS *Vaderl. Woordenboek*, D. I. bl. 255.

Mijn Oudoom HENDRIK, jonger, bevalliger en vrolijker dan zijne broeders JOHANNES en BERNARDUS, was meer geschikt naar den aard van mijnen Oom JERONIMO, die van jongs af altijd genoegelijk en vrolijk was. Ook was deze HENDRIK het geliefdste kind van zijnen Vader, die inderdaad op hem, als een kenner van vele talen en zaken, als een zeer beschaafd en algemeen gezien burger en als een hoog geacht Geneesheer, steunen en hoogen roem dragen mogt.

Bl. 7, reg. 4 van ond. — Zachtaardigheid. Van kindsbeen af was dit een hoofdtrek van mijnen Oom, waardoor broeders, zusters, bloedverwanten, medeschelieren, dienstboden, ja allen, die met hem omgingen, hem bijzonder liefhadden. — Opmerkelijk is het, dat hij, van zijne vroegste jeugd tot zijnen ouderdom, een bijzonder liefhebber van *duiven* was. Als kind liet hij voor zijne duiven, als 't ware, eten en drinken, en waagde zich dikwerf boven 's Vaders huis op plat en langs goten voor zijne geliefde duiven, met zulk eenen moed en onverschrokkenheid, dat zijne Moeder, die hem dikwerf van beneden, op zoo gevaarlijke plaatsen,

vol

vol vrees beschouwde, met doodelijken angst vervuld werd, duchtende, gelijk zij mij meermalen verhaalde, zich door eenig teeken te verraden en hem alzoo door schrik ten wissen val te brengen. Dit was, volgens haar eigen getuigenis, het *eenig verdriet* dat hij haar immer gaf.

Hoe zachtaardig ook, was hij echter ook als kind niet bloohartig, zelfs stoutmoedig. Hij stond op school als een goed vechter te boek; echter met dit eigenaardig kenmerk, dat hij zeer zelden, of liever nooit voor zich, dikwerf voor anderen, en woedend voor zijne beleedigde broeders, vocht. Vergelijk bl. 57 dezer redevoering in het midden.

Bl. 8, *reg.* 9. — VAN DER WILP. WILLEM FREDERIK VAN DER WILP, destijds Conrector der Latijnsche scholen alhier, naderhand als zoodanig rustend, was bevorens meermalen tot het Rectoraat verkozen, doch had bij gemis van Echtgenoote, hem vroeger door den dood ontvallen, naar gedachte, om het kostschool daaraan verbonden, voor deze benoemingen bedankt. Hij was een man van kunde en geleerdheid, had veel smaak voor poëzij. Hij was ook een groot liefhebber van schilder- en teekenkunst, en met het geslacht van DE BOSCH, inzonderheid met BERNARDUS den ouden, verbonden. — Hij was een man van ongemeene deftigheid, eene hoedanigheid, die ook bijzonder de familie DE BOSCH eigen was.

Zijne dochter was de vermaarde Dichteres SARA

MARIA VAN DER WILP, die in onderscheidene gedichten aan haren vader gedacht. BERNARDUS DE BOSCH was haar raadsman, vriend en aanmoediger, aan wien zij hare gedichten opdroeg; hij vervaardigde ook een gedicht op het overlijden van dezen haren vader, zijnen bijzonderen vriend, en spreekt haar en hare Zuster aldus aan:

Begaafde Dochters van een Vader, die, ervaren
In letteroefening, de vreugd der kunstenaren,
De lust der wijzen, en de vraagbaak was der jeugd!
ô Erfgenamen van zijn zedigheid en deugd!

VAN DER WILP overleed in 1763. BERNARDUS DE BOSCH, de jonge, bleef de meest vertrouwde raadsman en vriend zijner dochters en was de uitvoerder van derzelver uiterste wilsbeschikkingen.

Bl. 10, *reg.* 6. *van ond.* — ARNTZENIUS. OTTO ARNTZENIUS, geboren 1703, overleden 1763. Zie verder over hem *Saxii Onomast.* Vol. VI. p. 522.

Bl. 11, *reg.* 10. — *Ware dapperheid.* Deze redevoering hield DE BOSCH den 15^en^ September 1757. Achter dezelve heeft men drie Latijnsche gedichten zijner medeleerlingen G. STAPERT, ANTONIUS VAN HELSDINGEN, en den naderhand als keurigen taalkenner geachten ZACHARIAS HENDRIK ALEWIJN. Men ziet uit dezelve, dat DE BOSCH voor de artsenij- of geneeskunst toen reeds stellig bestemd was. Hij was voor dezelve ongeschikt, en had er geen de minste liefhebberij voor.

Hij

Hij volgde echter gehoorzaam, zonder eenigen schijn van tegenstand, den wil zijner ouders en van zijnen grootvader. Hij was toen reeds begonnen aan het vervaardigen van Latijnsche gedichten, en behaalde op de school bij den Rector een *praemium poëticum*, d. i. prijs voor dichtkunst, in dit zelfde jaar 1757.

Bl. 12, *reg.* 10. — P. BURMAN *de tweede*. Mijn Oom had eene bijzondere achting voor BURMAN, die wederkeerig hem niet alleen, als eenen zijner beste leerlingen, in waarde hield, maar zelfs zoodanig beminde, dat hij dikwerf hem bezocht, geheele avonden met hem bezig was, en zeer gemeenzaam aan deszelfs huis verkeerde, tot aan zijnen dood in 1778.

Bl. 16, *reg.* 15 *en* 16. — JANUS HELVETIUS. Zijne Latijnsche gedichten zijn in 1782 te Leyden door LAURENS VAN SANTEN uitgegeven. Hij overleed in 1772 in den bloei zijner jaren. — Zie onder anderen HOEUFFII *Parnass. Latino Belgic.* p. 226 en 227.

Bl. 16, *reg.* 16. — LAURENS VAN SANTEN. Hij was geboren in 1746 en overleed in 1798. Zie over hem *Saxii Onomast.* Vol. VIII. p. 406 en 409, en de daar aangehaalden, doch inzonderheid het naauwkeurig berigt van den Heer J. H. HOEUFFT, den uitgever der gedichten van VAN SANTEN, voor de uitgave te Leyden in 1801; en deszelfs belangrijken *Parn. Lat. Belg.*

p. 241. Ook WIJTTENBACH, *Bibl. Crit.* Vol. III. P. III. p. 133—138.

Bl. 16, *reg.* 16 *en* 17. — GERARD HOOFT, gewoonlijk GERARD HOOFT *Junior*. Hij werd geboren in 1750 en overleed in 1768. Hij werd Secretaris der Stad Amsterdam in 1766. Zie over hem de voorrede van den Heer DE BOSCH voor de Latijnsche gedichten van dezen edelen en te vroeg gestorven jonkman, uitgegeven in 1770. Het gedicht, hierna aangehaald, aan DE BOSCH vindt men in deze *Poëmata* p. 50. HOEUFFT gewaagt van hem in den *Parnass. Lat. Belg.* p. 244.

Bl. 16, *reg.* 17. — PIETER NICOLAAS ARNTZENIUS. Geboren 1746, overleden 1799. Hij was Lid van de Regtbank te Amsterdam en Secretaris van de Diemermeer. Hij was Nederduitsch en Latijnsch Dichter. Van het eerste heeft men proeven in de *Dichterlijke Handschriften*, 7e Schakering bl. 57, en vooral 9e Schak. bl. 95 enz. Van het laatste blijkt onder anderen voor en achter de uitgave van HOOFTS *Poëm.* door DE BOSCH. In het *Vaderl. Mag. van Wetens., Kunst en Smaak*, D. I. St. II. bl. 409, heeft men eene keurige Verhandeling van hem over JOANNES JOVIANUS PONTANUS, uitgesproken in 't Genootschap *Concordia et Libertate*, in 1792. Zijn zoon is de verdienstelijke Dichter ROBERT HENDRIK ARNTZENIUS, wien ik van jongs af mijnen Vriend noemen mag.

Bl.

Bl. 18, *reg.* 2. — *Schreef* DE BOSCH enz. Zie de *Poëmata* van DE BOSCH, p. 203, en het zoo even aangehaalde p. 211—216.

DE BOSCH ontving van den ouden Heer HOOFT, tot dankerkentenis voor de uitgave der Gedichten zijns zoons, vier zilveren kandelaars, met het familie-wapen van HOOFT versierd.

Bl. 18, *reg.* 15. — *Hoe uitmuntend* DE BOSCH *ook buiten dichtmaat kon schrijven.* Onder de nagelaten papieren van DE BOSCH zijn de blijken gevonden zijner oefeningen in den Latijnschen ongebonden stijl. Om zich eenen goeden schrijftrant hierin eigen te maken, bragt hij eerst, met eene bijzondere naauwkeurigheid, de *brieven van* CICERO *aan zijne gemeenzame vrienden* in het Nederduitsch over, vertaalde dezelve, na eenig tijdsverloop, weder in het Latijn, en ging daarna, met een ongeloofelijk geduld, zijne eigene Latijnsche overzetting met het oorspronkelijke van CICERO vergelijken, en naar hetzelve verbeteren. Hij verklaarde aan deze, wel pijnelijke, maar door hem hoogst nuttig geachte oefening, daarna ook met sommige andere schriften van CICERO volgehouden, zijn Latijnsche stijl, zoo dezelve inderdaad goed werd gekeurd, bijna eenigtijk verschuldigd te zijn.

Nog berust ook onder mij eene uitgave van de voormelde brieven van CICERO, met aanteekeningen van DE BOSCH, destijds vervaardigd.

Bl. 24, *reg.* 17. — PIETER STINSTRA, geboren te Harlingen in 1747, en overleden te Franeker in 1819. Hij was een leerling van VALCKENAER en SCHRADER. DE BOSCH achtte hem zoo hoog, dat hij, tijdens den afstand van het Professoraat bij het Kweekschool der Doopsgezinden te Amsterdam, door HEERE OOSTERBAAN, in 1786, bewerkte, dat STINSTRA, deszelfs leerling, toen Leeraar te Franeker, tot Hoogleeraar in deszelfs plaats beroepen werd. De Heer DE BOSCH, die hem beminde, zeer veel verpligting aan hem had, en zulks altijd dankbaar erkende, kon hem echter moeijelijk twee zaken vergeven, die, hoewel geheel vreemd aan elkander, op den teedergevoeligen DE BOSCH beiden veel invloed gehad hadden. — Het voorgenomte was, dat STINSTRA, tot de aanvaarding van dit beroep naar Amsterdam, door DE BOSCH vooruit gepolst, dezelve schijnbaar zich had laten welgevallen, en echter daarvoor bedankte, schijnende alzoo gezondigd te hebben tegen de goede trouw en gulle vriendschap; — het andere was een losse grap, gedurende het verblijf van STINSTRA te Amsterdam, die aan DE BOSCH genoegzaam eene ziekte kostte. STINSTRA namelijk had zich laat in den avond stil in de studeerkamer van DE BOSCH, waarin deze ook sliep, en wel in deszelfs bed, verscholen, en, toen deze op het ijverigst stond te studeren, stak STINSTRA, na aflegging van zijn pruik, het hoofd tusschen de gordijnen naar buiten, en bragt DE BOSCH, dien hij stijf aankeek, en die hem zoodanig niet herkende, in zulk eenen plotselij-

lijken schrik, dat hij langen tijd daarna ongesteld bleef, en, nimmer aldaar weder rustig kunnende studeren, van plaats moest veranderen.

STINSTRA was een man van het allerzeldzaamst geheugen, van vele kundigheden, strenge eerlijkheid en ongeveinsde Godsvrucht.

Zie over denzelven de keurige levensschets door den geleerden J. W. DE CRANE, mijnen geachten Vriend, *Vaderl. Letteroef. Febr.* 1820 of *N°. III. bl.* 101 *tot* 112.

Bl. 25, *reg.* 4. — *Zijne Elisa.* Deze fraaije Elegiën, genaamd *Elisa*, zeven in getal, zijn in den jare 1768 vervaardigd. Zie de *Poëmata*, p. 297—315; en dus juist toen STINSTRA te Amsterdam was; deze toch was aldaar van 1767 tot 1770.

Bl. 26, *reg.* 17. — *Brief aan* RUHNKENIUS. Namelijk de *Epistola Critica in Julianum, Eunapium et Aristaenetum, Goetting.* 1769. Zie hierover voorts WIJTTENBACH *Vit.* RUHNKENII, p. 148—152.

Bl. 27, *reg.* 9 *v. ond.* — *Die wel nu en dan in begrip, maar nooit van harte verdeeld waren.* Inderdaad DE BOSCH en WIJTTENBACH minden elkander hartelijk, en hadden beiden eenen afkeer van die zoogenaamde gedienstige lieden, die de banden van vriendschap tusschen deze grijsaards, door zoo veel jaren van samenwoning als geheiligd, poogden los te maken, welligt

niet zonder bijzondere inzigten. De vriendschap echter tusschen WIJTTENBACH en DE BOSCH onttrok niets aan die vrijmoedigheid, die pligt en eerbied voor de waarheid, inzonderheid tusschen vrienden, vorderen. Sinds vele jaren zond DE BOSCH nimmer eenen brief naar WIJTTENBACH, of ik maakte daarvan eerst een afschrift. Van weerskanten is deze briefwisseling, (wellig niet geschikt, om immer openbaar te worden,) hoogst belangrijk. Ik weet, beter dan iemand, hoe DE BOSCH over WIJTTENBACH dacht, en dat hij hem, hoewel te zijnen opzigte wel eens wat hoog, toch inderdaad lief had, en van dezen bemind werd. Het griefde DE BOSCH zeer, dat de hoogstberoemde en onnavolgbare *brief* van WIJTTENBACH, ter opdragt van het *derde* stuk des *derden* deels van de *Bibl. Critica*, dat meesterstuk van stijl, ten kwade geduid werd door sommigen. „ Men zal zijn doel niet bereiken," (zeide hij mij dikwerf) „ zijt des verzekerd: wij, „ oude knapen, hebben beiden verpligting aan, en „ liefde voor elkander. Ieder heeft zijn eigen toon „ van spreken en schrijven, maar in hartelijke gene„ genheid verschillen wij niet, en die mij hoogst wel„ kome brief is mij dierbaar, en vol van bewijzen „ van opregte vriendschap; wat geef ik om het oor„ deel van anderen, van welke niet één in staat is, zoo „ te schrijven en met raad en daad te helpen, als „ WIJTTENBACH, wien ik de waarheid gaarne zeg, en „ van wien ik ze gaarne hoor."

Bij gelegenheid van de laatste reizen, welke DE BOSCH naar

naar Leyden deed, was de wederzijdsche ontmoeting treffend en broederlijk; zoodat WIJTTENBACH, *Philomath.* L. III. p. 210, zulks naar waarheid getuigt. Nimmer heeft men DE BOSCH kunnen bewegen, tegen WIJTTENBACH of deszelfs helpers, of, omgekeerd, tegen deszelfs tegenstanders, onder welke DE BOSCH teêrgeliefde Vrienden had, eenige partij te trekken. — Alle kunstpijlen van weerskanten schoten te kort tegen de blanke en ongeveinsde inborst van DE BOSCH, die, de menschen in hunne driftvervoeringen niet zoo kwaad keurende, als ze wel schenen, ze daarom als vrienden niet minder genegen was. Hij poogde beide partijen steeds te bedaren, en alzoo te doen naderen tot elkander. Van daar, dat, hetgeen inderdaad ongeloofelijk schijnt, in het twistvuur, van weerskanten, opdragten en toegenegene brieven gerigt werden aan DE BOSCH, wiens menschenmin het goede altijd in het licht, en het kwade als ongemerkt gaarne voorbij zag, ziende op het hart meer, dan op spreken, schrijven of handelen.

Bl. 28, *reg.* 16. — PIETER FONTEIN. Deze was een leerling van TIBERIUS HEMSTERHUIS. DE BOSCH had hooge achting voor hem; getuige het gedicht, aan hem in 1788 gezonden, *Poem.* p. 160. Zie over FONTEIN *Saxii Onom.*, Vol. VI. p. 219, en het daar bijgebragte, doch inzonderheid over de door hem voorgenomen uitgave van THEOPHRASTUS en den toestel of het verzamelde deswege aan WIJTTENBACH ter uitgave besproken, *Bibl. Crit.*

Crit. Vol. III. Pars II. p. 103—106. WIJTTENBACH droeg, met eenen zeer verpligtenden brief, het *eerste stukje* van dit *derde deel* der *Bibl. Crit.* aan FONTEIN op. Zie verder gewag gemaakt van FONTEIN en van het al te kwalijk opnemen der uitdrukking *filia indotata*, de *Bibl. Crit.* Vol. III. P. III. *Epist. ad Boschium* p. 5. *et seqq.* Gelijk in vele opzigten, zoo is ook over de gemeenzaamheid van DE BOSCH met VALCKENAER en FONTEIN, en hun oordeel, over hem, deze brief hoogstaanmerkelijk. PIETER FONTEIN overleed in den jare 1788, in den ouderdom van 80 jaren.

Bl. 28', *reg.* 16. — MATTHIAS TEMMINCK. Geboren te Amersfoort in 1734, overleden te Leyden 1814. Zie over dezen, als belangrijk drieman in deze bijeenkomsten, WIJTTENB., *Epist. ad Bosschium*, p. 20. Hij was een leerling van den vermaarden PETRUS WESSELING en was lang bezig aan eene uitgave der *Aethiopica van* HELIODORUS. Hij was ook een geacht lid van het belangrijk genootschap *Concordia et Libertate*; deed aldaar, van 1781 tot 1790, vele verhandelingen en laatstelijk eene oudheidkundige nasporing, over den *Steenen Roeland.* — Zie verder over hem WIJTT. *Philom.* Lib. III. p. 231. Men heeft van zijne Latijnsche poëzij eene uitstekende proef in de *Elegia in obitum* J. HELVETII, te vinden achter de uitgave der *Poëmata Helvetii* door VAN SANTEN p. 97. — Zie ook over M. TEMMINCK als Latijnsch dichter J. H. HORUFFT, *Parnassus Lat. Belg.*, p. 231.

Bl.

Bl. 28, *laatste*, en *bl.* 29 *eerste regel.* — *Dat niets meer aanlokt tot onderlinge liefde, dan de deugd.* — CICERO de Amicit. Cap. 6. *Virtus Amicitiam et gignit et continet, nec sine Virtute Amicitia esse ullo pacto potest;* en Cap. 27. *Virtus, Virtus inquam et conciliat Amicitias et conservat. In eâ enim est convenientia rerum, in eâ constantia, quae cum se extulit et ostendit lumen suum, et idem aspexit agnovitque in alio, ad id se admovet, vicissimque accipit illud quod in altero est, ex quo eorum exardescit sive Amor, sive Amicitia.* Hiertoe behoort ook Cap. 21. *Digni sunt amicitia, quibus in ipsis inest causa, cur diligantur.* Dan weerhouden wij ons van dergelijke aanhalingen, die overbodig worden bij de beschouwing van DE BOSCH, dat sprekend voorbeeld van een deugdzamen vriend.

Bl. 30, *reg.* 10. — *Eerste Klerk der Stads Secretarij.* Men *bood* destijds dezen gewigtigen post DE BOSCH van wege Heeren Burgemeesteren *aan.* De stad heeft voldoening gehad van deze hare *aanbieding.* Eerlijker, getrouwer en welmeenender ambtenaar had zij zeker nimmer. Hiervan kunnen slechts weinigen en niemand beter getuigen, dan ik, die nog niet weet, waar over ik mij het meest zal verwonderen, of over zijne standvastige waarheidsliefde, onpartijdigheid en edelmoedigheid, of over zijne zachtmoedigheid en hulpvaardigheid, of wel over zijn geduld en strenge pligtsbetrachting. — Destijds was het voornaamste werk der eer-

eerste Stads Klerken dat van de belasting op de Collaterale Successie. Duistere uiterste wilsbeschikkingen na te zien, erfstellingen en geregtigden tot aandeelen in nalatenschappen uit te pluizen, percenten te berekenen, cijferen, geld-bemoeijingen: dit alles was alles behalve liefhebberij voor DE BOSCH, ja tegen zijnen aard, en echter hij, die in zijn huis zich met al wat zoodanig was, zoo min mogelijk, bezig hield, deed een en ander in zijnen post met eenen ijver en naauwkeurigheid, die schier voorbeeldeloos was.

Voor het goed en spoedig helpen der burgerij moest alles stilstaan. Zekere vriendelijke en beleefde hulpvaardigheid deed hem zoo zeer de achting van zijne meerderen en minderen, ja van de gansche gemeente, winnen, dat er geene volkskeuze van kiezers tot Regeringsleden, door aanzienlijken of minderen, van wat partij ook, gedaan werd, of hij werd benoemd onder de eersten, en had vele duizenden stemmen voor zich. Zijne gematigdheid, verdraagzaamheid en bovenal naauwgezetheid, waren schier boven mate. — Het afrekenen met hem, die altijd aan anderen bijzondere toelagen gunnen wilde, was lastig. De voordeelen, aan dezen post verbonden, waren zoogezegde *emolumenten*, waarvan het tarief niet duidelijk en onvolledig was; duizendmaal heb ik hem hooren uitroepen: *niets*, *niets wil ik berekend hebben*, *of ik moet het*, *midden op den Dam*, *durven uitschreeuwen*. — Was er geld, op zijn aanraden, voor gezamenlijke rekening geleend, en dit geschiedde dikwerf, meestal met vrij wat verlies voor

de

de kas, hij was er op gesteld, aan zijn aandeel alleen deze schulden toe te rekenen. In stilte verscheurde hij menige bekentenis van geleende penningen, en gaf mij, als mede-uitvoerder zijns laatsten wils, de edelste bevelen. Eerbied, hartelijke genegenheid, ongekreukte trouw, deden hem, bij iedere verwisseling van bestuur, die hem altijd diep griefde, nimmer vergeten, dat hij dienaar der stad en ook die van hare bewindslieden was. Daarom bleef hij zeer pligtmatig, strikt gehoorzaam en nederig, doch niet langer, dan het de edelste en teederste pligten van mensch en burger toelieten. Werden die openlijk geschonden, dan was die zelfde zachtmoedige ambtenaar, door liefde tot de waarheid, zoo stout, driftig en grootmoedig, dat zijn taal en raad altijd ontzettend, en schier onweêrstaanbaar, door hart en nieren drongen, ten minste voor die hem wilden hooren. — Ik behoef niet te zeggen, dat men hem, tijdens de Fransche overheersching, niet geliefde te hooren.

Ik zal zwijgen van vele onaangenaamheden, DE BOSCH aangedaan, die vrij aanmerkelijke vermindering van inkomen zich liet welgevallen, in hoop op betere tijden; ik doe gaarne hulde aan die hem zijne ambtsbezigheden op het laatst hielpen verligten; maar dit wil ik uitroepen, en aan de nakomelingschap, als een brandmerk van dien tijd, overbrengen, dat de beroemde DE BOSCH, Curator van Leydens Hoogeschool, de getrouwe dienaar der Stad, zoo lang hij dienen kon, en dienen mogt, de roem der ambtenaren, gelijk hij die der

Stad

Stad in het gemeen was, die de belangen en zaken der Stad boven zijne eigene stelde, na gedurende *acht en dertig* jaren, ten genoegen van allen, zijn post te hebben waargenomen, en die geen vermogen van zich zelven had, schandelijk beroofd werd van het éénig werthg inkomen, dat hij bezat. Zeer weinige dagen namelijk vóór zijnen dood, naar alle gedachten hierdoor verhaast, ontving hij van het Stads-bestuur dezen *beleefden* brief:

Amsterdam, 18 *Mei* 1811.

De enz.

aan

Den Heer J. DE BOSCH.

Mijn Heer!

De beperking, waarin ik mij, ten aanzien der stedelijke uitgaven, gebragt vinde, heeft mij, mijnes ondanks, gedrongen, om een aantal verdienstelijke Stads-Ambtenaren uit derzelver posten te ontslaan. De drang der omstandigheden heeft mij belet, om aan mijnen wensch te voldoen, om u, mijn Heer! daarvan te kunnen uitzonderen. Ik zie mij dus verpligt, u te communiceren, dat ik ook u als eersten Stads Klerk honorabel heb moeten ontslaan, met dankzegging voor de goede diensten, door u in de uitoefening van voorz. post, aan de voormalige Politieke Secretarie dezer Stad bewezen.

Het

Het strekt mij tot genoegen, bij deze gelegenheid, de verzekering te kunnen herhalen van de opregte achting, die ik u, mijn Heer! steeds toedrage.

De enz.

En deze brief was geteekend door eenen zijner meest bekende en oude vrienden, op wiens verwantschap de brave DE BOSCH gewoon was te roèmen. Nog spijt het mij, dat ik, zoo zijn niet nabijzijnd sterven vermoedende, dit harde vonnis, in zoo vriendelijke woorden, niet maar onthouden heb aan het teedergevoelig hart van DE BOSCH, die, hoe diep ook gegriefd, met den edelsten moed en gelatenheid den slag droeg, die hem van alles, ook van boeken en rust, — behalve die der ziele, — moest berooven. Inderdaad, mijn Oom scheen meer medelijden te hebben met mijne smartelijke verontwaardiging, dan gevoel van zijnen tot behoefte verwezen ouderdom van 72 jaren. — Nimmer vergeet ik echter de moeite, waarmede hij de laatste naamteekening, op zijn bed, volbragt, wanneer hij, op aandrang van mij en de mijnen, zich onderwierp aan onze aansporing, om zich regtstreeks in eenen brief, zijner waardig, toch hooger te wenden, en daaronder stelde: *Malade et attaché à son lit.*

Deze brief, — dank zij Gode, die den braven man, weinige dagen daarna, afloste en onttrok aan zoo ondankbare menschen! — deze brief behoefde niet verzonden te worden aan een dwingeland, gekroond als Koning en Keizer. — DE BOSCH ontsliep den 1ⁿ Junij, en

ging

ging alzoo ter eeuwige rustplaats en heerlijkheid in, ter belooning van deugd en trouw, betoond in zoo vele opzigten en betrekkingen.

Bl. 33, *reg.* 18. — *Volle en rijke dichtader.* Zie zulke gedichten of *Anniversaria Sodalitii Patriae et Musis*, in de *Poëmata*, P. III. p. 115 en p. 123.

Bl. 34, *reg.* 18 *en* 19. — *Eene Latijnsche Verhandeling.* Zie dezelve in het 5e deel der *werken van de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leyden*, gevolgd door eene Nederduitsche vertaling, door den kundigen PIETER VAN DEN BOSCH. De vraag was uitgeschreven in den jare 1777.

Bl. 34, *aan het einde en* 35. — Al de hier opgenoemde Lofredenen, uitgesproken in het genootschap *Concordiâ et Libertate*, destijds de beroemde kweekhof van beschaafde letteren, en van hetwelk de beroemde HENDRIK ALBERT SCHULTENS getuigde, dat het van alle Amsterdamsche Genootschappen het minst met uitwendigen luister schitterde en het meest inwendige waarde had; al deze lofredenen, zeg ik, behalve die op WILLEBRORD, zijn gedrukt, doch zonder den naam des Schrijvers:

Die op PIETER CORNELISZOON HOOFT, gehouden 30 Nov. 1773, in het *Algemeen Magazijn van Wetenschap, Kunst en Smaak*, Deel I. Stuk I. bl. 305;

Op

Op GERARDUS JOHANNES VOSSIUS, geh. 28 Nov. 1775, als voren, Deel II St. I bl. 91;

Op den Wijsgeer CONFUCIUS, geh. 14 October 1788, als voren, D. IV St. I bl. 271;

Op WILLEBRORD, geh. 10 Nov. 1789.

Op *het herstellen der fraaije letteren in Italië, waartoe veel hebben toegebragt drie inboorlingen van Etrurië*, DANTES ALIGHERIUS, FRANCISCUS PETRARCHA *en* JOANNES BOCACIUS. *Eerste* en *tweede* redevoering, of wegens DANTES, geh. 25 Jan. 1791 en 21 Febr. 1792. Zie *Nieuw Algem. Magaz.* voorn. D. I St. 2 bl. 579 en 771.

Over PETRARCHA of *derde* redevoering, 14 Nov. 1794 en 15 Octob. 1799, *Nieuw Alg. Magaz.* voorn. D. III St. 2 bl. 599, en

Vervolg of *vierde* redevoering, *Vaderl. Magaz.* D. I St. 1. Bl. 109.

Vijfde Redevoering, of leven van BOCACIUS, *Vaderl. Magaz.* D. 2 St. 2. bl. 737.

Op HERMANNUS GERARDUS OOSTERDIJK, geh. 20 October 1795, gedrukt te Amst. bij P. DEN HENGST 1795.

Op JOHAN RUDOLF DEIMAN, geh. 29 Maart 1808, Amst. bij denzelfden 1808.

Behalve deze, hield DE BOSCH in hetzelfde Genootschap nog de volgende redevoeringen, deels gedrukt, meest onuitgegeven:

1769. — 19 Dec. Over de zedekunde der Heidenen, of, in hoeverre dezelve daarin, buiten het licht der Openbaring, gevorderd zijn.

1772. — 24 Maart. De lof van JOOST VAN VONDEL als Dichter. Zie *Algem. Magazijn* voorn. D. 1 St. 1. bl. 495.

1773. — 23 Maart. Vergelijking tusschen het vernuft van de Grieken en Romeinen.

1777. — 21 Jan. Welke zijn de algemeene oogmerken, die een Dichter moet bedoelen? Welke zijn de eigenaardige onderwerpen der dichtkunst? Welke zijn deszelfs algemeene regelen?

1779. — 19 Jan. De ware oorzaak van de grootheid der Romeinen, aangewezen in hunne instellingen en wijze van opvoeding. Zie *Alg. Magaz.* voorn. D. 11 St. 2 bl. 589.

1780. — 18 Jan. Over de nuttigheid der Historiekunde in het vergelijken der levens van beroemde mannen. Zie *Alg. Magaz.* voorn. D. 1 St. 2 bl. 653.

1780. — 31 Oct. Over het wezen der Dichtkunde en de wijze op welke een Dichter gevormd wordt.

1780. — 12 Dec. Vervolg van de voorgaande.

1781. — 20 Nov. De ware beoefening der Dichtkunde.

1781. — 27 Nov. Vervolg van de voorgaande.

1784. — 7 Dec. Troostrede van SERVIUS aan TULLIUS, over den dood van zijnen zoon. Zie *Alg. Magaz.* voorn. D. 1 St. 2 bl. 733.

1786. — 19 Dec. De dichterlijke bekwaamheden van HOMERUS.

1787. — 26 Nov. Het leven en de gevoelens van PIJTHAGORAS.

1788.

1788. — 29 Jan. Het negende en tiende boek van de *Ilias* van HOMERUS.

1788. — 21 Febr. Het zestiende en één-en-twintigste boek van de *Ilias* van HOMERUS.

1788. — 29 April. Kort begrip van het verhandelde in het Genootschap *Concordia et Libertate*, in het Wintersaisoen van 1787 tot 1788.

1795. — 29 Dec.
1796. — 2 Febr.
1796. — 16 Febr.
} De Hecuba van EURIPIDES vertaald.

1796. — 26 April. Over 't verhandelde in het Genootschap *Concordia et Libertate* van 1795 tot 1796.

1796. — 11 Oct. Ter nagedachtenis van zes leden van het Genootschap, waaronder de Hoogleeraar NICOLAAS BONDT en de Rector der Latijnsche Scholen RICHEUS VAN OMMEREN.

1798. — 23 Oct. De Phenicièrs, of Gebroeders van Thebe, vertaald naar EURIPIDES.

1800. — 14 Oct. Het groot belang, dat de oude Wetgevers en Dichters in den Godsdienst gesteld hebben.

1801. — 24 Nov. Betoog, dat in overoude tijden de Dichters de eerste onderwijzers en beschavers van het menschdom zijn geweest.

Mij staan nog andere voorlezingen in *Concordia* voor, bij voorbeeld: *Over de gelijkheid der menschen*, en *Over het gedrag van* CICERO *en de tegenwoordige meeningen deswege*, alsmede *Over de vatbaarheid der dieren*; maar

maar de juiste tijd, wanneer deze gehouden zijn, is mij onbekend. In de kamer van dit Genootschap *Concordia et Libertate* is eene Latijnsche *inscriptie* of een vers, te vinden in de *Poëmata*, p. 289; gelijk ook in de groote intreekamer van 't Genootschap *Felix Meritis*. Zie *Poëmata*, p. 293.

Het ware inderdaad belangrijk, eens afzonderlijk na te gaan en in het licht te stellen de verdiensten van DE BOSCH, als Nederduitsch Letterkundige. Zijn stijl was ook hier uitstekend; alles geestig, onderhoudend en als medeslepend, vol wijsgeerige en zedelijke toepassingen. De lofrede op OOSTERDIJK bovenal is een meesterstuk van taal en zaken. Zijn uiterlijke wijze van verhandelen of opzeggen was zoo *naïf*, natuurlijk, ongedwongen en innemend, dat inderdaad men den man niet hooren kon, zonder naar hem met de meeste aandacht te luisteren, ja dat meer is, zonder hem als 't ware lief te krijgen. Gedurig had men voor den geest: *Pectus est, quod disertum facit*, „ Zijn hart „ maakt hem welsprekend."

Bl. 35, *reg.* 21. — *Maatschappij van Landbouw.* Tot al, wat nuttig en goed was, bragt DE BOSCH het zijne gaarne toe. Wanneer men hem regt goed gekend heeft, en in aanmerking neemt, dat hij bijna nimmer uit de stad ging, en geen kennis van Landbouw hoegenaamd had, schijnt het onbegrijpelijk, hoe hij den post van geheimschrijver bij deze maatschappij, twintig jaren, hebbe waargenomen, en zulks met zoo veel goedkeuring, dat hem den 19^en^ Mei 1795 eene zilveren me-

medaille tot erkentenis plegtig werd ter hand gesteld. Dan ieder wist, waarover DE BOSCH wel, waarover niet moest geraadpleegd worden, maar hij zelf maakte ook geen aanspraak van kunde over zaken, die hij niet verstond. Hij nam dezen post, zonder eenige bezoldiging of voordeel hoegenaamd, waar; integendeel veertig jaren lang voldeed hij als Lid der maatschappij zijne toelage, gelijk de andere Leden, en, ware het niet geweest de band van vriendschap voor de Leden, en hartelijke genegenheid voor de zaak, gaarne had hij zich los gemaakt van deze werkzaamheid, waarin anderen hem nu, om dezelfde redenen, gaarne behielden.

Bl. 35, *reg.* 25 — FREDERIK ALEWIJN. Hoe meer ik de vrienden van mijnen Oom naspoor, hoe meer ik bespeure, dat deze onder die genen behoord heeft, aan welke hij al zeer naauw verbonden geweest is. — DE BOSCH verhaalde menigmaal, hoe zij als jonge lieden zamen leerden en zamen speelden; en hoe, bij het schaatsenrijden aan stads vesten, zij beiden schier den dood in het wrakke ijs zouden gevonden hebben, zoo zijn moed niet onverschrokken het dadelijk gevaar had overwonnen. In het begin van 1771 begroette DE BOSCH zijnen vriend, toen reeds lid van de Vroedschap te Amsterdam en Dijkgraaf van de Beemster, als te vijfden male tot Schepen der stad verkozen. — Zie *Poëm.* p. 137—142. Deszelfs overlijden, in het laatst van 1794, vierde hij met de hartelijkste lijkklagt, waarin ook de bijzonderheden, waarvan in deze lofrede melding gemaakt wordt,

en de bewijzen hunner hartelijke vereeniging, reeds van jongs af, worden bijgebragt.

Bl. 36, *reg.* 4 *van ond.* — *Korte beschrijving van zijne boekerij.* Deze is tweemaal voor eigene rekening van DE BOSCH gedrukt te Utrecht bij WILD en ALTHEER. De inleiding is regt naïf en de stijl allergemakkelijkst. Genoeg zij het, hier over te nemen, dat, behalve de gezetheid op uitwendige netheid en luister der boeken, alles inwendig zoodanig naauwkeurig werd nagezien, dat er geen vlak, schrap of wormteeken, veel min eenige scheur of gemis van bladzijde of gedeelte van die, geduld werd. Nimmer kwam er daarom eenig boek tot zijne verzameling, of het werd ten naauwkeurigste nagezien, en, zoo mogelijk, verbeterd, anders weggedaan.

De eerste uitgave der *Anthologie*, geheel met kapitale letters gedrukt, kostte hem honderd en vijftig guldens, op de verkooping van BURMANS boeken: — er was één blad dubbel en een ander te kort; hij kocht op de veiling van CREVENNA's verzameling een ander voor honderd guldens, tot aanvulling.

Bl. 37, *reg.* 4. — *Onder den buit van* DARIUS *een kistje.* Zie hierover onder anderen PLINIUS, *Hist. nat.* Lib. VII. Cap. 29, op welke plaats hier gedoeld wordt. Vergelijk PLUTARCHUS in het begin van het leven van ALEXANDER, en wel de uitnemende vertaling van de Heeren WASSENBERGH en BOSSCHA, D. IX. bl. 32 en de aan-

aanteekening (*o*). De eerbied voor HOMERUS was bij DE BOSCH zoo groot, dat hij deszelfs marmeren Borstbeeld, hetwelk bij den opgang naar zijn studeervertrek stond, niet dan met eerbied naderde.

Bl. 37, *reg.* 5 *van ond.* — *Onder weinigen.* Behalve een tweetal boekhandelaars, waren de Hoogleeraar van LENNEP, mijn broeder ABRAHAM DE VRIES en zwager J. M. KEMPER de voornaamsten.

Bl. 38, *reg.* 8 *van ond.* — TERENTIUS. Deze schrijver was ten hoogste geliefd bij mijnen Oom. Vele gezegden van dezen menschkundigen dichter, en onder dezelve ook voornamelijk de aangehaalde uit het begin van den *Heautontimorumenos*, werden dikwerf door DE BOSCH gebezigd, die in het gemeen van het korte en spreukrijke een groot minnaar was.

Bl. 39, *reg.* 4 *en* 5. — WIJTTENBACH. Zie *Epist. ad* BOSSCHIUM, p. 25.

Bl. 40, *reg.* 2. — *Partijgeest.* DE BOSCH was zoodanig tegen al wat partij heeten mogt, dat hij met felle drift niet ophield uit te varen, tegen alle aanhangers van bepaalde kleur of standaart: — „ Ik ken „ slechts één goede partij," zeide hij duizendmaal: „ zij is die van de goede zaak, en van welmeenende „ menschen, en ik draag er roem op, geene andere

„ voor te staan of tot vrienden te hebben." De moeite, die DE BOSCH zich gaf, om verdeelde bloedverwanten, verwijderde vrienden, oneenige regeringsleden, tot elkander te brengen, is ongeloofelijk voor hun, die hem niet gekend hebben, voor anderen zeer begrijpelijk, voor allen eerbiedwaardig.

Bl. 41, *reg.* 2. — *Hoogleeraars.* Voornamelijk A. KLUIT, C. BOERS en J. LUZAC. — DE BOSCH werd tot Curator der Leydsche Hoogeschool benoemd, op de voordragt van zijne bijzondere vrienden CORNELIS VAN LENNEP en JOHANNES LUBLINK DE JONGE, toen leden van het Wetgevend Ligchaam.

Bl. 42, *reg.* 6. — *Dat, daar* WIJTTENBACH *den eersten prijs wegdroeg, hij den eerstvolgenden verkreeg.* Zie de beide verhandelingen in het *vierde* deel van TEIJLERS *Godgeleerde verhandelingen.* Opmerkelijk is het, dat twee geleerden, te zamen wonende, beide te gelijk bekroond werden; nog opmerkelijker, dat, de gulle DE BOSCH zijn doel voor WIJTTENBACH niet verborgen houdende, deze echter, te dezen aanzien minder openhartig, het zijne voor DE BOSCH bedekt hield.

Bl. 42, *reg.* 15. — MOHAMMED *enz.* De eerste of gouden prijs werd weggedragen door eenen vreemdeling; aan de verhandeling van DE BOSCH werd de eerste zilveren toegekend. — Zie dezelve in het vijfde deel

van

van de *Godgeleerde verhandelingen bij* TEIJLERS *genootschap.*

Bl. 42, *reg.* 6. *van ond.* — *Er was juist in dien tijd eene school van menschen voor den dag gekomen, die in de dichtkunst schier alles tot eene vaste regelmaat wilden gebragt hebben*, enz.

Was er immer eenig antwoord tijdig, stout en doeltreffend, het was dit van DE BOSCH: *over de regelen der Dichtkunst.* De waarheid zegepraalde over de vooringenomenheid, en de verzorgers van TEIJLERS instelling waren edelmoedig genoeg, met goud te bekroonen de welgeslaagde pogingen van hem, die hun en anderen, naar eisch, het regte spoor in de zaak aanwees. Het nut, door deze verhandeling aangebragt, is ten uiterste groot geweest, en dit uitstekend antwoord strekt ook nu tot eene leering en waarschuwing voor hun, die de teedere en gevoelige dichtkunst door banden, haar vreemd en ondragelijk, nog heden ten dage zouden willen belemmeren.

Dezelve is te vinden in het *tweede stuk van de verhandelingen van* TEIJLERS *tweede genootschap.*

Bl. 44, *reg.* 20. — *Ook dezen prijs heeft* DE BOSCH *weggedragen, door eene korte opgave te leveren van den inhoud der gansche Ilias, met ondergevoegde aanmerkingen*, enz.

De handleiding, in deze uitstekende opgave van de *Ilias*, aan den Nederduitschen Dichter gegeven, om de

ouden en vooral HOMERUS te kennen, is zóó wel gekozen, en het doel zóó juist getroffen, dat ik gaarne onderschrijve het oordeel van hun, die aan deze oordeelkundige aanwijzingen te bedoelden einde, meer dadelijk nut toekennen, dan aan volledige vertalingen. Geen wonder, dat deze prijsverhandeling steeds in hooge waarde gehouden wordt, en ook in het Hoogduitsch is overgebragt door den vriend van DE BOSCH, E. H. MUTZENBECHER, onder den titel *Ueber* HOMERS *Ilias. Zullichau* 1788. Zie het oorspronkelijke in het *zesde* stuk der *Verhandelingen van* TEIJLERS *tweede genootschap.*

Bl. 45, *reg.* 17. — *Gevoelen van eenige nieuweren over de Ilias*; voornamelijk van FREDERIK AUGUST WOLFF in zijne voorrede voor den HOMERUS. Dit werk was aan RUHNKENIUS, die echter dit gevoelen geenszins goedkeurde, opgedragen. — Zie WIJTTENBACH in *Vita* RUHNKENII, p. 214.

Bl. 46, *reg.* 19. — *Verzameling zijner gedichten.* De uitgave van 1803, in *quarto* gedrukt, bij WILD en ALTHEER te Utrecht, werd in 1808 gevolgd door een *Appendix.*

Over de bijzondere verdiensten van DE BOSCH, als dichter, nader en beter uit te weiden, dan mijn vriend de Heer van LENNEP hier gedaan heeft, is niet mogelijk; ook zal het niet noodig zijn, de straks aangehaalde verzen hier juist aan te wijzen; doch dit acht ik hier,

hier, ter handhaving van de regtmatige eer mijns Ooms, niet ongepast aan te merken, dat, ondanks zijnen zeer gemakkelijken dichttrant, hij onder de beste Latijnsche dichters van ons land te tellen is, en dat hij, ook in zijnen onderdom, eene dichtkracht behouden heeft, die met regt de verwondering van allen verdiende.

Bl. 47, *reg.* 10 *v. ond.* — *Dat* DE BOSCH *tot die geenen behoorde, wier blanke en ronde oprechtheid door dien mensch bedrogen is geworden.* Uit hetzelfde oogpunt, als de Heer VAN LENNEP, beschouwde reeds dadelijk in den jare 1800 de zoo schrandere als kundige WILLEM BILDERDIJK dezen lierzang, en deed destijds eene voorzegging die volkomen door de waarheid achtervolgd werd. Zie *Wit en Rood*, D. 1. bl. 176—181. Dit gedicht van den hoofddichter van ons Vaderland aan DE BOSCH wordt met recht gehouden voor een der allervoortreffelijkste voortbrengsels van zijn hoogstzeldzaam vernuft en onnavolgbaar dichtvermogen.

Bl. 49, *reg.* 10. — BURMAN. *Deszelfs voortreffelijk bijschrift op* DE GROOT.

DE BOSCH verhaalt het hier bijgebragte zelf, en haalt het bijschrift aan, vóór het *vierde* deel der *Bloemlezing*, in het begin der opdragt aan den Heer VAN LENNEP.

Bl. 49. *reg.* 15. — *Dat er van* DE GROOT, *in de boekerij van* BURMAN, *eene onuitgegevene Latijnsche ver-*

vertaling in versmaat van de grieksche Bloemlezing enz.

Dit Handschrift komt voor in den Catalogus der Handschriften, achter de *Bibliotheca Burmanniana*, p. 15. N°. 2389.* en werd door den Heer DE BOSCH gekocht voor *f* 160. Geestig beschrijft WIJTTENBACH, in de aankondiging van de uitgave der *Anthologie* door DE BOSCH, *Philom.* Vol. II. p. 203, hoe, onder anderen, laatstelijk VALCKENAER op dit handschrift voor BRUNCK bood, en naderhand bij DE BOSCH te vergeefs voor nog hoogeren prijs, dan die van den koop, aanzoek deed, het geen bij DE BOSCH nog vuriger liefde voor het Handschrift, en meer lust tot de uitgave deed geboren worden. Dit Handschrift, het geen ik het genoegen had, in den jare 1794 af te schrijven voor mijnen Oom, is door BURMAN eigenhandig vervaardigd naar het, zoo ik mij niet bedriege, eigenhandige van GROTIUS, berust hebbende in de boekerij van JACOBUS PHILIPPUS D'ORVILLE, en nu in die der *Oxfordsche* Hoogeschool. — DE BOSCH kreeg het zoo evengemelde ter leen en heeft het ten naauwkeurigste met het Handschrift van BURMAN vergeleken. De bestuurders der Oxfordsche Bibliotheek hadden verpligting aan DE BOSCH, wegens den dienst, dien hij, in de zaak der D'Orvilliaansche Handschriften, hun gedaan had. — Zie hierover, en hoe de boekerij van D'ORVILLE in handen van vreemden kwam, WIJTTENBACH *Bibl. Crit.* Vol. III. Part. 3. p. 160—163.

Bl.

Bl. 50, *reg.* 8 *v. ond.* — *Glans van uitgave, volgens het oordeel zelfs van buitenlanders.* Men vindt, zoo veel ik weet, drie zeer belangrijke buitenlandsche recensiën der *Anthologie*, door DE BOSCH uitgegeven. De eerste in de *Algem. Literat. Zeitung van Julij* 1810, de tweede in de *Gotting. Gel. Anzeigen* 1810, St. 104—30 Junij 1810; de derde in de *Melanges de Critique et de Philologie*, par S. CHARDON DE LA ROCHETTE, Tom. I p. 370—410. De laatste eindigt aldus: „ *L'execution de* „ *cet ouvrage fait honneur aux presses Hollandaises.*"

Bl. 51, *reg.* 11. — CRAS. *In een' Latijnschen brief.* Deze beroemde brief is in den jare 1810 geschreven, gedrukt in 1812, en aan vrienden rondgedeeld, met eene opdragt aan den Heer DANIEL HOOFT. Keurigheid van stijl en hartelijke genegenheid voor DE BOSCH blinken in denzelven even zeer door. De lofspraak op DE BOSCH, zoo in de opdragt, als in den brief, is krachtig en juist. In de *Poëmata* van DE BOSCH, p. 167, heeft men een wederkeerig blijk van de achting en vriendschap van dezen voor CRAS, bij gelegenheid dat dezelve, in den jare 1795, het Hoogleeraarschap, gedurende *vijf en twintig jaren*, te Amsterdam, met den meesten lof had waargenomen. — Het overlijden van dezen geleerden man, den bijzonderen vriend van mijnen Oom, den roem der Amsterdamsche doorluchtige School, en den onvermoeiden handhaver van beschaving, die het scherpzinnigst oordeel met den fijnsten smaak paarde, wordt mij juist geboodschapt, terwijl ik

dit

dit schrijve. Hij bereikte den onderdom van 81 jaren, en stierf, desniettemin, veel te vroeg voor zijne Vrienden, het Athenæum, onze Stad en het Vaderland.

Bl. 52 *reg.* 16. — HORATIUS Od. 7 Lib. IV. vs. 17 et 18.

Quis scit an adjiciant hodiernae crastina summae
Tempora Di Superi?

Bl. 53, *reg.* 9 *v. ond.* — *Den eerpalm aan* TIEDEMANN *betwist, eenen Wijsgeer* enz. Zeer velen hebben bij de uitgave der beide verhandelingen in 1804, (zie het *twaalfde* Stuk van TEIJLERS *tweede Genootschap*,) geoordeeld, dat het antwoord van den Heer DE BOSCH boven dat van den Hofraad TIEDEMANN de voorkeur verdiende, en de openhartige DE BOSCH, niet gewoon te veinzen, of zijn eigen werk boven verdiensten te verheffen, oordeelde er zelf aldus over, en rekende zich, om de zaak zelve, (zijns oordeels, door TIEDEMANN uit een verkeerd oogpunt beschouwd,) verpligt, de hoofdgronden van den wijsgeerigen Verhandelaar in eene voorlezing in *Concordia* te wederleggen, waarin hij zeer gelukkig slaagde.

Bl. 53 *reg.* 6 *van ond.* — *In den jare* 1808 *heeft* LODEWIJK, *toen Koning van Holland* enz. Het schijnt mij hier gepast, de mij bekende vereeringen op te noemen, waarmede landgenooten en vreemden DE BOSCH hebben onderscheiden. Ik zal zulks doen naar de orde der jaren:

Hij

Hij werd in

1776 Lid van de Maatschappij van *Wetenschappen te Haarlem*, en Geheimschrijver van de Maatschappij van *Landbouw te Amsterdam.*

1780 Lid van de Maatschappij van Nederlandsche *Letterkunde te Leyden.*

1792 van het *Zeeuwsche* Genootschap te *Vlissingen.*

1798 Curator der *Hoogeschool* te *Leyden.*

1800 Honorair Lid van het Genootschap van Wetenschappen te *Jena.*

1805 Lid van het *Utrechtsche* Genootschap van Wetenschappen enz.

1807 Ridder van de *Koninklijke Orde* van Verdiensten.

1808 Lid van het *Koninklijk Instituut* van Wetenschappen, fraaije Letteren en Kunsten.

1811 — 9 Mei, Lid van de Koninklijke *Societeit* van Wetenschappen te *Göttingen.*

De laatste benoeming, door HEIJNE bewerkt, en een regt hartelijke brief van dezen, herwaarts gezonden, werden ontvangen weinige dagen na het overlijden van DE BOSCH.

Bl. 54, *reg.* 13. — *Over den brief van* HORATIUS *aan de Pisoos* enz. In het *eerste* deel van de Latijnsche werken van de *derde klasse* van het Koninklijk Nederlandsch Instituut van Wetenschappen enz., komt voor: HIERONYMI DE BOSCH, *dissertatio de* Q. HORATII *Flacci Epis-*

Epistola ad Pisones de arte Poetica en *Curae Secundae in* Q. FLACCI HORATII *Epistolam ad Pisones de arte Poetica.* — Geleerdheid en liefde tot eene vrije behandeling der letteren, vooral in de dichtkunde, stralen hier, gelijk in al de werken van DE BOSCH, door. De beroemde H. C. A. EICKSTÄDT, Hoogleeraar te Jena, heeft van dit stuk, waarvan weinige exemplaren afzonderlijk gedrukt zijn, eene beoordeeling gegeven, in de *Auspicia novi Prorectoratus Acad. Jenens. die* 5 *Aug.* 1810.

Bl. 54, *reg.* 3. *v. ond.* — *Zijn ligchaamsgestel* enz. DE BOSCH had wel een eenigzins voos, maar anders een zeer gezond ligchaam, en leed slechts enkele malen aan zware neusbloedingen, die dan ook naauwelijks te stillen waren. Zijne Geneesheeren en Vrienden, eerst J. R. DEIMAN, en na deszelfs overlijden D. DIJLIUS, gaven hem slechts zelden medicijnen, welker veelvuldig gebruik DE BOSCH ten uiterste afkeurde, maar rieden hem aan, zich veel te bewegen. Doch hij was geen liefhebber van wandelen, en, zwaar van ligchaam zijnde, eenigzins moeijelijk ter been, waarom hij, op straat gaande, dikwerf stil stond. — Het puistje aan zijn been, waarvan zoo aanstonds melding gemaakt wordt, bestond reeds vroeger, en had hem meermalen onrust verwekt, maar de ziektestof werd, door de opening daarvan, ontwikkeld, gelijk te regt hier gemeld is.

Bl.

Bl. 56, *reg.* 7 *v. ond.* — *Na de hevigste smarten — met eene uitnemende standvastigheid verduurd te hebben.* Deze was inderdaad zoo groot, dat zij de verwondering wegdroeg van allen, zelfs van die hem geheel kenden, en wisten, dat DE BOSCH niet slechts dichter, maar tevens wijsgeer was, niet in woord en bespiegeling, maar in daad en waarheid, en zoodanig, als een Christen past. Onder de grievendste pijnen behield hij zijnen opgeruimden aard. Hij was er zeer op gezet, in het licht en de lucht des Hemels, als in het beeld en uitvloeisel der goddelijke goedheid, tot zijnen laatsten stond zich te verlustigen, en zich alzoo te sterken, waarom hij de gordijnen voor glazen en legerstede, en de vensterramen zelve, zoo veel mogelijk, openen liet.

Bl. 57, *reg.* 6. — *Heilige geschriften.* Bijna dagelijks las DE BOSCH in eenzaamheid in dezelve, vooral in die van het Nieuwe Verbond, hetwelk hij in het Grieksch naauwkeurig bestudeerde, achtende het onvoegzaam, deze studie, bij die der overige oude letteren, eenigermate te verwaarloozen. Van hier, dat een Grieksch Testament, tot zijn dagelijksch gebruik gediend hebbende, menig blijk heeft van vergelijking met HOMERUS, LUCIANUS, XENOPHON, THEOPHRASTUS, VIRGILIUS, OVIDIUS, SENECA en andere ongewijde schrijvers.

DE BOSCH was in het godsdienstige voor gepaste vrijheid van uitleggen en denken, maar hield zich zelven, op het voetspoor zijner ouderen, aan de stipte letter en bepaalden zin der heilige oorkonden, die, boven

menschelijke wijsheid, ten stelligste beslissend moesten worden geacht. De geliefde DE GROOT werd door hem te regt, als de uitlegger bij uitnemendheid, vereerd en steeds geraadpleegd. Van ligtzinnige Uitleggers, vooral onder de Duitschers, was hij zoo afkeerig, dat hij menigmaal gewoon was te zeggen: *Eerst zochten zij mij mijnen Bijbel, nu pogen zij ook mijnen* HOMERUS *mij te ontnemen.*

Bl. 37, *reg.* 19. — *Toen ongeveer in die zelfde volksbewegingen,* HENDRIK CALKOEN, *zijn ambtgenoot in de Stads Secretarij, aan wien hij zeer gehecht was, uit dezelfs post verdreven* enz.

Het zij mij geoorloofd, in de eerste plaats, hier iets omtrent ALKOEN aan te stippen.

HENDRIK of HENRICUS CALKOEN was een geleerd, standvastig en edelaardig man. Hij was geboren in 1742. In 1777, na het volbrengen zijner studiën en zijne bevordering tot *Advokaat*, behaalde hij den door het Amsterdamsch Genootschap: *Floreant liberales artes* uitgeloofden eerprijs, met eene meesterlijke verhandeling *over het voorkomen en straffen der misdaden*, in 1780 te Amsterdam uitgegeven. Ook verscheen in 1780 nog van hem in het licht: *Het politiek systema van de Regering van Amsterdam in het waar daglicht voorgesteld, en haar gedrag verdedigd, tegens de beschuldiging van den Ridder Torke.* In 1783 gaf hij uit: *Verslag en beoordeeling van de missive en memorie, door Z. H. den Heere Prinse van Oranje en Nassau, aan Hun Hoog Mog. op den 7 October* 1782 *overgegeven*,

ven, over zijne gehoudene directie, als Admiraal-Generaal van de Unie; in 1784 en 1785: *Amsterdamsche Brieven* I—V.; naderhand andere losse stukjes. — Als Lid van het genootschap *Concordia*, hield hij van 1769 tot 1796, wanneer hij bedankte, *vier en dertig* voorlezingen, over belangrijke onderwerpen b. v. CORNs. PIETERSZ. HOOFT *geschetst als Staatsman, Vaderlander en Amsterdammer.* — *Over het beteugelen van de vrijheid der Drukpers.* — *Over de vraag, wie noodzakelijker is, een Doctor of een Advocaat.* — *Dankbare herinnering der diensten van de gebroeders* DE WIT, *den Lande bewezen.* — *Verdediging van* OLDENBARNEVELD. — *Over de oude Schutterijen.* — *Over de pijnbank.* — *Over de onafhankelijkheid van America.* — *Neutraliteit in het geschil tusschen de Antieken en Modernen.* — *Ontwerp van een algemeen staatkundig Woordenboek.* — *Over* CHARLEMAGNE *en desselfs opvolgers.* — *Lofreden op Koning* ALFRED, en anderen.

WIJTTENBACH *Epist. ad* BOSSCHIUM p. XXIII. maakt hem naar waarheid af, als *iemand van regt goede natuurlijke gaven, met een fijn en snel gevoel van het goede en schoone, genoegelijk en vrolijk, spottend om de dwaasheden van het gemeen, edelmoedig en trouw om anderen te helpen, hetgeen vooral uitblonk in zijne kunde en bedrevenheid in regtszaken; in den stroom van Burgerlijke onëenigheden als verzwolgen*, voegt WIJTTENBACH er bij, *verkoos hij liever standvastig zijn belang en zijnen post op te offeren, dan de inspraak van hart en geweten te koop te doen.* Niet uit hoofde van veelvuldige verpligting, die ik aan dezen edelen

man hier openlijk gaarne betuig, maar uit liefde der waarheid, doe ik hulde aan zijn schrander oordeel, die mij in den jare 1794 en later, op wijsgeerige en geschiedkundige gronden, gewoon was te voorzeggen, wat later, vooral in Frankrijk, gebeurde.

Zijne standvastige politieke beginsels, en huisselijke zorgen en beslommeringen, waarop hij niet gerekend had, deden hem, oud zijnde, veel lijden. Hij droeg echter dien last geduldig, en vond in de allerlaatste jaren zijns levens nog eenige verlichting, door verbeterde omstandigheden. Hij werd door Z. M. naar verdiensten als Ridder van den Nederlandschen Leeuw onderscheiden, en genoot slechts kort een *pensioen* van het stadsbestuur, dat hem reeds vroeger regtmatig toekwam. Hij overleed in 1818.

Wat de zaak zelve, de *remotie* der ambtgenooten van DE BOSCH, HENRICUS CALKOEN en ISAAC DUIM, (want ook deze was in hetzelfde geval,) en de maatregelen, door DE BOSCH daartegen vruchteloos genomen, aangaat, ik zoude over hetzelve veel kunnen schrijven, ja een boek kunnen openen, waarin, tegen de blanke deugd en levendigen moed van DE BOSCH, menig zwart en laf beeld zou afsteken. Gaarne handelende in den geest van mijnen Oom, houde ik hetzelve liever gesloten, hoewel het mij moeite kost. Genoeg zij het dan te melden, dat DE BOSCH, (hoe wars anders van in staatkundige bemoeijenissen regtstreeks of zijdelings zich te mengen, en ondanks de kwaadaardigste smaadredenen en schotschriften, tegen hem hierover uitgegeven, en die nog bij mij voorhanden zijn,) niets ont-

ontzag, om met waardigheid en vastheid, in volksvergaderingen, waarin hij anders nimmer kwam, en in Raadzalen, waarvan een andere geest, dan de zijne, hem wel verwijderen moest, mondeling en schriftelijk, de stoutste verdediging en de edelste gevoelens openlijk te doen hooren; gevoelens, die wel hem zelven in gevaar, maar de waarheid, die hij hooger achtte, in het helderst licht stelden.

Ik kan echter niet afstappen van deze zaak, zonder hulde te doen aan de Heeren JAN VAN STAPHORST en ANTON REINHART FALCK, waarvan de eerste, nu bereids overleden, dadelijk geene poging spaarde, om de edelaardige pogingen van DE BOSCH, tot behoud van CALKOEN en DUIM, te ondersteunen; en de andere naderhand al het mogelijke toebragt, om naar omstandigheden, zoo niet beide, ten minste den éénen, DUIM namelijk, te herstellen, hetwelk hem, tot groote vreugde van DE BOSCH, gelukte.

DE BOSCH was in den jare 1796 niet min verontwaardigd over de verwijdering der Stads Secretarissen, zijne vrienden, en, ondanks hij deze zijne verontwaardiging openlijk te kennen gaf, verzocht men hem, destijds, als Secretaris der stad in hunne plaats, op te treden, hetwelk hij, zonder eenige bedenking, dadelijk met verontwaardiging van de hand wees.

Bl. 58, *reg.* 7. — *Zelfs in zijne voorredenen* enz. Zie voornamenlijk *voor het Vierde deel* der *Anthologie*. Dan in alle geschriften van DE BOSCH stralen door edele

liefde tot gepaste vrijheid in de Letteren en afkeer van dwang of vertoon van meesterschap.

Bl. 58, *reg.* 3 *van onderen.* — HEYNE. Onder de buitenlanders was er niemand, voor wiens letterkundigen arbeid en persoonlijke hoedanigheden DE BOSCH zoo veel achting had, als voor HEYNE. Zie over dezen beroemden man de waardige *Hulde aan Christian Gotlob* HEYNE, van mijnen Vriend C. J. VAN ASSEN, 's Gravenhage 1816.

Bl. 59, *reg.* 20. — PIETER NIEUWLAND EDZ. Over de betrekkingen van NIEUWLAND tot het geslacht der DE BOSSCHEN en inzonderheid tot mijnen Oom JERONIMO uit te weiden, zoude slechts herhaling zijn van den lof, te regt door anderen en inzonderheid door den Heer VAN SWINDEN, deswege verkondigd.

Over NIEUWLAND zelven, als een hoogst zeldzaam mensch, eenige aanwijzing te doen, is overbodig, daar geen sterveling hieraan twijfelt en zoo veler schriften deswege overeenstemmen. — Die zien wil, hoe NIEUWLAND over J. DE BOSCH dacht, leze slechts zijn Latijnsch gedicht, te vinden achter de *Epistola* H. C. CRAS *ad* HIERON. DE BOSCH. Hartelijker, dankbaarder, kan wel geen gevoelig en getroffen hart zich uitdrukken; ook is er misschien niets voorhanden, hetwelk de edelaardigheid van DE BOSCH zoo kort en zakelijk kenmerkt.

Bl.

Bl. 59, *reg.* 20. — JAN FREDERIK VAN BEECK CALKOEN. Zie, behalve mijn uitvoerige berigten, het werk *ter gedachtenisse* van hem en zijne schriften, te Utrecht in 1813 uitgegeven.

Bl. 60, *reg.* 8. — VAN OMMEREN. Aan de verdiensten van RICHEUS VAN OMMEREN werd, gelijk wij met een enkel woord bereids gemeld hebben, door den Heer DE BOSCH zeer eigenaardig regt gedaan in eene korte schets van zijn karakter en leerwijze, voorgedragen den 11^en^ October 1796 in het genootschap Concordia, waarin VAN OMMEREN zelve zulke meesterstukken van stijl en kennis had medegedeeld. Misschien breng ik, daar sommige werken van dezen uitmuntenden man onuitgegeven nog voorhanden zijn, dezelve eerstdaags in het licht, met eene voorlezing over dezen mijnen leermeester, bereids in letterkundige kringen voorgedragen.

Bl. 60, *reg.* 8 *v. onderen.* — KEMPER *in zijne fraaije voorrede voor de Boekenlijst.*

De lofspraak, door mijnen hooggeachten zwager KEMPER aan onzen oom DE BOSCH in deze latijnsche voorrede voor den Catalogus gegeven, is zoo juist als welmeenend. Hij ontvange, voor dit blijk zijner dankbare genegenheid, ook van mij de betuiging eener hartelijke erkentelijkheid.

Bl. 60, *reg.* 6 *van onderen.* — *De schilderij, waarop*

hij zich wilde gemaald hebben (hij toch was ook van dit vak van schoone kunsten een liefhebber en bekwaam beoordeelaar,) als staande bij het graf van zijne zeer beminde zuster JUDITH.

Het schilderstuk, verbeeldende DE BOSCH, ten voeten uit, staande bij het graf van zijne jongste zuster, waarvan hier melding gemaakt wordt, als thans berustende in de gehoorzaal van de doorluchtige school dezer stad, is geschilderd door den vermaarden TISCHBEIN. Een ander, veel kleinder en enkel het borstbeeld, door denzelfden meester, is bij de Weduwe van BERNARDUS DE BOSCH. Een derde door C. H. HODGES, berust onder mij. Naar dit laatste is door den zooeven gemelden kunstenaar zelven eene fraaije en nog onuitgegeven zwarte kunstplaat vervaardigd.

Volgens het groote van TISCHBEIN, is het welgelijkend afbeeldsel voor de *Poëmata*, door den vermaarden REINIER VINKELES in het koper gebragt. Mijn neef JERONIMO DE BOSCH heeft een zeer uitvoerig geteekend portretje van onzen Oom, in zijne jeugd voorgesteld, door MARINKELLE. Van alle afbeeldsels had DE BOSCH met dit het meeste op, en vond, dat dit hem het best geleek. Zeker vertoont het 't best zijne gulle en opene gelaatstrekken. Ten bewijze kan strekken, dat ik onder de papieren dit onuitgegeven bijschrift, van mijnen Oom eigenhandig geschreven, heb gevonden:

Haec est vera mei facies florentibus annis,
Cui puero musae, cui placuere seni.
Simplicitas candorque meae sunt optima vitae
Munera, in aeternum quae mihi dona velim.

De

De liefhebberij voor de zoogenaamde beeldende kunsten was wel van jongs af bij DE BOSCH een trek der natuur, maar ontwikkelde zich echter meer, bij het toenemen der jaren, en was in den ouderdom eene kunstdrift geworden, die den gevoeligen grijsaard verwarmde en uitnemend wel stond.

Behalve de marmeren afbeeldsels van HOMERUS en CICERO, thans bij den Heer VAN LENNEP, schrijver dezer lofrede, berustende, en eenige fraaije schilderijen, door VAN DER HEIDEN, SAENREDAM, BERKHEIDEN en anderen, die de zijkamer bij mijnen Oom versierden, had DE BOSCH een ruim vertrek, waarin alleen Portretten van de beroemdste geleerden en van voorname vaderlandsche mannen geplaatst waren. Hier verlustigde zich DE BOSCH uitermate, wees gaarne deze schilderijen aan anderen, en stond altijd met het meeste welgevallen stil, bij de oorspronkelijke afbeeldsels van HUIG DE GROOT en deszelfs gade, door MIEREVELT, met welke stukken hij bij uitnemendheid was ingenomen.

Wat teekeningen en prenten betreft, bepaalde hij zich voornamelijk bij het werk van éénen kunstenaar, een man, wiens vernuft, zoo in teeken- als ets- en graveerwerk, hier te Lande geen wederga vindt, en wiens kunst door Buitenlanders nog niet genoeg gekend is; ik bedoele JAN LUIKEN. De verzameling der prenten van dezen meester, door DE BOSCH met veel kosten bijéenverzameld, waarin DE BOSCH zich als 't ware niet verzadigen kon, steeds bewonderende het veel omvattend

vernuft des kunstenaars, was keurig, volledig, ja eenig, waarom dezelve ook thans te regt een sieraad uitmaakt van het Koninklijk Prentenkabinet alhier.

Om een bewijs te geven, hoe zeer DE BOSCH, tot in zijne laatste oogenblikken, de liefde tot de kunst behield, strekke dit tot proeve: Tijdens zijne ziekte was er eene veiling der prenten van het bekende kabinet van den Heer VAN LEIJDEN. Hierop was het zeer zeldzaam en allerfraaist afbeeldsel van VONDEL door C. VISSCHER, bekend onder den naam van *den Fluitspeler*. Die zelfde prent had berust in de keurige verzameling van den Vader van mijnen Oom. — Dagelijks vroeg hij mij: „of het *Vondeltje al verkocht was*," herhaalde dit nog twee dagen vóór zijnen dood, en bad mij telkens, het toch ons niet te laten ontgaan.

Bl. 61, *reg.* 8. — DANIEL HOOFT. Voorzeker één der meest gemeenzame, zoo niet met den Heer C. VAN LENNEP, de gemeenzaamste vriend van DE BOSCH. Deze vriendschap kenmerkte zich door onafgebroken hartelijkheid van vele jaren, tot het sterven van DE BOSCH, waarbij het afscheid van HOOFT, weinige uren te voren, inderdaad allertreffendst was. Hiervan meerder te zeggen, of in den lof van den Heer HOOFT uit te weiden, hetzij in betrekking tot DE BOSCH of anderzins, zoude de zedigheid beleedigen van den man, in wiens bijzijn wij ons nog mogen verheugen. Hij, steeds de vriend van mij en de mijnen, blijve nog lang bewaard voor ons, ja voor al zijne vrienden, bovenal voor de door-

doorluchtige school dezer Stad en den roem van het Vaderland!

Bl. 61, *reg.* 13. — *Mijnen Vader*, *namelijk* CORNELIS VAN LENNEP. — Is er één hart geweest, gestemd in harmonie met dat van DE BOSCH, het is geweest dat van dezen man. Geen wonder, dat mijn Oom dezen als zich zelven, om niet te zeggen, meer dan zich zelven, beminde. En inderdaad, — in wien blonken meer uit zachtaardigheid, fijn gevoel, vernuft, kennis, smaak, minzaamheid, helder oordeel, vlugheid, nederigheid bij groote bekwaamheden, met één woord regtschapenheid? Vreesde ik niet, andere vrienden van DE BOSCH als van verre te kort te doen, of welligt den schijn te geven, van den zoon te willen behagen, door den vader hier naar eisch te verheffen, ik weidde zeker verder uit in den lof van hem, dien ik altijd onder de edelste menschen, de braafste Regenten, de gelukkigste Letterkundigen in aanleg en vermogen, om kort te zijn, onder de beste en bekwaamste mannen heb geëerbiedigd, en wiens beminnelijke hoedanigheden van gemakkelijkheid en zachtzinnigheid, niets schenen te vorderen, daar hem zoo veel toekwam.

Hij overleed in den jare 1813, in den ouderdom van bijna 62 jaren. — Veelvuldig was het nut, door hem gesticht, en, hoewel weinig zelve in het licht gegeven hebbende, verdiende hij alleszins eenen lofredenaar als den Hooggeleerden J. W. TE WATER, die zijne niet genoeg erkende en geëerbiedigde verdiensten, in een

hem

hem allezins waardig licht gesteld heeft bij de *jaarlijksche vergadering van de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leyden in* 1813.

Bl. 62, *reg.* 4. — *Velen zijner vrienden.* Om de waarde der vrienden van DE BOSCH na te gaan, behoef ik slechts een oog te slaan op den vriendenrol van mijnen Oom, die voor mij ligt; een gedenkstuk, zoo wel van liefderijke gevoelens jegens DE BOSCH, als van stijl en handschrift der groote mannen van zijnen leeftijd.

Behalve andere kundige mannen, wier bijzondere betrekkingen en verdiensten hun regt gaven ter inschrijving, vindt men daarin, in de daarbij gestelde jaren, de volgende namen: waaronder *zestig* Hoogleeraaren.

1774. PETRUS BURMANNUS SECUNDUS, PETRUS FONTEIN.

1775. PETRUS CAMPER, HENRICUS CONSTANTINUS CRAS, ADRIANUS VAN ROYEN, DAVID RUHNKENIUS, LAURENS VAN SANTEN, LUDOVICUS CASPARUS VALCKENAER, C. A. WETSTEIN.

1776. JONA WILLEM TE WATER.

1786. E. H. MUTZENBECHER, GEORG LUD. SPALDING.

1787. GADSO KOOPMANS, TH. VAN KOOTEN, JO. VALCKENAER, EV. WASSENBERGH.

1788. ABR. AR. VAN DER MEERSCH, WIJNOLDUS MUNNIKS, PETRUS NIEUWLAND, HERM. GER. OOSTERDIJK.

1789. CHRISTIANUS HENRICUS DAMEN, HENDRIK ALBERT SCHULTENS, BAVIUS VOORDA.

1790.

1790. JACOBUS KANTELAAR, EVERH. SCHEIDIUS.

1791. PAULUS VAN HEMERT, MATTH. SIEGENBEEK.

1792. J. R. DEIMAN, J. G. HUSCHKE, DAVID JACOB VAN LENNEP, AUG. MATTHIAE.

1793. J. G. HARTMAN, B. F. VAN WESELE SCHOLTEN, DANIEL WIJTTENBACH.

1794. J. H. VAN SWINDEN, PIETER VAN WINTER, N. S. Z.

1795. NICOLAAS BONDT, A. BONN, ALLARD HULSHOFF, RICHEUS VAN OMMEREN, RUTGER JAN SCHIMMELPENNINCK, W. DE VOS.

1796. HERMANNUS MUNTINGHE.

1797. FREDERIK WILLEM BOERS, HERM. BOSSCHA, H. COLLOT D'ESCURY, JOANNES LUZAC, FR. NOËL, FR. AUGUST WOLF.

1798. CHRISTOPHORUS SAXE.

1799. ANTON REINHART FALCK, N. G. OOSTERDIJK, S. F. J. RAU, EDUARDUS SANDIFORT.

1800. CORNELIS VAN LENNEP, J. LUBLINK DE JONGE, JO. HENR. VAN DER PALM, H. VAN ROYEN, H. G. WUNDERLICH.

1801. H. CALKOEN, VAN BEECK CALKOEN, CHRIST. GOTL. HEYNE, DL. HOOFT, FREDERICUS JACOBS, NICOLAUS PARADIJS, M. TEMMINCK.

1802. CAROLUS BOERS, ADRIAAN KLUIT, MEINARDUS TYDEMAN, JOANNES VAN VOORST.

1803. HENR. GREGOIRE, Admiraal VAN KINSBERGEN, P. H. MARRON.

1804. DION. VAN DE WIJNPERSSE, SAMUEL JOANN. VAN DE WIJNPERSSE.

1805. J. HINLOPEN, J. WILLMET.

1806.

1806. PH. GUIL. VAN HEUSDE, C. W. DE RHOER.
1807. DANIEL DYLIUS, MARTINUS STUART, E. E. THOMASSEN A THUESSINK, JAN MESSCHERT VAN VOLLENHOVEN.
1808. J. TEISSÈDRE L'ANGE, WILLEM BILDERDIJK, P. A. VAN BOETZELAER, PETRUS VAN BRAAM, RHIJNVIS FEITH, J. H. HOEUFFT, VAN NUYS KLINKENBERG, JOANNES HENRICUS PAREAU, G. VROLIK.
1809. J. ARN. BENNET, FREDERICUS CREUZER, EV. HUB. VAN ELDIK, J. M. KEMPER, J. MEERMAN, HERM. TOLLIUS, C. DE WAAL, S. JZ. WISELIUS.

Ook mij werd als een blijk van bloedverwantschap en genegenheid gegund, in den jare 1808, mijnen naam daarbij te stellen en ik vond het vereerend en behoefte voor mijn hart, mijnen Oom te noemen: *den gemeenen band, begunstiger en troostet der zijnen, van mij den vader, of zoo er nog beminnelijker naam kon gevonden worden*, en hem te kenmerken, als *den waren reinen van harte, die God zien zou.* En voorzeker, indien ootmoed en regt Christelijk vertrouwen, indien zuiverheid van wandel en beginselen, hartelijke godsvrucht, met liefde jegens allen, het aanschijn des Almagtigen verdienen, dan voorzeker is DE BOSCH het heerlijkst loon deelachtig in het eeuwig huis des Vaders; dan voorzeker is hij ook weder vereenigd met die bloedverwanten en vrienden, wier genoegen te verineerderen, zijn hoogste wensch en geluk op aarde uitmaakte.

Bl.

Bl. 63, laatste woord. — Wel. Ik kan mij niet onthouden te herhalen, hetgeen naar aanleiding van dit *wel* (*bene est*) gezegd is bij de aankondiging dezer Redevoering in de Vaderlandsche Letteroefeningen van Mei 1819. „ *Ja zoo leeft men* wel, *zoo spreekt men* wel, *zoo schrijft men* wel. *Eer en roem zij der gedachtenisse van den edelen* DE BOSCH, *wiens ziel zoo* wél, *zoo zacht gestemd was, wiens kunde zoo groot, wiens menschenliefde zoo bijzonder, wiens godsvrucht zoo* praktisch *was! Lof en dank zij ook den braven* VAN LENNEP, *sieraad der Amsterdamsche Hoogeschool, die, gevoelig van hart, vast in het vervullen zijner belofte, hoogst gelukkig van stijl,* DE BOSCH *zoo juist geschilderd heeft, en die hem niet zoo* wél *had kunnen treffen, zoo niet die zelfde indruksels van ware* humaniteit (*in alle mogelijke kracht van het woord*) *diep in zijn binnenste waren geprent geweest! — De Lofrede en de geprezene mogen dan ook ten voorbeelde zijn van anderen, opdat men de Letteren beschouwe, niet als enkel middelen, om een' schat van geleerdheid te verzamelen en te bergen, maar ook bijzonder als de ware prikkels tot hetgeen goed en edel is, als de meest zuivere bronnen van smaak, als toevlugt en troost in rampen en verliezen, met één woord als de ware sieraden en steunsels van een leven, nuttig voor zich en anderen, en zalig in de gevolgen. Wij verbeelden ons, dat men nog meer* DE BOSCHEN *heeft in kunde en smaak, dan wel in kleingevoeligheid van zichzelven en grootmoedigheid jegens anderen.*

„ *Dik-*

„ *Dikwijls vroegen wij ons zelven af: Wat was er toch in* DE BOSCH *zoo aanlokkend, dat aller harten tot zich trok? Was het zijne geleerdheid? Neen. Was het zijne gelukkige Latijnsche Muse? Ook dit niet zoo zeer. Was het zijn roem, zijn gezag in het algemeen, bij lieden van staat en letteren, en in het bijzonder als Curator der Leydsche Universiteit? Neen, dit nog veel minder. Wat dan? — Wij antwoorden met ruimte: Zijne blanke inborst, stille deugd, liefde om allen te helpen, hetzij die hem nabij of verre waren. Het was dat oog, schitterende van menschlievendheid, en spiegel eener hemelsche tevredenheid bij zichzelven. Het was dat treuren met den treurenden, dat verblijden met den blijden, dat* wél zijn *met allen en voor allen. Het was die openhartigheid, die standvastigheid, zelfs bij schijnbare zwakheid uit al te groote goedwilligheid; dat kinderlijke en ongekunstelde; dat enthusiasme voor al wat goed, schoon en loffelijk was; dat zuiver blijven in eenen vuilen en besmetten tijd; die grootheid met goedheid gepaard; het was ten slotte dat liefelijke geheel, uit edelaardigheid geboren, door letteren en deugd opgekweekt, en door godsvrucht ten einde toe, ja onder pijn en smart, volgehouden, toen het* mihi bene est *hem, stervende, op de lippen, en met het* aliis bene sit *nog diep en levendig in het harte was.*"

AMSTERDAM,
April 1820.

Memoria HIERONYMI DE BOSCH, Instituti Regii Belgici quondam socii, rite celebrata in publico classis tertiae consessu a DAVIDE JACOBO VAN LENNEP, et Carmen de inventae Typographiae laude KOSTERO Harlemensi potenter tandem asserta: auctore HERMANNO BOSSCHA, ejusdem classis socio et h. a. praeside. Excuderunt *Pieper et Ipenburg*. 1817. 4to. form. maj. pp. 71 *f* 1-10-:

Bene est. Deze laatste woorden van DE BOSCH, en van deze Gedachtenisviering, bleven ons na het hooren en lezen van dit stuk lang bij. Het is ons nog steeds levendig. Ja, zoo leeft men *wel*, zoo spreekt men *wel*, zoo schrijft, zoo denkt men *wel*. *Gloria est umbra virtutis.* Eer en roem zij der gedachtenisse van den edelen DE BOSCH, wiens ziel zoo wél, zoo zacht gestemd was, wiens kunde zoo groot, wiens menschenliefde zoo bijzonder, wiens godsvrucht zoo *praktisch* was! Lof en dank zij ook den braven VAN LENNEP, sierraad der Amsterdamsche Hoogeschool, die, gevoelig van hart, vast in het vervullen zijner heilofte, hoogst gelukkig van stijl, DE BOSCH zoo juist geschilderd heeft, en die hem niet zoo wél had kunnen treffen, zoo niet die zelfde indrukfels van ware *humaniteit* (in alle mogelijke kracht van het woord) diep in zijn binnenste waren gedrukt geweest! — De *Laudatus* en *Laudator* mogen dan ook tot voorbeelde zijn van anderen, opdat men de Letteren beschouwe, niet als enkel middelen om een schat van geleerdheid te verzamelen en te bergen, maar ook bijzonder als de ware prikkels tot hetgeen goed en edel is, als de meest zuivere bronnen van smaak, als toevlugt en troost in rampen en verliezen, met één woord als de ware sieraden en steunsels van een leven, nuttig voor zich en anderen, en zalig in de gevolgen.

Waarlijk, het gaat ons als VAN LENNEP! Nu wij aan DE BOSCH, zoo algemeen bemind, zoo te regt beweend, weder bepaald denken, is ons zijn verlies als gisteren. Neen waarlijk, hij was de man niet om spoedig vergeten te worden! Het beeld van DE BOSCH is ons zoo levendig, dat onze Lezers, en ook VAN LENNEP, wiens werk overwaardig is door de uitvoerigere pen van een eerst Geleerde naar regt geroemd

roemd te worden, ons ten goede moeten houden, dat wij ditmaal minder over het werk, dan van hem, over wien het handelt, ſpreken. Wij verbeelden ons, dat zulks thans niet ontijdig is, daar men zeker nog meer DE BOSSCHEN heeft in kunde en ſmaak, dan wel in kleingevoeligheid van zichzelven en grootmoedigheid jegens anderen. Dikwijls vroegen wij onszelven af: Wat was er toch in DE BOSCH zoo aanlokkend, dat aller harten tot zich trok? Was het zijne geleerdheid? Neen. Was het zijne gelukkige Latijnſche Muſe? Ook dit niet zoo zeer. Was het zijn roem, zijn gezag in het algemeen, bij lieden van ſtaat en letteren, en in het bijzonder als Curator der Leidſche Univerſiteit? Neen, dit nog veel minder. Wat dan? Wij antwoorden met ruimte: Zijne blanke inborst, ſtille deugd, liefde om allen te helpen, hetzij die hem nabij of verre waren. Het was dat oog, ſchitterende van menschlievendheid, en ſpiegel eener hemelſche tevredenheid bij zichzelven. Het was dat treuren met den treurenden, dat verblijden met den blijden, dat *wél zijn* met allen en voor allen. Het was die openhartigheid, die ſtandvastigheid, zelfs bij ſchijnbare zwakheid uit al te groote goedwilligheid, dat kinderlijke en ongekunstelde, dat enthuſiasme voor al wat goed, ſchoon en loffelijk was, dat zuiver blijven in eenen vuilen en beſmetten tijd, die grootheid met goedheid gepaard. Het was dat liefelijke geheel, uit edelaardigheid geboren, door letteren en deugd opgekweekt, en door godsvrucht ten einde toe volgehouden onder pijn en ſmart, toen het *mihi bene est* hem nog op de lippen en het *aliis bene fit* nog in het harte was. — Wij hopen op eene Nederduitſche lofrede of levensgeſchiedenis van dezen man, waardig door meerderen regt gekend te worden.

De brave en kundige BOSSCHA deed zeer wél, dat hij, na het uitſpreken der gedachtenisrede door VAN LENNEP bij deze zoo gepaste gelegenheid der eerſte openbare zitting van de derde klaſſe van het Koninklijk Nederlandsch Inſtituut, het gedicht *over de handhaving van den roem van* KOSTER, *als uitvinder der Drukkunst te Haarlem*, niet voorlas. Wij hebben het nu met uitſtekend veel genoegen gelezen, en rekenen den Hoogleeraar, met zeer weinigen, onder de echte Latijnſche Dichters, waarop ons Vaderland weleer zoo zeer roemde, en nog met reden zich verheffen mag. Jammer, dat deze Dichters zoo ſchaarsch worden! Mindere welvaart

vaart gaf ſinds lang minder genoegelijke luim en ſtemming, zoodat het gevoelig hart zich niet meer zoo ruim en gemakkelijk bij ware vrienden ontlastte in warme vaderlandſche zangen. *Bene ſit* PATRIAE ET MUSIS!

A°. I

AMST

Wordt geadverteerd, dat op de Requeste door HEND
Manufacturen, wonende te Amsterdam, aan Z. M. den EDEN den 14den November
surcheance van betaling, mitsgaders van Procedures en E Nieuwendijk, presenteren
gende de deliberatiën van Z. M. provisionele surcheance, s, Knies en Klossen, bene-
in 's Gravenhage, in welker handen dit Request door Z. n Vathout, diverse soorten
Z. M. was gerenvoijeerd) is gesteld geworden, ten einde aan het Kantoor van BON-
advis; de Suppliant, benevens alle deszelfs Crediteuren
22sten November 1817, voor de Heeren Mrs. BERGSMA p Maandag den 17den No-
Commissarissen, die hen hooren zullen en den Hove rapporan, op den Nieuwendijk,
compareren dan niet, door het Hof ten deze zal worden geerva, Riga en Memelsche
wijders door welgemelden Hove aan den Suppliant, hangen andere HOUTWAREN.
verleend provisionele surcheance van betaling en van alle r
Het voorsz. Request, Appointement en daarbij overgeleg ovember 1817, des namid-
tore van HERMANNUS JACOBUS VAN DER VOORT, te verkoopen: Eene extra
wonende in het Noordeinde, No. 59, en kopielijk ten Kan Oostersche en Noordsche
aldaar wonende op den Zwanen-Burgwal, No. 17. de Oude Schans en in de
LAKEMAN, BOOT en COMP. zullen, ten overstaan va
November 1817, te Edam, presenteren te verkoopen: 3000 NBURG, in de Beemster,
KEN, 100 Dantziger BALKEN, 50 frissche zware SPIERN TENT; Bede van de
COLTERS, 300 MAATBALKEN en BARKOENEN.

A°. I

AMST

Wordt geadverteerd, dat op de Requeste door HEND
Manufacturen, wonende te Amsterdam, aan Z. M. den EDEN den 14den November
surcheance van betaling, mitsgaders van Procedures en E Nieuwendijk, presenteren
gende de deliberatiën van Z. M. provisionele surcheance, , Knies en Klossen, bene-
in 's Gravenhage, in welker handen dit Request door Z. n Vathout, diverse soorten
Z. M. was gerenvoijeerd) is gesteld geworden, ten einde aan het Kantoor van BON-
advis; de Suppliant, benevens alle deszelfs Crediteuren
22sten November 1817, voor de Heeren Mrs. BERGSMA p Maandag den 17den No-
Commissarissen, die hen hooren zullen en den Hove rapporan, op den Nieuwendijk,
compareren dan niet, door het Hof ten deze zal worden geerva, Riga en Memelsche
wijders door welgemelden Hove aan den Suppliant, hangen andere HOUTWAREN.
verleend provisionele surcheance van betaling en van alle r

Het voorsz. Request, Appointement en daarbij overgelegovember 1817, des namid-
tore van HERMANNUS JACOBUS VAN DER VOORT, te verkoopen: Eene extra
wonende in het Noordeinde, No. 59, en kopielijk ten KanOostersche en Noordsche
aldaar wonende op den Zwanen-Burgwal, No. 17. de Oude Schans en in de

LAKEMAN, BOOT en COMP. zullen, ten overstaan va
November 1817, te Edam, presenteren te verkoopen: 3000 NBURG, in de Beemster,
KEN, 100 Dantziger BALKEN, 50 frissche zware SPIEREN TENT, Bede van de
COLTERS, 300 MAATBALKEN en BARKOENEN.

Meijerik, toen Weduwe van en in gemeenschap van Goederen getrouwd geweest met Jan Rengers, ten behoeve van Fredrik Angler, en ten overstaan van twee Leden uit het toenmalige Commitié van Justitie dezer Stad gepasseerd, en welk Vonnis op den 16den Julij 1817, behoorlijk op de Expeditie bij den Ontvanger Thierens voor f 9:95 Cents is geregistreerd, mitsgaders ten verzoeke van Fredrik Angler, Mr. Vleeschhouder, wonende op den Haarlemmerdijk, bij de Korte Prinsgracht.

Op ende jegens

Margaretha van Meijerik, voorheen Weduwe van en in gemeenschap van Goederen getrouwd geweest met Jan Rengers, thans Huisvrouw van Barend Westerling, de Vrouw met haren Man geadsisteerd, wonende binnen deze Stad, op den hoek van de Zeedijk en Kapelsteeg.

De inbeslagneming van voorschrevene Percelen is gedaan bij Proces-Verbaal van den 17den Aug. 1817, geregistreerd door den Heer Inspecteur van 's Gravenweert, voor den Ontvanger de Haan, voor 59 Cents, mitsgaders den 28sten daaraanvolgenden, zoo ten Burele van de Hijpotheken, als den 4den Sept. 1817, ter Griffie van de Regtbank van Eersten Aanleg alhier, ingeschreven.

De voorloopige Toewijzing van deze Percelen heeft ter Rolle van gemelde Regtbank op den 10den November 1817 plaats gehad, waarbij de op prijs gestelde Somma's, als:

No. 1 voor f 500:-, No. 2 voor f 500:-, No. 3 voor f 30:- aan den Executant zijn toegewezen geworden.

De definitive Toewijzing zal plaats hebben op Maandag den 12den Januarij 1818, des voormiddags ten twaalf ure, ter Rolle van de Regtbank van eerste Aanleg alhier.

Kopij van voorsz. Proces-Verbaal van inafrest neming is overgeleverd aan den Heer J. J. Harteinck, Griffier van het Vredegeregt, Kanton No. 4, en aan den Edelen Achtb. Heer *P. A. van Boetzelaer*, President-Burgemeester dezer Stad, den 27sten Aug. 1817.

Iemand, nadere onderrigting begeerende, adresseere zich bij den ondergeteekenden Procureur, op het Rockin, bij de Langenbrugsteeg, No. 42, welke voor den Executant in dezen zal occuperen.

Amsterdam, den 13den November 1817.

H. A. MOUWE, *Procureur.*

VERKOOP BIJ EXECUTIE, ten overstaan van den Heer Regter Mr. N. A. Entrop Muller, als daartoe bij vonnisse van de Regtbank van Eerste Aanleg, zitting hebbende te Amsterdam, de dato 23 September 1817, behoorlijk geregistreerd den 6den October 1817, door Thierens, voor het Regt van f 3:98½, als Commissaris benoemd.

Van een PINK-SCHIP, genaamd *FLORA*, liggende thans aan de Werf *het Roopaard*, op de hoogte van de Kadijk; zijnde hetzelve lang over Steven 108 voet, wijd binnen zijn Huid 29 voet, hol in het Ruim, op zijn uitwatering 13½ voet, het Verdek hoog 6 voet, Amster-

ALGEMEENE KONST- EN LETTER-BODE,

VOOR HET JAAR 1817.

N°. 49. *Vrijdag den 21ſten November.*

BERIGTEN.

FRANEKER *den 6 November.* Op heden heeft de Hr. J. C. SWYGHUIZEN GROENEWOUD, tot Hoogleeraar in de Oosterſche Letterkunde alhier beroepen, dien post aanvaard met eene plegtige Redevoering: *de adhibenda ad orientalium litterarum disciplinam popularitate ſocratica* d. i. over de toepaſſing der gemeenzame Socratiſche leerwijze in het behandelen der Oosterſche Letterkunde. Daarna droeg de Hoogl. VAN HENGEL het Rectoraat van het Athenaeum aan den Hoogl. G DE WAL over, bij welke gelegenheid het verſlag der Gebeurtenisſen, gedurende het afgeloopen ſtudiejaar voorgevallen, is voorgegaan door eene Redevoering: *de ſingulari religionis Christianae vi atque efficacitate ad piam et honeſtam puerorum educationem* d. i. over den bijzonderen en krachtdadigen invloed van den Christelijken Godsdienst op de bevordering eener vrome en deugdzame opvoeding der Kinderen.

UTRECHT *den* 10 *November.* Heden werd de Heer JOANNES BOSSCHA, geboren te *Harderwijk*, waardige zoon van den thans Amſterdamſchen Hoogleeraar HERMANNUS BOSSCHA, en Praeceptor der Latijnſche School te Amſterdam, bevorderd tot *Philoſophiae theoreticae*

Magister et Litterarum humaniorum Doctor, na in het openbaar zeer gelukkig te hebben verdedigd zijne Akademiſche proeve, behelzende M. Acci Plauti *Captivi Comoedia, ad metricae legis normam recenſita, cum collatione quinque codicum mſſ. et obſervationibus aucta*, met een zestiental uitgezochte Theſes, uit het vak de Oude Letterkunde en Wijsbegeerte.

's Gravenhage *den* 14 *November*. Bij Koninklijke Beſluiten zijn benoemd tot Hoogleeraar bij de Geneeskundige Faculteit te Leyden de Hr. J. C. B. Bernard Med. Dr. te Haarlem; en tot buitengewoon Hoogleeraar in de Geneeskunde aan de Hoogeſchool te Leuven de Hr. J. M. Baud.

Haarlem. Wegens de eerſte Openbare Zitting van de Derde Klaſſe van 't Koninklijk Nederlandsch Inſtituut, ons de onderſtaande Brief medegedeeld zijnde, haasten wij ons, om eene plaats aan denzelven interuimen.

BRIEF aan eenen Vriend te L..., *wegens de eerſte openbare Zitting van de Derde Klaſſe van het Koninklijk Nederlandsch Inſtituut, gehouden te* Amſterdam *den* 13*den November* 1817.

Gij hebt zeer veel gemist, mijn Vriend, door uwe afwezigheid op gisteren. De eerſte openbare Vergadering van de Derde Klaſſe van het Inſtituut is zeer talrijk geweest; de tegenwoordigheid van vele mannen van aanzien en geleerdheid, van al wat in deze Stad de oude Letterkunde bemint en van de ganſche ſchare der Studenten aan het Athenaeum, zette haar grooten luister bij. Het Verſlag van de werkzaamheden der Klaſſe gedurende haar beſtaan en tot op het einde des vorigen jaars was naauwkeurig, volledig, zoo kort mogelijk en verlevendigd door eene gepaste Inleiding, door wel geplaatſte aanmerkingen tuſſchenbeide en door de loffelijke vermelding der verdienſten van de Leden, die de Klaſſe door den dood verloren heeft, de Heeren Bosscha, van Kooten en de Bosch. Gij kent trouwens den Hr. Stuart als Schrijver en Redenaar, en gij verwacht van hem, bij zulk eene gelegenheid, een Stuk zijner en der Klaſſe tevens waardig. De uitgave van hetzelve zal aan deze verwachting voldoen en tevens rekenſchap geven van de werkzaamheden eener Klaſ-

Klasse, die door hare werken den Vaderlandschen roem van ware en bondige geleerdheid handhaven zal.

Van die belangrijke zijde heeft de geleerde Voorzitter H. Bosscha haar, bij eene korte, zaakrijke en gepaste inleiding aan de Vergadering voorgesteld; en het Verslag der werkzaamheden heeft getoond, dat ook deze Klasse aan het doel harer instelling beantwoordt.

En hoe kon hier de roem der oud-vaderlandsche geleerdheid beter gehandhaafd worden, dan door onzen David Jacobus van Lennep? Gij weet, dat sedert lang van hem verwacht werd eene Lofrede op Jeronimo de Bosch en dat dit verlangen zich wel eens wat ongeduldig heeft doen zien. Die schuld is betaald, mijn Vriend, en betaald zoo als het zijn moest, met volle vergoeding voor het verwijl, tot algemeen genoegen van hen, die de Bosch het best gekend en het meest gewaardeerd hebben. Dat *officium pietatis* is zoo vervuld, dat de Bosch zelf, wanneer zijn gezaligde geest onzigtbaar getuige ware geweest, het genot dezer hulde zijne zaligheid zou verhoogd hebben. Ik spreek niet met overspannen geestdrift, want al, wat ter vereering der nagedachtenis van den edelen de Bosch is gezegd, was met de strengste waarheid overeenkomstig en liet in elk wel geplaatst hart den besten indruk na. Niemand voorzeker was 'er in deze talrijke Vergadering, die bevoegd was om te oordeelen, of op zijn gelaat was te lezen, welk een genot het voor hem was den Redenaar te zien, te hooren, met hem te denken, te gevoelen, en den geheelen indruk, dien hij op hem maakte, gretig optevatten en zorgvuldig te bewaren. Inderdaad, mijn Vriend, het was een Feest voor den geheelen zinnelijken, verstandelijken en zedelijken mensch, zoo als maar zeldzaam wordt genoten.

Gij verlangt naar den inhoud van het stuk, naar den vorm, naar de uitvoering; wel nu, de Lofrede op de Bosch was, gelijk zijn leven, vrij, ongekunsteld, edel, eenvoudig, zonder gedruisch, kalm in haren loop, krachtig in het voortbrengen van goede, edele gevoelens, tot heil en roem der ware menschelijkheid.

Wij zagen de Bosch, zoo als hij was, en leefde en stierf. Van zijne eerste intrede in de Latijnsche Scholen, op zijne geheele Letterkundige loopbaan, in zijne veelvuldige geleerde betrekkingen; in zijne onafgebrokene werkzaamheid, versierd met de lauweren der overwinning in het strijdperk der eer; maar vooral waar hij het meest was, en zich, zoo als hij was, geheel vertoonde, in zijn heerlijk boekvertrek, in zijne nette, gerijfelijke en vreedzame woning; in den uitgelezen kring zijner jeugdige metgezellen en bedaagde vrienden, of zoo als hij minzaam en voorkomend den jongeling te gemoet kwam, en bestuurde, die bij hem raad en hulp zocht. Wij za-

gen DE BOSCH voor ons en in ons midden als een goed, braaf, beminnelijk, opregt, weldadig, kinderlijk eenvoudig mensch — in zijne geheele ontwikkeling, en dit beeld had iets zoo aantrekkelijks, zoo roerends, zoo bevalligs, zoo innemends, dat men wenschte te zijn, zoo als hij was, te leven, zoo als hij leefde en te sterven, zoo als hij stierf. O mijn vriend, gij moest VAN LENNEP gehoord en gezien hebben, zoo als hij, diep geroerd, het edele driemanschap vermeldde, waarvan de waardige DANIEL HOOFT alleen is overgebleven; hoe hij tot dezen edelen zijne rede rigtende, van de vriendschap sprak, die 'er tusschen hem, DE BOSCH en zijnen vader, den kundigen en braven CORNELIS VAN LENNEP bestond; hoe hij zijn laatste bezoek bij het sterfbed van DE BOSCH vermeldde, toen deze hem op zijne vrage hoe hij het had? met een oog ten hemel gerigt, en met een gelaat vol rust, kalmte en zaligheid, antwoordde: *ik heb het wél;* — hoe hij eindelijk, met eene toespraak aan hem, wiens laatste woord dit was, vol waardigheid gevoel en kracht, de gelofte deed van zoo te willen leven als hij, *nemini nocens, quam plurimis utilis*, de Vaderlandsche Jongelingschap opleidende tot ware geleerdheid, en zijn geheele leven zoo inrigtende, dat hij aan het einde zijner loopbaan, als zijn vereeuwigde vriend, zeggen kon: *mihi bené est.*

Stoffeer nu deze arme, koude schets met uwe verbeelding, mijn vriend, en vertegenwoordig u 'er dan bij den edelen stand, het sprekend gelaat, het oog, de stem, de geheele *actio* van den Redenaar; herinner u, hoe zuiver, kiesch en gemakkelijk zijn Latijnsche stijl en voordragt is, dan kunt gij u eenigzins voorstellen, hoe ieder, geheel oog en oor, aan zijne lippen hing, maar ik kan u niet overbrengen de kracht en fijnheid, en de uitdrukking van zijnen blik en van zijne gelaatstrekken bij zoovele gezegden, wendingen en overgangen, die men als trekken van ware welsprekendheid, bij het lezen van dit meesterstuk wel zal kunnen waarderen, maar niet *zien* en *gevoelen*, zoo als wij ze *gezien* en *gevoeld* hebben. Maar genoeg, mijn vriend, wanneer ik het genoegen heb van u te zien, over dit alles mondeling nader. Gij vereenigt u met mij en smeekt van God met vurige gebeden, dat een zoo dierbaar leven, als dat van onzen VAN LENNEP, de uiterste grenzen bereike der sterfelijkheid!

Ik moet niet vergeten u ten slotte te melden, dat de waardige Voorzitter der Vergadering, uit aanmerking van den langen tijd, dien de zitting had ingenomen, de kieschheid had, van een door hem vervaardigd Dichtstuk *tot roem van* L. KOSTERS *kunst*, *door* J. KONING *gehandhaafd*, hoe zeer hij dit had toegezegd, achter te houden; om zelfs den schijn niet te hebben van misbruik te maken van het geduld der Vergadering. Wij hopen, dat dit gemis op eene an-

andere wijze vergoed zal worden, anders zou deze kieschheid van den Heer Bosscha ons te duur te ſtaan komen. Zijne Latijnſche Muſe vergaste ons dikwerf; en houde den Vaderlandſchen roem ook in dit vak ſtaande, waartoe zijne Verhandeling *de male neglecto poëſios ſtudio* krachtig medewerke!

LEVENSSCHETS

VAN DEN HEER

Mr. JAN EVERARD REUVENS,

(Overgenomen uit de Aanſpraak ter opening van de Jaarlijkſche Vergadering der Maatſchappij van Nederlandſche Letterkunde te Leyden, *gedaan door den Hooggeleerden Heere* J. W. te Water*).*

(Vervolg van Bladz. 346.*)*

Hij bleef Preſident van het Hof, en volhardde dus in zijnen tot nog toe altijd Regterlijken levensloop, tot den tijd toe, wanneer Holland tot een Koningrijk gemaakt werd. Deze veranderinge van 't beſtuur des Lands bragt hem tot andere bezigheden. Koning *Lodewijk* benoemde hem, in Julij 1806, tot buitengewonen Staatsraad; hij trachtte wel zich van dezen eerpost te verſchoonen; doch de Koning gaf tot antwoord, dat, zoo lang hij niet in gewonen dienst geſteld werd, het Ambt van Staatsraad wel vereenigd kon blijven met dat van Preſident, en de Koning deed hem daarenboven, door den Secretaris van Staat, zijn' ernſtigen wil te kennen geven, dat hij dien post niet zou weigeren. Zijne beſchroomheid, om de Franſche taal te gebruiken, kon hem ook niets helpen. Hij vond zich uit dien hoofde gedrongen de betrekkinge van Staatsraad, hoewel tegen zijn genoegen, thans te aanvaarden.

Als de hoogſte Ambtenaar in het Regterlijke vak werd hij, bij de oprigtinge van de Ridder-Orde der Unie, ook tot Ridder benoemd, benevens een aantal andere Heeren.

Wanneer in Februarij 1807 eenige buitengewone Leden van den Staatsraad dien Raad moesten bijwonen, als of zij in gewonen dienst waren, bevond zich onder dezelve de Heer REUVENS, die dezen maatregel aanſtonds beſchouwde als den voorlooper van eenen nieuwen arbeid, die aan de wetboeken zou moeten beſteed worden. De uitkomst ſtaafde dit vermoeden. Want in November deszelfden jaars, werden door den Koning drie Commisſiën benoemd tot herzieninge der bevorens gemaakte ontwerpen. Tot Preſident van de eerſte dezer Commisſiën, zijnde die van 't Criminele Wetboek, werd hij verkoren; en, nadat de taak door de drie afzonderlijke Commisſiën volbragt was, werden derzelver Preſidenten, aan wier hoofd hij bleef, op nieuw gemagtigd, om het werk van die verſchillende Commisſiën gezamenlijk te herzien en met elkander in overeenſtemminge te brengen. Dit verrigt en 't Criminele Wetboek goedgekeurd en vastgeſteld zijnde, is hij, die reeds inmiddels in Julij 1808 Preſident der eerſte Sectie van den Staatsraad geworden was, den 13den October van dit jaar, ten blijke van 's Konings goedkeuringe, tot Commandeur der Ridder-Orde verheven. Minder dan iemand een vriend van uiterlijke vertooninge zijnde, was hij zoo zedig, dat hij het lint der Orde, 't welke men verpligt was altijd te dragen, ſonder eenen jas ſof de vouwen van den rok gewoon was te verbergen. Doch dit nam niet weg, dat hij deze vereeringe, aan ſommigen zonder verdienſten geſchonken, hoogſchattede als zekere belooninge voor zijne aan het Vaderland bewezene dienſten. Uit hetzelfde oogpunt werd dit eereteeken, aan hem gegeven, beſchouwd door zijnen Abmtgenoot in den Staatsraad, den uitmuntenden *Hinlópen*, die hem, bij deze gelegenheid, met een Latijnsch vers vereerde, waarin tevens de roem van het vervaardigde Wetboek bezongen is (*)

Een

(*) Ik wil de vriendſchappelijke en hartelijke Dichtregels van den Heere HINLOPEN niet achterhouden. Dus ſchreef hij;

J. E. REUVENIO,

Viro divini et humani iuris conſultiſſimo, legis criminibus ſcribendae triumviro, poſt opus perfectum, ſuo merito novo Ordinis Equeſtris honore a Rege donato,

JA-

Een, niet minder genoegen was het, voor den altijd werkzamen man, dat zijn oude Leermeester, Profesſor *van der Keesſel*, een' zoo hoogen prijs op dat werk betoonde te ſtellen, niet alleenlijk door meest vereerende loftuitingen, maar ook door het aanvullen van zijne leſſen over het Wetboek door zijnen bijna onvergelijkelijken leerling voornamelijk zamengeſteld: waarvan het bezwaarlijk zou zijn een tweede voorbeeld in eenen Hoogleeraar aantetreffen.

Omtrent dezen tijd, deed de Koning moeite, om hem tot het aannemen van het Ministerie van Juſtitie te bewegen; maar afkeerig blijvende van zich te mengen in Burgerlijke zaken, en het daarmede verbondene vak der Politie waartenemen, moest dit ontwerp mislukken.

Zijne nieuwe betrekkinge van Preſident en dus dienstdoenden Staatsraad, en het toenmalig verleggen van 's Konings vast verblijf uit 's Gravenhage naar Amſterdam, hadden hem genoodzaakt, in 't najaar van 1808, zijne woonplaatſe in die ſtad te vestigen.

In Mei des volgenden jaars, maakte hem de Koning, wiens Franſche plans niet altijd van langen duur waren, Vice-Preſident van den Staatsraad, ten gevolge van eene verſchikkinge in de Miniſteriën. Al wederom eene nieuwe veranderinge ſtand grijpende, ontving hij, weinige dagen later, een onderhandsch verzoek, om die benoeminge te houden als niet gedaan: zij is, derhalve zonder gevolg gebleven, tot dat de Koning niettemin goedvond, hem de Portefeulje van den Minister Vice-Preſident van het genoemde Staatsligchaam, bij voorraad in Maart 1810 te geven, en hem, in Mei daar-

JANUS HINLOPIUS,

Collega coniunctiſſimus.

Saecula quod ſtupeant, ſibi ſic memorabile nomen
REUVENI invenit fida potensque manus.
Haec Regi legem, quae criminis arceat uſum,
Obtulit, haec hominum demeruitque genus.
Dicite io, exornent aurata monilia collum,
Multus et aeternum vivat in aere labor!
Sic decet! Eximios, queis ſe effert patria, cives
A tanto fas eſt non niſi Rege coli.

daaraan volgende, in dien post dadelijk te bevestigen. Hij bekleedde dan denzelven, tot dat de Koning afstand van het Rijk deed, Holland met Frankrijk vereenigd werd, en de geheele vorige Staatsraad, in Julij, opgeheven en ontbonden is.

Als Presidént der eerste afdeelinge van den Staatsraad, was hij, wat vroeger, vooral de schrijver en de eenige onderteekenaar van een uitvoerig berigt, den 23sten Februarij 1810 aan den Koning overgegeven, en behelzende aanmerkingen zoo op het plan van organisatie voor het Hervormde Kerkgenootschap in 't Koningrijk Holland, door de consulerende Commisie, welke uit vier Politieke en vijf Kerkelijke personen bestond, met voorzigtig beleid opgesteld, als op de veranderingen, welke door den Minister van Binnenlandsche zaken in dat ontwerp noodig geoordeeld waren. De Staatsraad, het eene en andere met onzijdige naauwkeurigheid onderzocht hebbende, voegde zich niet in alles naar het goedvinden van den Minister, en volgde over 't geheel het ontwerp der Commisie. In de gemaakte bedenkingen ziet men het verstand en de bedaardheid van den steller duidelijk doorblinken, zelfs dan, als zij geene onbepaalde en algemeene goedkeuringe schijnen te kunnen wegdragen. De straks gemelde veranderinge in 't bestuur dezer Landen was oorzaak, dat de aanmerkingen van den Minister en van den Staatsraad, zoowel als het gansche plan der Commisie, vruchteloos waren en buiten eenige werkinge bleven, hoeveel schoons anders in dat alles gevonden werd, naar het oordeel van allen, die gelegenheid hadden, om deze gedrukte stukken te lezen en met aandacht te overwegen.

Zoolang Koning *Lodewijk* regeerde, maakte hij zeer veel werks van 's mans Regterlijke kunde en eerlijkheid. Getuige hiervan was de verkiezinge tot Lid van den Raad over alle verschilpunten van 's Konings Huis (*Conseil du Contentieux*), welken post hij sedert Junij 1809 bekleedde; getuige de bewaringe van de sleutels der Acte van een aanstaand mogelijk Regentschap in 't jaar 1807, welk geenen voortgang gehad heeft; getuige eene soortgelijke Commisie bij 's Konings afstand van de regeringe dezer Landen. De Heer Reuvens was te wijs, om niet te begrijpen, dat hij zich aan het laatstgemelde moest onttrekken, wilde hij niet in politieke onaangenaamheden, waarvan de gevol-

volgen niet te doorzien waren, ingewikkeld worden. Ook oordeelde hij den pligt van zorge voor zijnen eenigen Zoon te moeten ſtellen boven zijne betrekkingen tot den toenmaligen Koning, wiens belangen nu het aanzien kregen van in bloote perſoonlijke geſchillen met zijnen broeder *Napoleon* te zullen ontaarden.

Na het genoemde tijdſtip der kommervolle vereeniginge van ons Vaderland met het Franſche Rijk, begreep de Heer REUVENS geenen post te moeten zoeken, evenmin als hij ooit gedaan had. Hij verkoos ſtil te Leyden te gaan wonen. 'Er waren hem voorſlagen gedaan, om in het Hof van Caſſatie te Parijs te komen, doch aan welker opregtheid hij twijfelde.

Kort daarop werd hem, van eene andere zijde, het Ambt van Preſident in het nieuw opterigten Keizerlijk Geregtshof aangeboden, welk hij aannam, en in 's Gravenhage, van 't begin van Maart 1811 tot 't volgende najaar, met allen roem bekleedde.

Vroegere voorſtellen, over het Hof van Caſſatie aan hem gedaan, had hij reeds geheel en al uit het hoofd gezet, toen hem, op 't onverwachtſte, in Junij van dat jaar door eenen vriend berigt gegeven werd, dat zijne benoeminge tot Lid van 't gemelde Hof, den 29ſten van die maand geſchied, in den Moniteur te lezen was. Het bleek welhaast, dat dit Parijſche dagblad hierin de waarheid behelsde. Hij begaf zich, uit dien hoofde ter woninge naar Parijs. Het was de gewoonte bij dit Hof, dat de Preſident van hetzelve, bij de huldiginge van een nieuw Lid, eene korte aanſpraak deed, welke deszelfs levensſchets behelsde. De aangeſtelde perſoon moest daartoe eenige bouwſtoffen, bijzonderlijk de vroegere ambtsbedieningen, zelf leveren, vermits in zulk een groot Land, gelijk thans vooral Frankrijk was, de menſchen aan elkander min bekend zijn, en in dit geval, gelijk ieder begrijpt, was zulks te meer noodzakelijk. Onze REUVENS vergenoegde zich met de eenvoudige en zedige opgave der belangrijkſte posten, welke hij in Holland bekleed had. In eene plegtige Vergaderinge van dat Hof, den 21ſten Augustus gehouden, ſprak de Procureur Generaal, met korte woorden, tot lof van 't nieuwe Lid, en erkende de ware geleerdheid en diepe kundigheden, zoo uitnemend doorblinkende in de Regtsgeleerden in ons Vaderland, waarin een groot getal van zoodanige mannen

van den eerſten rang in dat vak te tellen was. Hierna deed de eerſte Preſident eene meer uitvoerige aanſpraak aan de Leden van het Hof. Hij roemde onzen REUVENS als eenen der kundigſte en meest verlichte Regesgeleerden van Holland, die in de waarneminge van aanzienlijke en verhevene posten aldaar een' verdienden lof verworven had; hij gaf berigt van de vroegere eerambten, in Holland door hem bekleed; hij voorſpelde het nut en den dienst, door het Hof op goede gronden van dit nieuwe Lid te verwachten; hij nam den eed af van gehoorzaamheid, trouwe, ijver en naauwkeurigheid in den post, tot welken hij geroepen was (*).

(*) *Extrait des Registres de la Cour de Caſſation*, te vinden in *Procès-verbal de l'audience de la Cour de Caſſation, ſections réunies, pour l'inſtallation de M.* REUVENS, *du 21 Aout* 1811. *Imprimé par deliberation de la Cour, à Paris.*

(*Het Vervolg en Slot hierna.*)

PROGRAMMA

VAN PRIJSONDERWERPEN,

Door den Rector en Senaat der Groningſche Akademie opgegeven den 9den October 1817.

Volgens Beſluit van Z. M. den Koning, worden aan de Akademieburgers en Kweekelingen der Athenaea in ons Vaderland door de onderſcheidene Akademiſche Faculteiten de volgende Prijsvragen opgegeven:

Door de Geneeskundige Faculteit:

„ Welke zijn de voornaamſte aangelegenheden, waarop een Geneesheer, vooral een jong Geneesheer, te letten hebbe bij het voorſchrijven der Recepten, naar den verſchillenden toeſtand van den zieken?"

Door de Faculteit der Wiskundige en Natuurkundige Weteníchappen:

I.

„ Daar de verſchijnſelen, welke van de wijze van beweging en der loopkringen, die de Planeten beſchrijven, af-

afhangen, met de Natuurkundige wetten overeenſtemmen, verlangt men zulk eene ontvouwing van die geheele wijze of van het zoogenaamd Planeten-ſtelſel, dat, de berekeningen der hoogere Wiskunde daargelaten, de Wetten, om dezelve te bepalen door allen, hoezeer met geringe kennis der Sterrekunde toegerust, gemakkelijk gekend en begrepen kunnen worden."

2.

„ Welke kennis droegen de Ouden nopens het verbranden der Akkers, om de vruchtbaarheid te bevorderen? Hoedanig wordt naar den verſchillenden aard van den grond en den toeſtand der Planten deze verbranding in Engeland, Frankrijk en bijzonder in ons Vaderland, ingerigt? Op welk eene wijze moet dit uitwerkſel uit Natuur- en Scheikundige wetten verklaard worden? En welke gevolgen zijn daaruit voor den Landbouw te trekken?"

Door de Faculteit der Beſpiegelende Wijsbegeerte en der Fraaije Letteren.

„ De Geſchiedenis der verhuizingen van de Hebreërs uit hun Vaderland tot de naastvoorgaande tijden, ſedert Jeruzalem door de Romeinen verdelgd was; en de ontvouwing der oorzaken, die dezelve te weeg bragten, met bijvoeging van eene opgave der Landſtreken en Plaatſen, werwaarts de Hebreërs verhuisd zijn."

Door de Godgeleerde Faculteit

Wordt gevraagd: „ eene verklaring van het geſprek, dat de gezegende Zaligmaker van het menschdom met de Overſten der Joden gehouden heeft, en hetgeen deszelfs uitſtekende leerling JOANNES in zijn Evangelie heeft opgeteekend Hoofd. V. vs. 17—47."

Door de Regtsgeleerde Faculteit.

„ Wat is het doeleinde, bij de ſtraffen voorgeſteld, zoowel volgens de waarheid der zake als de leer der Romeinſche Regtsgeleerden?"

Deze Vraag betreft het eigenaardig oogmerk van de *vaſtſtellene* en *optevolgene* ſtrafwetten.

De Antwoorden op deze Vragen in het Latijn, met eene andere hand, leesbaar geſchreven moeten *vrachtvrij* voor den 1 Augustus 1818 ingezonden worden bij den Hoogeleerden Heere THEOD. VAN SWINDEREN, Secretaris van den Akademiſchen Senaat, en voorts alles in acht genomen

men worden, wat men vindt in Art. 210. van 't Koninklijk Besluit van 2 Aug. 1815, N°. 14.

Aan de bekroonden zullen hunne Prijzen op den 8sten October des jaars 1818 worden uitgereikt, op welken dag de nieuwe Rector Magnificus zijnen post zal aanvaarden.

KUNSTEN.

BRIEF WEGENS DE KUNST-TENTOONSTELLING TE *ZURICH*, In het Jaar 1817.

Ook in dit jaar hadden wij eene, hoewel niet groote, Kunst-Tentoonstelling. „Eene Kunst-Tentoonstelling bij deze voorbeeldelooze duurte van alle noodwendige levensbehoeften?" Waarom niet? De Kunst loopt om brood; wat is dus natuurlijker, dan dat de werken der Kunstenaars tentoongesteld worden? Intusschen vertoonden niet alleen zulke Schilders, Plaatsnijders, Beeldhouwers en Werktuigkundigen, die naar Koopers verlangen, hunne werken; ook verscheiden achtingwaardige Kunstliefhebbers, die 'er niet aan denken, om hunne voortbrengsels te verkoopen, waren zoo goed van tot het genoegen van het publiek, dat de Kunstzaal bezocht, medetewerken. Het aantal Teekeningen en Schilderijen was, wel is waar, kleiner dan in vroegere jaren; doch eenige Stukken verdienden ten volle de aandacht, wonnen bij herhaalde beschouwing en stelden den bezoeker der Zaal voor eenige dozijnen onbeduidende gemanierde en bonte proeven, die 'er naast hingen, schadeloos. Onder die stukken behoorden bij voorb. een Vrouwenportrait door Mejuffr. Rath te Geneve geschilderd, en eenige Miniatuur-portraiten van dezelfde Kunstenares, bijzonder die van *Luther* en *Erasmus*; ook *Sully's*-portrait in het Miniatuur door Arland te Geneve, en eenige Ideaal-hoofden op dezelfde manier bearbeid door F. Ott, geboortig van Bischofszell. — Twee groote Italiaansche Landschappen in olieverw van Miville te Bazel en twee van Auriol te Geneve, hebben, vooral de laatste, in de verafgelegen bergen op den achtergrond zeer aangename partijen. — J. Schinz maakt groote vorderingen in het vak van Krijgstooneelen en stukken met Paarden; eene groote Schilderij van zijne hand, *stroopende Kozakken* voorstellende, *die hunne halfdoode metgezellen op het slagveld verkwikken*, met waterverw gemaald, is geestig ontworpen en krachtig bearbeid; gelukkig heeft hij de uitdrukking van het eigenaardig ka-

rak-

rakter van ieder beeld onderſcheiden; het is ſlechts te wenſchen, dat deze bekwame jonge Kunſtenaar, terwijl hij met vuur zijne ordonnantien ontwerpt, niet het leggen van de laatſte hand aan derzelver uitvoering veronachtzamen moge. — Sperli, van Kilchberg, leverde een fraai ſtuk in aquarel verbeeldende: *het gezigt van Winkel naar Stanz-ſtad aan het Lucernermeer*; wij gaven aan hetzelve boven twintig daarnaast hangende, die door velerleije kleuren het gezigt uitlokten, verre de voorkeur, daar het getrouw, niet gemanierd, krachtig en uit heerlijk gekozen ſchilders-ſtandpunten zijn voorwerp voorſtelt. — Murer, te Zurich hing eene reeks van twaalf voorſtellingen van hooge bergachtige ſtreken (van den *Rigi*, *Gotthard*, *Furka* en *Grimſel*) met waterverwen bearbeid, ten toon; de meeste zijn zeer naar waarheid en aangenaam geteekend, maar eenige niet genoeg uitgewerkt, en de *Rhone-Gletſcher* is veel te blaauw; *Gletſchers* vorderen over het algemeen, als zij niet te hard zullen ſchijnen, eene geoefende hand, en zijn meer voor de graveernaald geſchikt. — Wetzel, te Zurich, leverde twaalf gecrayoneerde gezigten van ſtreken bij het Vierwaldſtadter-meer. De keus der ſchilderachtige gezigtpunten ſtrekt den Kunſtenaar tot eere; ook zijn deze gezigten zeer belangrijk en ſtellen tevens de grootſche verhevene bergachtige natuur, van deze, voor den Landſchapsteekenaar nog niet uitgeputte, ſtreken naar waarheid voor; F. Hegi etste deze twaalf ſtuks in aqua tinta, die de Boek- en Kunsthandelaars *Orell* en *Fuſſli* uitgaven. — De laatſte arbeid van Lips, *de aanbidding der Herders te Bethlehem* naar Hannibal Caracci, was hier ook te zien. Jammer is het, dat deze Plaat niet geheel voltooid is! Maar al ware dit het geval, zij zou niet ligt eene andere ook voor het Franſche Muſeum gegraveerde Plaat van dezen Kunſtenaar, *de Keukenmeid* naar Gerard Douw, in teederheid, volkomenheid en kunstwaarde gelijkvenaard hebben. — Voortreffelijk was eene Plaat van den Geneefſchen Graveur Schenker: *La vierge au donataire*, *dite la vierge de Foligno*, naar Raphaël. Wij houden ons verzekerd, dat men eenſtemmig, in het vak der Plaatſnijkunst aan deze Gravure de eerſte plaats op deze Tentoonſtelling toekent. — De kopij van eene Schilderij van Gerard Douw, door Lochbihler te Kempten, *eene vrouw in hare Toiletkamer* voorſtellende, kan voor jongere Kunſtenaars ten vernieuwden bewijze ſtrekken, dat bevalligheid ook met voorſtellingen uit het dagelijkſche leven gemakkelijk kan verbonden worden, en dat getrouwe hulde aan de oude echte regels: goede verdeeling van het licht, zuiverheid en helderheid van kleuren, en vlijtige bearbeiding aan eene ſchilderij eene nooit verloren gaande bevalligheid verleenen, welke over iedere

af-

afwisseling der mode, en met name over eene achteloosheid, die genie moet aanduiden, de zegepraal behaalt.

Met de *Kunst-Tentoonstelling* eene *Tentoonstelling der Kunstvlijt* te vereenigen, schijnt hier nog niet te willen gelukken; want naast eenige proeven van werktuigelijken arbeid, was niets tentoongesteld dan een paar fraaije stukken van Schrijnwerkers ingezonden.

In weerwil der slechte tijden kwamen 'er bijna 160 actien van 5 Guldens en 30 Kreutzers tot aankoop van tentoongestelde werken aan den man. Het zij liefde tot de kunst, hetzij genegenheid jegens de Kunstenaars daarvan de reden ware, de uitkomst is voor de laatste zeker aangenaam. Dat bij de keus der aangekochte stukken meest menschlievende inzigten de overhand hadden, toont deels het aantal, deels de prijs der stukken, die gekocht werden. Een Miniatuurportrait van Mejuffrouw Pfenninger van Zurich, die zich te Parijs onthoudt, kwam tegen het einde der Tentoonstelling eerst aan; slechts een klein gedeelte des publieks mogt zich in deszelfs beschouwing verlustigen, maar de spoedige keus ten verkoop strekt ten bewijze van de waarde dezes kunstwerks.

's GRAVENHAGE. In de gehoorzaal der Maatschappij *Diligentia* had op den 6 November ll. de Jaarlijksche Prijsuitdeeling aan de Leerlingen uit de Teekenschool plaats, aan het hier gevestigd Departement der Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen* verbonden; welke plegtigheid de Hr. Mr. D. FRANCOIS opende met een betoog *der doelmatigheid van het Onderwijs in de Teekenkunde, ter beschaving van den mensch.*

TOONEEL- EN ANDERE KUNSTMATIGE BERIGTEN.

AMSTERDAM *den 6den November.* De verdienstelijke Tooneelkunstenaresse M. SNOEK, die op den Hollandschen Schouwburg meer dan twintig jaren lang, de rollen in haar moeijelijk en eenigermate onaangenaam vak, ten genoegen des Publieks vervulde, door verzwakt Spraakvermogen buiten staat geraakt zijnde, hare talenten verder aan het Tooneel te wijden, werd 'er op heden eene Afscheids-Representatie ter harer eere gegeven. Na de vertooning van het Treurspel *Macbeth*, leidde de Hr. ANDRIES SNOEK zijne zigtbare bedrukte Echtgenoote ten Tooneele en nam, in haren naam, met eenige gepaste Dichtregelen, door den Hr. WESTERMAN vervaardigd, afscheid van het Amsterdamsche Tooneel. De toejuiching van het zeer

zeer talrijk Publiek toonde ondubbelzinnig den hoogen prijs, waarop het deze Kunſtenaresſe ſtelde, die met blijkbare aandoening dit Affcheids-tooneel bijwoonde.

STERRE EN WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN.

BREMEN *den* 3 *November*. Op den eerſten dezer des avonds omſtreeks 7 ure ontdekte Dr. OLBERS alhier eene komeet in den westelijken ſchouder van den ſlangedrager tusſchen de ſterren K. en. N°. 104 volgens BODE. Hoe zeer klein, heeft zij een vrij ſchitterend in het midden nog helderder licht; evenwel zonder duidelijke kern en ſtaart, en is alleen voor het gewapend oog zigtbaar. Ten 7 ure 14 min. was hare regte opklimming 253° 6′ hare noordelijke afwijking 9° 14′. Hare beweging gaat oost- en zuidwaarts.

KOPENHAGEN *den* 1 *November*. Op het eiland Laland heerscht zulk eene droogte, dat het reeds gezaaide Winterzaad, bij gebrek aan regen, in den kleiachtigen grond, door het beſtendig uitdroogen korſtig geworden, niet kiemen kan.

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN, BUITEN HAARLEM.

1817 Nov.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID.
12	29. 9½	45	Z.	voormidd. bewolkt;
	29. 9	55	—	verder betrokken;
	29. 8	51½	—	's nachts regen.
13	29. 8	54	Z. W.	bewolkt;
	29. 8½	53	W. Z. W.	voormidd. zeer windrig.
	29. 9½	41	——	
14	29. 6	48	Z. Z. O.	voormidd. bewolkt; namidd.
	29. 7	56½	Z. t. O.	betrokken; tegen den avond
	29. 7½	54	——	regen; 's avonds bewolkt.
15	29. 6½	52½	Z. O. t. O.	betrokken; regen;
	29. 5½	54½	Z. O.	's avonds bewolkt; zeer windrig.
	29. 7½	50	Z. W.	
16	29. 8½	50	W. Z. W.	
	30. 0	53	——	bewolkt.
	30. 1	51	——	
17	30. 2½	53	W. Z. W.	voormidd. betrokken; na den
	30. 3	57	W. t. Z.	middag bewolkt; 's avonds
	30. 3	54	——	betrokken; iets ſtofregenachtig.
18	30. 3	54	Z. W.	
	30. 3	57	Z. W. t. W.	betrokken; 's avonds regen.
	30. 2½	53½	Z. W.	

BE-

BEKENDMAKINGEN.

*** JOHs. VAN DER HEY, Boekverkooper te Amsterdam, geeft uit en heeft alom verzonden:

BRIEVEN OVER DEN KAUKASUS EN GEORGIE en *Verslag van eene* REIS IN PERZIE in 1812; uit het oorspronkelijk Fransch der Reizigers zelve, den Heer WILHELM VAN FREIGANG en *deszelfs Echtgenoote*, één Deel, gr. 8°., met gegraveerde Titel, Vignet en Kaart, à *f* 3 - 12 - :

Dit door den Heer W. A. OCKERSE vertaald Werk van den Heer VAN FREIGANG, *Russisch Keizerlijk Hofraad* en *Gezantschaps Secretaris bij Z. M. den Koning der Nederlanden*, is ten uiterste belangrijk, daar de Schrijver van wege Z. M. den *Keizer van Rusland* belast was, om als Afgezant van dat Hof den Vrede met dat van PERZIE te bewerken, en de Berigten daarvan alhier, naar waarheid geboekt alles aanvullen, wat tot hiertoe over den *Kaukasus* en *Georgie*, alsmede over *Perzie* geschreven is.

*** De Boekverkooper J. TEN BRINK Gz. te Amsterdam, zal zoo spoedig doenlijk is, in EENEN BUNDEL uitgeven, *LEERREDENEN op het Derde Eeuwfeest der Hervorming*, gevierd den 2den November 1817, door G. H. LAGERS, SL. MULLER, J. VAN GEUNS, N. SWART, M. STUART, J. TEISSEDRE L'ANGE en P. CHEVALLIER, Predikanten bij onderscheidene Protestantsche Kerkgenootschappen te Amsterdam. Een in 't koper gegraveerd Vignet zal de uitgave versieren.

*** G. BAKKER, *Professoris medici in Academia Groningana, Icon pelvis femininae catagraphice sectae, in usum obstetricium; additò schemate duplici capitis et trunci infantilis, charta mobili ad magnitudinem naturalem expresso, junctaque descriptione paginarum* 34 *in* 4°.

Hacce Icone illustratur partus humani mechanismus in decem positionibus capitis; simulque demonstratur methodus applicandi instrumenta, et explicatur ratio qua agunt. Groningae apud W. van Boekeren, à *f* 3 - : —

TE HAARLEM BIJ A. LOOSJES PZ.

den Heer JERONIMO DE BOSCH, JERONIMOSZ., Eerſte Klerk ter Secretarye der Stad AMSTERDAM, Lid van de *Maatſchappy der Weetenſchappen* te HAARLEM, &c., wegens de Goude Eere Prys aan zyn Ed. toegeweezen door de *Maatſchappy der Nederlandſche Letterkunde*, te LEIDE, op den 13 van *Hooymaand* 1779.

HET *dagelykſch Nieuws Papier, dees morgen uitgegeven,*
Beveſtigt my, myn Vriend, 't geen van uw word gezegd,
Dat LEIDEN'S MAATSCHAPPY, *door Wetenſchap verheven,*
De Gulde Eere Prys aan uw heeft toegelegd.
De Vraag door haar gedaan, en door uw Pen beſtiſt,
Kon uwe vlugge geeſt met kennis beſt ontleden,
De Lof van VOSSIUS *verſchaft uw onbetwiſt,*
Den wel verdiende roem in Letterkundigheden.
Wat zou het wenſchlyk zyn, indien dees groote Man,
By zo veel kundigheên beſchaafdheid wiſt te paaren,
Maar 't ſchynt het nooit volmaakt op Aarde wezen kan,
De Hemel ſpaar hem nog een lange reeks van Jaaren.

UIT VRIENDSCHAP.

CRIER
VAN
D'AERDAM.

N°. 157.

IG, den 5 Junij 1811.

IDSCHE BERIGTEN.

DAM, den 4 Junij.

R I G T.

LE maaf des rijks, lid van het legioen van
gion tements van de Zuiderzee, verwittigt
vient ses a, op een advijs van den staatsraad,
conseil-d'étstel, bepaald bij art. 1 van het kei-
fixé par l'den augustus 1810, betrekkelijk de ge-
cernant le hetwelk op de hollandsche departe-
les départe dag sluiten, dit verdrag zal in onzen
les invent tigd, en het geheim onverwijld open-
d'état, et

kend,) NAPOLEON.

R I G T.

Le maaf des rijks, lid van het legioen van
légion d'h rtement van de Zuiderzee;
Prévien rbij belanghebbenden, dat de grutters-
et les leg e maatregelen, bepaald voor het trans-
établies p Zuiderzee; dien ten gevolge zullen de
Zuiderzée te der granen voorgeschreven, moe-
des grain or degenen, welke in het geval mogten
cas d'en n, en welke daartoe verlof zullen be-
permis.

Les gr en anderen kunnen in dezelfde klasse
rangées d en zijn aan de onderhevige formali-
formalités

Amster mei 1811.

Graaf DE CELLES.

YS, den 31 Mei.

Les se aradisi, Mengotti, Castiglioni, Giuse
Giustinian ri en Cavriani zijn te Parys aangeko-
Paris pou van den doop des Konings van Rome

(Gazette de France.)

[illegible]
zelve te bekomen zijn aan de hoofd-bureaux van deze directie,
n daarbij belanghebbenden.
oven vermelde goederen liggen in 's rijks pakhuis op de Zuider-

Maria zal, met deszelfs toebehooren, van nu af aan, te be-
op het eiland Ameland.
dere onderrigting verlangende, vervoege zich aan het bureau van
te Harlingen.

cteur der douanes, *De ontvanger der douanes*,
GEFFROY. DEKETH.

---

aire der stad Amsterdam zal, op dingsdag den 11den junij 1811,
gs ten 5 uren, op de stads-timmertuin, bij het Weesperveld,
veiling, aan de meestbiedende laten verkoopen: eene partij oud
ijzer, benevens eenige hoopen mot en spaanders, alsmede, tot af-
souten loods, staande op het Leidsche-plein, tusschen de hol-
uwburg en de Leidschestraat.

De maire voornoemd,
hei (Bij afwezigheid.)
A. VEREUL, *adjunct*.

EATRE FRANÇAIS SUR L'ERWTEMARKT.

Aujourd'hui, le 5 juin 1811.

ABONNEMENT GÉNÉRALEMENT SUSPENDU
au bénéfice de Mlle. Landier.)

OUX MALGRÉ LUI, *comédie en un acte; suivie de*
LON, *opéra en 3 actes*, *musique de* Nicolo Isouard.

Jeudi, le 6 juin 1811.

ière représentation de SHAKESPEAR AMOUREUX,
ÉCÉ A L'ÉTUDE, *comédie en un acte*, *en prose*, *de*
ie des MARIS GARÇONS, *opéra en un acte*, *musique*
Mr. Baron, *artiste du théâtre hollandais*, *remplira le*
Le spectacle sera terminé par LE SECRET, *opéra*
musique de Solié.

Dimanche, le 9 juin 1811.

lébrer la naissance de Sa Majesté le Roi de Rome;
LE GRATIS.

TSCHES THEATER IN DER AMSTELSTRASSE.

FREY ENTRÉE

Sonntag, den 9 juny 1811.

on der gesellschaft INDUSTRIE ET RECRÉATION *by*
t der feyerlichen taufe Seiner Majestät des Königs von
geführt, *DIE BEIDEN ANTONE*, *erster theil*, *original*
oper in zwey aufzügen, *die musik ist von* Schack; *hierauf*
ROSMUTH UND LIEBE, *eine gelegenheits-scene*, *zur*
eit dieses tages, *verfertigt von* J. H. Dessaur. *Zum beschluss*:
SSVERSTÄNDNISS, *oder DIE BEIDEN ANTONE*,
heil, *ein musikalisches quodlibet in einem aufzuge*, *von*
aur, *mit einer neuen ouverture* Potpourri *von* Bernard Koch.

IER, *te Amsterdam.*

HULDE

AAN DE NAGEDACHTENIS

VAN DEN HEERE

JERONIMO DE BOSCH,

NA DE LOFSPRAAK EN HET DICHTSTUK VAN DE HEEREN VAN LENNEP EN BOSSCHA IN DE DERDE KLASSE VAN HET KONINKLIJK NEDERLANDSCHE INSTITUUT.

'T Is zoet, 't stort in den kelk van 't leven
Een lafenende teug te meer;
Wanneer we, aan leed en zorg ontheven,
In lauwren-lommer voorwaarts streven
Naar 't heiligdom van duurzame eer!

't Ver-

't Verbergt de rimpels onder rozen;
't Verjongt de haren en 't gelaat,
Als wij van d' arbeid ons verpoozen
En, ver van dwazen en van boozen,
Ons hart voor vreugde en vriendschap slaat!

Hymettus wasemt zijne geuren,
Falernus schenkt ons zuivren wijn,
Zoo vaak als 't ons hier mag gebeuren,
Ons aan 't gewoel en zorg te ontscheuren
En met den blijden blij te zijn!

Maar als een deelgenoot, in gunst der zanggodinnen,
De citer nederlegt en neemt een hooger vlugt;
Als hij den lauwerkrans, dien de aard' hem gaf te winnen,
Voor zegepalm verruilt, gekweekt in hooger lucht;
Dan voegt en streelt het nog zijn trouwe reisgezellen,
Die verre of van nabij hem volgden in zijn spoor,

Een'

Een' heilgen offerdrank, gevloeid uit zuivre wellen,
Te plengen op 't altaar in 't hem geheiligd koor!
Dan is 't herdenken zoet aan zijne zuivre zeden,
Zijn kunde en minzaamheid en hagelblanke deugd;
Dan deelen we in zijn' lof, het kunstkoor ingetreden,
Of aan den blijden disch, eens ook zijn lust en vreugd!

Hoe, waar en wat hij zij, blijv' nog voor ons onzeker;
Het floers, dat dit verbergt, blijv' voor ons uitgespreid,
Toch grijpen wij met vuur den hem gewijden beker,
En drinken hem ter eer de teug der dankbaarheid!
Wel hem, wien 't is vergund in 't koor der wetenschappen
Ter eere van De Bosch te spreken, zijner waard!
Te zingen als hij zong, te volgen zijne stappen,
Voor vriendschap even warm en even gul van aard:
Zoo nog zijn zaalge geest, voor aardsche zwakheên veilig
Vreugd en bewustheid heeft van 't geen op aard' geschiedt,
Dan is de plegtigheid van dezen dag hem heilig!
En dan versmaadt hij 't feest van zijne vrienden niet!

Al klink' de toon dan zonder zwier,
Die, van mijn zwakke en doffe lier,
Thans hem ter eere vloeide;
Hij hechtte er de eerste snaren aan;
Hij wees mij voorwaarts op de baan,
Toen 't eerst naauw merkbaar vonkje in mijne borst ontgloeide.

Versmaadt dan, vrienden, van mijn lied
De kunstelooze hulde niet,
Aan hem en u te gader;
Het streelt der broederen gemoed,
Schoon ook de jongste staamlen moet,
Als hij zijn hulde brengt aan hen en hunnen vader!

1817.

ALGEMEENE KONST- EN LETTER-BODE,

VOOR HET JAAR 1818.

N°. 12. *Vrijdag den 6den Maart.*

BERIGTEN.

UTRECHT *den* 21 *Februarij*. Op de Prijsvragen, door de Faculteiten der Akademie alhier uitgeschreven, zijn ingekomen: op de *Letterkundige* ééne; op de *Wiskundige* twee; op de *Botanisch Chemische* ééne; op de *Godgeleerde* ééne; op de *Regtsgeleerde* vier en op de *Geneeskundige* twee Verhandelingen.

De volgende zijn waardig geoordeeld, om bekroond te worden: de *Letterkundige* van den Hr. Lambertus Dibbits Kandidaat in de Godgeleerdheid, de *Wiskundige* van den Hr. Rainoud Karel van Tuijl van Serooskerken Kandidaat in de Wis- en Natuurkunde, en Student in de Regten, (*) terwijl de *Wiskundige* van den Hr. Aegidius de Wit, Student in de Letterkunde geoordeeld is waardig te zijn, om in de Jaarboeken der Akademie geplaatst te worden; de *Botanisch Chemische* Verhandeling van den Hr. Richard van

(*) Hij is dezelfde, die in het voorleden jaar, éénen der Prijzen aan de Leydsche Akademie behaalde, en wiens Verhandeling onlangs in de *Annales* derzelve is uitgegeven.

van Rees, Kandidaat in de Wis- en Natuurkunde en in de Geneeskunde; de *Godgeleerde* van den Hr. Petrus Hermanus Hugenholtz, Kandidaat in de Godgeleerdheid; de *Regtsgeleerde* van den Hr. Hendrik Cock Kandidaat in de Regten; de *Geneeskundige* van den Heer Jacobus Cornelis Broers, Kandidaat in de Geneeskunde.

Gemelde Heeren, alle Kweekelingen dezer Akademie, hebben, ingevolge het Reglement op het Hooger Onderwijs Art. 210, bewijzen gegeven, van Schrijvers dezer Verhandelingen te zijn.

LEYDEN. Behalve het reeds gemelde wegens het nederleggen van het Rectoraat dezer Hoogeschool en de uitdeeling der Medailles door den Hoogleeraar SPEYERT VAN DER EYK op den 9 Februarij ll. (†) bleef nog overig, te berigten, da tde plegtige Redevoering in Latijnsche verzen vervat was, en de opnoeming der vakken, waarin de bekroonden hunne Eerepenningen verworven hebben. Zie hier dezelve: In de Faculteit der Wis- en Natuurkunde, werd toegewezen en uitgereikt de Medaille: uit het vak der *Natuurkunde* aan L. Knappert, *Med. Cand.* alhier; uit het vak der *Wiskunde* aan A. Moolenaar, *Theol. Stud.* alhier; uit het vak der *Sterrekunde*, aan D. Bax, *Theol. Stud.* alhier; uit het vak der *Natuurlijke Historie*, aan H. C. van der Boon Mesch, *Phil. Nat. Cand.* en *Med. Stud.* alhier; uit het vak der *Scheikunde* aan denzelfden H. C. van der Boon Mesch; in de Faculteit van *Wijsbegeerte* en *Letterkunde* aan J. R. Thorbeeke, *Phil. Theor. et Litt. Ham. Cand.* en *Stud.* te Amsterdam; aan P. Camper *Phil. Theor. et Litt. Hum. Cand.* en *Stud.* te Franeker; in de *Medicijnsche Faculteit* aan J. Landt, *Med. Cand.* alhier; in de *Regtsgeleerde Faculteit* aan F. Binkes *Jur. Cand.* en *Stud.* te Franeker. En de eervolle Getuigschriften aan de Heeren L. S. van Praag, *Math. et Phil. Cand.* en *Med. Stud.* uit het vak der *Natuurkunde* aan F. Egeling *Med. Cand.* uit de *Medicijnsche Faculteit*, beide alhier.

HAARLEM *den 15ten Maart.* Gisteren overleed hier in den ouderdom van ruim 56 jaren plotseling aan eene

(†) Zie *Algem. Konst- en Letterb.*, 1818 Dl. I. bl. 113 en 114.

eene benoemde de Boekhandelaar ADRIAAN LOOSJES Pz., *Lid van Teylers Godgeleerd Genootſchap, van de Maatſchappij der Nederlandſche Letterkunde te Leyden en van het Zeeuwsch Genootſchap der Wetenſchappen te Middelburg.* Zijne verdienſten in zoovele onderſcheidene betrekkingen, en zijn onvermoeide ijver als Schrijver en Uitgever, ter bevordering zoowel van de Vaderlandſche Letterkunde als van den Godsdienst en goede zeden, deden hem de algemeene hoogachting verwerven.

HAARLEM. Lokte het medegedeeld verſlag, wegens de openlijke Vergadering, door de Derde Klaſſe van het Nederlandsch Inſtituut, op den 13 November ll. gehouden, in N°. 49 van dit Weekblad, elk Letterlievenden uit, om zich, door de lezing van de daar voorgedragen Lofrede, zelve van hare hooge waarde te overtuigen, ſpoedig werd daartoe de gunſtige gelegenheid verſchaft. Wij verzuimden die dan ook niet, en, ſchoon niet voornemens, de verdiende loftuitingen daarin aan die Redevoering toegezwaaid, te herhalen, achten wij ons thans verpligt, daar al, wat den beroemden DE BOSCH betrof, zoo getrouwelijk door dit Weekblad vermeld werd, de fraaije en omſtandige Levensſchets, door den geleerden TE WATER (*) van dien waardigen man ontworpen, met eenige weinige bijzonderheden uit deszelfs jeugd aantevullen, welke wij uit deze Lofrede kunnen putten. Dubbeld welkom was ons die Redevoering, daar achter dezelve het Latijnsch Gedicht van den Hoogleeraar BOSSCHA gevonden werd, ter vereering van LAURENS KOSTER, welks voordragt gebrek aan tijd in die bijeenkomst niet gehengde. De belangrijkheid voor hetzelve ook voor den Nederlandſchen Lezer ſpoorde ons aan, om eene ons medegedeelde vrije navolging van deze fraaije Dichtregelen op de bijdrage tot het leven van DE BOSCH te laten volgen, vertrouwende dat zij elk belang zullen inboezemen, die den roem zijns Vaderlands als de wieg der Boekdrukkunst weet op prijs teſtellen.

BIJ-

(*) Zie dezelve in den *Algem. Konst- en Letterb.* 1811 Dl. II. bl. 194 en 211, enz., in welk Deel ook onderſcheiden blijken van hulde aan de verdienſten van DE BOSCH in dichtmaat gevonden worden. *Red.*

BIJZONDERHEDEN UIT DE JEUGD VAN JERONIMO DE BOSCH,

EENE BIJDRAGE TOT ZIJNE LEVENSSCHETS,

(Ontleend uit de Latijnſche Lofrede op hem gehouden door den Hoogleeraar D. J. VAN LENNEP den 13 November 1817.)

Zijn vader JERONIMO, een uitſtekend Artſenijmengkundige, had, behalve dezen zoon, bij CATHARINA VAN DER HEYDEN drie zonen, JAN, BERNARDUS en GREGORIUS en twee dochters CATHARINA en JUDITH verwekt. JERONIMO, lid van dit talrijk huisgezin, leerde van kindsbeen af, bij dagelijkſche ondervinding, hoe aangenaam het zij te beminnen en bemind te worden, terwijl de eenſtemmige toegenegenheid van beide de ouders, welke de wederzijdſche liefde der kinderen beantwoordde, gemakkelijk het gezin bij eendragt en bloei bewaarde. Onze JERONIMO had bovendien als eerbiedwaardige leidslieden zijns levens en ſtudien, vooreerst nog eenen grootvader van 's vaderszijde, mede JERONIMO geheeten, wiens onbeſproken zeden en bijzondere kunde in zijn beroep, als Apotheker, hem dermate aanbevalen, dat hij nog jong reeds door Burgemeesteren tot Inſpector van het Collegium Medicum verheven, dien post vijftig jaren met roem waarnam; en ten andere twee ooms HENRICUS en BERNARDUS, beide als Nederduitſche Dichters met lof bekend, hoewel de laatstgenoemde den eerſten daarin overtrof, gelijk HENRICUS daarentegen in de Geneeskunst, welke hij beoefende, uitblonk. Naast zijne ouders hield het knaapje het meest van zijnen grootvader en laatstgenoemden oom. Hij liet zich dus gemakkelijk overhalen, om zoowel in de grootvaderlijke als vaderlijke voetſtappen te treden, ten einde eerst zijn' grootvader behulpzaam en daarna deszelfs opvolger in den

den winkel te zijn; waartoe bevorderlijk werd geacht, dat hij de Latijnſche tale zich zoude magtig maken.

Hij werd dus ter ſchole beſteld. Hier maakte hij het in den beginne, hoewel goed, niet uitſtekend. Het ſcheen, dat hij tot hier in de beoefening der letteren meer anderer inzigt dan zijn eigen volgde. Zijne leermeesters vonden doorgaans niets in hem te berispen en veel te prijzen; waaronder groote vlijt, in hen aantehooren, zedige gehoorzaamheid, eerbied jegens hen en zachtaardigheid jegens zijne medeleerlingen uitblonken. Alleen zijne vorderingen waren niet zoo, als men van een' knaap van zulk een' gelukkigen aanleg verwachten zou: of liever deze aanleg ontſnapte der aandacht van de meeste zijner leermeesters; want het is iedereen niet gegeven, de in het hart der kinderen ſchuilende vonken der bekwaamheden optemerken en die opgemerkt hebbende aantevuren. Na de laagſte klaſſen doorloopen te hebben, kwam hij eindelijk bij den Conrector V. D. Wilp. Deze was bijzonder ervaren in het leeren kennen en vormen van de vatbaarheden zijner leerlingen, en zag dus weldra dat de geaardheid van de Bosch enkel moest in beweging gebragt en aangeſpoord worden, om de grootſte en de ſnelſte vorderingen te maken. Hij zag de geestkracht ſluimeren, die zelfs den knaap onbekend bleef, omdat de vorige leermeesters, meenende bij hem in eenen middelmatigen voortgang te moeten berusten, niets meer gevorderd hadden. Hij bemerkte, dat de knaap, bij de bearbeiding zijner taak, ſlechts zooveel verrigtte, dat hij zich van berisping vrijwaarde, maar liever met zijne tijdgenooten wilde ſpelen, dan bij het papier of de boeken der ouden te verſuffen. Hij nam evenwel in hem eene meer dan gewone mate van eerzucht waar, en hoe hij niets meer duchtte, dan of zijnen meesters of zijnen ouders of wie hij wenschte, dat hem lief had, reden tot misnoegen te geven. Nu was hem de weg gewezen, hoe den knaap de hevigſte zucht voor de letteren inteboezemen. Toen hij bij Jeronimo weder eens in de volvoering zijner taak zekere achteloosheid beſpeurde, vroeg hij dezen eenige dagen lang naar geen werk, en zag het medegebragte zelfs niet in. Den eerſten dag ſloeg de knaap 'er geen acht op, den volgenden begon hij zich daarover te verwonderen, den derden was hij 'er over te onvreden, en

toen hij eindelijk zekerheid bekwam, dat hij door den Conrector veronachtzaamd en verſmaad werd, gevoelde hij zich dermate beleedigd, dat hij het niet meer voor zijne ouders kon verzwijgen. Op zijn verzoek begaf zich zijn vader naar den Leermeester en onderzocht, wat 'er van de zaak was; maar de reden vernemende, keurde hij deszelfs handelwijze uitnemend goed, en berigtte t' huis gekomen aan JERONIMO, dat alleen vlijt en oppaſſendheid dezen halſtarrigen opzet zijns meesters konden verbreken, en 'er geen ander middel van bevrediging voorhanden was. De knaap luisterde naar 's vaders vermaning; maar nog bleef de leermeester hem donker aanzien. Eindelijk, toen hij meende dat dit eenigermate opgeklaard was, vatte hij ter naauwernood moed, om eenig werk, dat hij met de uiterſte naauwkeurigheid bearbeid had, met bevende ſtem en hand den meester aantebieden. Laat ons zien, zegt deze, of het der moeite waardig zij, dit natelezen. Hij neemt hem het werk af, doorziet het, bemerkt, dat 'er vlijt aan beſteed is, en dus vorderingen. Hij ſpreekt dan den knaap niet alleen zacht aan, maar prijst hem ook. Nu ſcheen het dezen toe, als of hij in den hemel was; en van dien dag af legde hij zich met onvermoeide vlijt en met ongeloofelijken ijver zoo op de letteren toe, dat hij, die te voren den zesden rang in zijne klaſſe naauwelijks behield, thans met den eerſten derzelve om de overwinning ſtreed. Nu begon hem v. d. WILP te begunſtigen; en bij van zijn' kant zijn leermeester, als een' tweeden vader te eerbiedigen en te beminnen. Dit gevoel bleef DE BOSCH later bij, die altijd met de grootſte dankbaarheid de verdienſten van dezen leermeester jegens zich vermeldde.

Van daar naar des Rectors ARNTZENIUS ſchole overgegaan, blonk hij weldra uit, daar ieder dag zijne vorderingen aanwieſen, en hij niet alleen om zijnen onderwijzeren te voldoen maar uit eigen beweging de letteren beoefende. Hij begon zelf nu het ſchoone in Cicero, Horatius en Virgilius optemerken en te gevoelen, en was met zulk eene ongemeene zucht voor de ſchoonheden der ouden bezield, dat hij die weldra poogde natevolgen en de heerlijkſte verwachtingen van zich deed koesteren. Bij het verlaten der Latijnſche ſcholen, deed hij, toen zeventien jaren oud, eene Redevoering *pro vera fortitudine*, welke zooveel goedkeuring

ring

ring vond, dat zij werd waardig geoordeeld, om gedrukt te worden, en ook dadelijk verscheen, met lofverzen van eenige zijner medeleerlingen, waarin niet alleen hulde aan zijne letterverdiensten maar ook aan zijn beminnelijk karakter doorblonk.

Schoon nu de kleinzoon zijnen grootvader in den winkel behulpzaam was, vergunde de laatste hem gaarne zijne letteroefeningen aan het Athenaeum voorttezetten, ten einde hij ook wat meer dan een Apotheker van den gewonen stempel zou worden. En zoo werd DE BOSCH een leerling van den grooten P. BURMANNUS SECUNDUS, die hem de zucht voor de Latijnsche poëzij inboezemde, waarvan men later zoovele vruchten gezien heeft. Eerst beproefde hij het slechts Horatius lierdichten in elegiaca overtebrengen, maar waagde reeds spoedig ook nu en dan op eigen beenen te staan. En nu zag zijn grootvader den jongeling al zijn' tijd tusschen de bezigheden in de Apotheek en de Letter- en Dichtoefeningen verdeelen.

Op zijn twintigste jaar zelf den rang van Apotheker bekomen hebbende, verwierf hij aandeel in 's grootvaders zaak en behartigde die naar behooren; hoezeer hem de vriendschap van alle uitstekende leerlingen uit BURMANS schole ter dier tijde, HELVETIUS, VAN SANTEN, G. HOOFT, P. N. ARNTZENIUS gretig opzocht, ja hij trad tot hunnen vriendenkring niet toe, voor dat zijn grootvader was overleden. Hoe deze toetrede hen verheugde, bleek uit de Dichtregelen van G. HOOFT, bij die gelegenheid vervaardigd:

Gratia, Phoebe, tibi, vobis sit gratia Musae.
Jam toties vobis hora petita venit.
Hora venit, caris qua je conjungit amicis,
Boschius, Ausonio nobilis eloquio.
Illi jam dudum Clariae placuere sorores.
Jam dudum Aonio carmine nomen habet.

DE BOSCH bepaalde zich echter niet bij de Dichters, maar was even gemeenzaam bekend met Cicero en Nepos als met Ovidius Tibullus of Horatius en leverde zoo in gebonden als ongebonden stijl proeven, die bewezen, hoe diep hij tot de meening dier Schrijveren in alle opzigten doordrong.

Doch deze lof vergenoegde hem niet, ook in het Grieksch wilde hij denzelfden behalen. Dat hij niet vroeger hierin doorkneed was, kan men veelligt zijnen Leermeester BURMAN wijten, die, hoe bekwaam anders, noch hem, noch anderen die zucht voor Homerus wist inteboezemen, die hem later bezielde. Hoe dit zij, de BOSCH gevoelde weldra zelf, dat eene grondige kennis der Griekſche Taal en Letterkunde, met die der Latijnſche vereenigd, alleen een goed geheel kon vormen. Tot aanvulling van dit gemis ſpoorde hem zoowel L. C. VALCKENAER, die hem tusſchenbeide naar Leyden lokte, als P. FONTEIN, Doopsgezind Leeraar te Amſterdam aan, wien hij dagelijks bezocht; en nu begaf zich DE BOSCH, in mannelijken leeftijd, met onvermoeiden ijver aan de beoefening van de eerſte gronden van het Grieksch, en las vervolgens Homerus, met alle mogelijke naauwkeurigheid; maar, ſchoon geene hinderpalen zijne ſtandvastigheid affchrikten, zekere ſchaamte wederhield hem den in het Grieksch door en door kundigen FONTEIN telkens met kleinigheden lastig te vallen. Hij zocht dus naar iemand, waarvan hij voordeel in het Grieksch, en die van hem voordeel in 't Latijn kon trekken en vond dien gelukkig in den Hr. P. STINSTRA, die toen aan het Doopsgezind Seminarium zijne Studien kwam voltrekken. Na diens vertrek verſcheen weldra de Hr. WYTTENBACH te Amſterdam, en eene elfjarige zamenwoning en onafgebroken vriendſchap met dezen geleerde kon niet nalaten een' man, als DE BOSCH, ook in de kennis der Grieksche Taal en Letterkunde tot eene meer dan gewone hoogte optevoeren.

(*De navolging van* BOSSCHA's *Carmen in een volgend* N°.)

BEOORDEELINGEN VAN VADERLANDSCHE WERKEN IN BUITENLANDSCHE GELEERDE TIJDSCHRIFTEN.

Selecta e ſcholiis L. C. Valckenaerii in libros quosdam N. T. Editore discipulo E. Waſſenbergh qui de gest. præm. de Gloſſis N. T. Tom. I. Amſt. 1815.

„ Offchoon de uitgever, *Praef.* p. 1. te regt aanmerke, dat bij de uitgave van dusdanige ſchriften men zeer moet zorg dragen, om niet alle kleinigheden, welke ſlechts

voor

voor de Leerlingen eenige waarde konden hebben, in druk te geven, en hij *præf.* p. 13. verzekert, dit gedaan te hebben, ſchijnt 'er echter, wanneer men deze *ſelecta* van nader bij beſchouwt, ſlechts weinig weggelaten te zijn. Maar men vindt hier, hetgeen thans niemand meer in voorlezingen over boeken des N. Testaments verwacht, eene menigte grammaticale etymologiſche aanmerkingen, en vele bijvoegſelen tot het *Etymologicum Lennepio Scheidianum*. Echter blijft het leerrijk, wat een VALCKENAER geeft, en een aangenaam geſchenk voor beminnaars der Griekſche taal: offchoon dan ook de kritiek en uitlegkunde des N. Test. hierdoor niet veel mogtnn winnen, en, buiten eenige doelmatige aanwijzingen van de Alexandrijnſche vertaling des Ouden Testaments, hij, die eenige aanleiding behoeft, om in de taal en den geest des Schrijvers intedringen, hier dikwijls verlaten ſtaat, of gevoerd wordt, werwaarts hij niet wil." [Dan volgen eenige bladzijden met uittrekſels, en enkele tusſchengevoegde aanmerkingen over bijzondere plaatſen.]

Tot de prijswaardige onderneming, om over de *Gloſſæ* (of tusſchenvoegſelen der Affchrijvers) in het N. Test. te ſchrijven, kreeg de Uitgever aanleiding, door de moeijelijke plaats *Euang. Luc.* Cap. 2. vs. 2. (van de beſchrijvinge door *Cyrenius*) hetwelk hem, met VENEMA, VALCKENAER en anderen, dusdanig toeſchijnt, hoezeer het dit, naar den Commentarius van PAULUS, en GERNSDORFS *Beytragen zur Sprachkarakteristik*, juist niet is. Maar, ontwijfelbaar zijn 'er in den tekst des N. T. nog hier en daar onechte bijvoegſelen, en dit kan, in geſchriften, welke oudtijds zoo dikwijls afgeſchreven en zeer verſcheidenlijk gebruikt of ook misbruikt zijn, niet wel anders wezen. Maar door vereenigde vlijt en arbeid van meerderen, en zorgvuldig gebruik en vergelijken der nog voorhandene kritiſche hulpmiddelen, zal ook vervolgens voor de gewenschte zuiverheid van den tekst, langzamerhand veel, offchoon dan niet alles, gewonnen worden. Sommige feilen kunnen wel ouder zijn, dan, dat de nog voorhandene ſchriftelijke overleveringen daarvoor hulp kunnen aanbrengen, en dus zijn ook proeven der gisſende oordeelkunde, welke men ook in deze Verhandeling vindt, niet te verachten. —— De Heer WASSENBERGH volgt doorgaans ſlechts gisſingen, en onderſcheidt van vermoedelijke *gloſſemata* niet behoorlijk die, welke daar voor reeds door uitlating in een en ander, of zelfs in verſcheiden oude handſchriften, verklaard worden. Maar dat daarvan de meer- of mindere waarſchijnlijkheid afhangt, zal hij zelf niet ontkennen; en bij de treffelijke kunde, welke hij aan den dag legt, zal hij gaarne toeſtemmen, dat in de allereerſte plaats op het ſpraakgebruik van elk bijzonder Schrijver moet acht gegeven worden;

en dat door dit inzigt in den ſtijl het ſlechts gegiste glosſema ten minste tot waarſchijnlijkheid, en het historisch geſtaafde zelfs tot zekerheid kan gebragt worden. Maar dit ſpraakgebruik heeft de Schrijver bijna nimmer in aanmerking genomen." (enz. enz.) „ Doch zeer bevreemdend is het, Cap. II. §. 1. als *kenmerk* van glosſemata in het N. T. geſteld te vinden:" *wanneer iets, behoudens den zin, gemist kan worden.* Hoe komt dit overeen met de herhaalde, volkomen ſtrijdige aanmerkingen van VALCKENAER, die bij den Schrijver alles geldt, in dit eigen werk, bij *Luc.* 1, 20. p. 31, en *Luc.* 6, 48. p. 124, en *Hand.* 13, 11. p. 498? —— Ware dit kenmerk van onechte tusſchenvoegſelen rigtig, wat zouden dan niet menige boeken verbazend ineenkrimpen! en waar vond men dan geen onkruid onder de tarwe? Zelfs, bij voorb. in WASSENBERGH *præf.* p. 10. *omnem navavit operam* (VALCKENAER) *ut rei hujus ex veritate aestimundæ rationem rectam auditores tenerent*, zouden dan glosſemata zijn; daar *ex veritate*, of *rectam*, of beide, *behoudens den zin*, kan wegvallen.

Jen. Allg. Lit. Zeit. 1817. *Erg. bl.* N°. 15, 16.

HANDEL EN ZEEVAART, LANDBOUW, HUISHOUDKUNDE, BEVOLKING EN WAT DAAR TOE BETREKKING HEEFT.

BERIGT WEGENS DE *AGROSTIS STOLONIFERA* ALS EEN NIEUW EN VOORTREFFELIJK VEE-VOEDER BESCHOUWD.

(*Vervolg en Slot van Bladz.* 175.)

Zie daar, hetgeen de beroemde RICHARDSON, van dit voortreffelijk voedergewas, door eigene naauwkeurige en beſtendige waarnemingen geleerd, bijeengebragt, en ten algemeenen nutte bekend gemaakt heeft; het was deze bekendmaking, die na zooveel opziens en twijfeling omtrent de verbazende en voor vele Engelſche landbouwers zelven ongeloofelijke eigenſchappen van dit wondergras veroorzaakt te hebben, eenen ouden, eerwaardigen en doorkundigen Schotſchen landbouwer (den Heer MILLER te Dalwyſtone), bewoog, om, op eigene kosten, een' allezins bekwamen en vertrouwden perſoon naar Ierland af-

te-

tezenden; ten einde op de plaats zelve alles naauwkeurig te onderzoeken, wat RICHARDSON omtrent *dit* voedergewas had opgegeven en in verſcheidene ſchriftelijke aankondigingen had bekend gemaakt (*). Na op deze zekere wijze de meest voldoende berigten van zulk eenen in allen opzigte bevoegden beoordeelaar en vertrouwden ooggetuigen te hebben ingewonnen, begon de Hr. MILLER zelf het *Fiorin-gras* in het groote aantebouwen, en bevond bij eigene ondervinding de behandeling, door RICHARDSON opgegeven, niet alleen waar, maar ook tevens de beste te zijn; zoo dat hij na dit nieuwe voedergewas, gedurende drie jaren achter een, met veel voordeel te hebben voortgekweekt, een Werkje over deze grasſoort in het licht gaf, in hetwelk ten ſlotte door hem gezegd wordt: „ dit „ gras levert eenen veel rijkeren oogst op, dan het (en „ te regt) zoo hoog geroemd Ray-gras (*Lolium perenne* L.) ja, dan de Klaver zelve; men kan het immers „ midden in den winter maaijen, en of tot hooi maken, of „ wel

(*) Zoodanige afvaardigingen naar Clonfecle, ter onwederſpreekbare verzekering omtrent de voorbeeldelooze voordeelige *Fiorin-cultuur*, zijn ſedert derzelver eerſte bekendmaking zoowel gedaan door vele bijzondere perſonen, als door onderſcheidene aanzienlijke Genootſchappen, niet ſlechts uit de verſchillende deelen van Engeland, maar ook van Buitenslands, ja uit Rusland zelve, en hebben derhalve niet weinig toegebragt, ter algemeene bekendwording maar ook ter volkomene bevestiging van alle de voordeelen die de *Fiorin-bouw*, naar het voorbeeld en voorſchrift van den Hr. RICHARDSON beoefend, zeker en beſtendig oplevert. De eerwaardige man vermeldt dezelve met zijne gewone zedigheid, alleenlijk ter berigtgeving en bevestiging van den gelukkigen voortgang zijner beſtendig in het groot voortgezette proefnemingen met den *Fiorin-bouw*. Zelden, zegt hij, „ is 'er zulk eene mate van klaarblijkelijkheid voor de deugdzaamheid eener zake bijeengebragt; acht jaren „ zijn 'er nu, (hij ſchreef dit in Junij 1816,) verloopen, ſedert ik het „ eerst openlijk een ieder uitnoodigde, om mijne werkzaamheden en „ proeven omtrent de *Fiorin-teelt* zelf te komen zien; en 't is ſedert „ dien tijd, dat ik ook ieder jaar het genoegen gehad hebbe, door een „ aantal vreemdelingen en daaronder door Edellieden en Geestelijken „ van den eerſten rang uit dit land te mogen bezocht worden, welke „ allen als uit eenen mond voor het Landbouwkundig Publiek de he„ vestigende getuigenis van de waarheid en echtheid mijner proefnemin„ gen en derzelver uitkomſten afgelegd, en alomme getuigd hebben, dat „ eene *voorbeeldelooze menigte en eene uitſtekende deugdzaamheid van „ gras en hooi de ontwijfelbare vruchten van mijnen Fiorin-bouw wa„ ren.* —— Mijne pogingen, zegt de voortreffelijke Schrijver op eene an„ dere plaats in hetzelfde geſchrift, zijn niet geheel onnuttig geweest; „ onze *Oost-Indien* genieten thans reeds den weelderigen opbrengst van „ deze ſap- en voedſelrijke grasſoort; *St. Helena* kweekt het met voor„ deel; *Denemarken* verheugt zich met openlijke erkentenis over de „ volkomene vestiging van den geregelden aanbouw van dit plantgewas, „ alzoos even mild in opbrengst, zoo wel in die koude luchtſtreek als „ in de onze; en ook *Rusland* zelfs zond eenen Geleerden naar *Con„ ſeele*, om 'er den *Fiorin-bouw* te leeren." Zie W. RICHARDSON D. *On Fiorin-grass*, in A. TILLOCH's *Philoſophical Magazine* Vol. XLVIII. 1816. pag. 135. en volg.

„ wel groen vervoederen; voor de runderen, en ſchapen
„ is het vooral goed; het lijdt doorgaans niets van den
„ regen, wanneer het ook zelfs in den winter gemaaid
„ wordt, en wanneer men het bij droog weder twee of
„ driemaal wendt of keert, en 'er dan de wind goed
„ doorwaaijen laat, dan wordt het ſpoedig hooi;" voegende hij 'er eindelijk nog bij den wensch, dat deze zijne op herhaalde eigene ondervinding gegronde bekendmaking voor vele landbouwers dienſtig worden moge, en dat de aanbouw van deze zoo uitſtekend nuttige gras- en voederſoort weldra algemeen in gebruik moge geraken; als dan toch zegt hij: *kan men met grond verwachten, dat*
„ *wij binnen weinig jaren, vele duizende morgen lands, wel-*
„ *ke tot heden nog geheel onbebouwd zijn gebleven, met het*
„ *voedſelrijke en voortreffelijke nuttige* Fiorin-gras *zullen*
„ *mogen overdekt zien.*" —

Dat deze uitzigten en wenſchen, voortgevloeid uit de eigene ondervinding van eenen zoo kundigen, en voorheen de zoo hooggeprezen voordeelen van het *Fiorin-voeder* in twijfel trekkenden Natuur Onderzoeker, en ervaren landbouwer als de Hr. MILLER, zich intusſchen niet alleenlijk tot de zeer gematigde gewesten van Europa behoeven te bepalen, vermeerdert voorts niet weinig de hooge waarde van dit nieuw bekend geworden voedergewas; het is derhalve niet te verwonderen, dat een der voornaamſte en aanzienlijkſte bevorderaars der Landhuishoudkunde in het zooveel Noordelijker gelegen Denemarken, aan een zijner en ook mijner bijzonderſte vrienden hier te lande ſchrijven mogt, voornemens te zijn op deszelfs Landgoed een Gedenkteeken te laten oprigten ter dankbare vereering van den eerſten bekendmaker van het *Fiorin-gras*, den eerwaardigen RICHARDSON; als zijnde hij aan deze ontdekking alleen verſchuldigd het voordeel en uitſtekend genoegen, om thans het getal zijner melkgevende runderen tot 100 ſtuks te mogen gebragt zien, welke, door dit nieuwe voedergewas, in den besten ſtaat van gezondheid en melkgeving gehouden, hem tevens in ſtaat ſtellen, om in navolging onzer Hollandſche landlieden, door den rijken opbrengst van zuivel, zijnen uitgebreiden veebouw met voordeel te kunnen aan den gang houden en voortzetten; 't is namelijk onze Nederlandſche Conſul te *Koppenhagen*, de Heer FREDERIK DE KONING, die niet ſlechts beroemd is door zijne uitgebreide handelsbetrekkingen, maar ook door zijne zucht ter bevordering van al wat goed en edel is, en daar onder ook inzonderheid van al, wat tot den Landbouw behoort; het is, zegge ik, die in zoo vele opzigten voortreffelijke man, die, in dit noordelijk gewest, een uitſtekend nut geſticht heeft met den overvoer en de in gebruikbrenging van een der uitmuntendſte en ook aldaar zoo lang

lang onbekend gebleevene voedergewasſen; maar die ook tevens, door zijne proeven aldaar in het groot genomen, onberekenbaar veel heeft toegebragt, zoowel ter algemeene bekendwording van deze voortreffelijke voederſoort, als van de gemakkelijke, zekere en meest voordeelige bouw of teelt van dezelve, in noordelijk gelegen landen; zoodat wij diensvolgens ook hier in ons Vaderland met allen regt de hoop mogen koesteren, om onzen Nederlandſchen Landbouw met deze nieuwe belangrijke aanwinst te kunnen verrijken, en het *Fiorin-gras* ook hier te lande in geregelde cultuur te mogen brengen, waartoe niet alleen onze gunſtige ligging, de aard van zoo vele onzer nog nimmer ontgonnen zand- en veengronden, in verſcheidene gewesten van dit rijk, maar ook de ſtaat van ons voederwezen, (indien ik het zoo noemen mag,) regt geeft met allen grond te mogen hopen, terwijl de helaas! maar al te dikwerf herhaalde teleurſtelling omtrent de altoos onzekere uitkomst van onzen hooibouw, bij iederen regtgeaarden voorſtander van onzen Nederlandſchen Landbouw en veeteelt, eenen rusteloozen ijver en onafgebrokene pogingen moet gaande maken en aanwakkeren, om het getal onzer voedergewasſen door de zoo uitſtekend voordeelige aanwinst van het *Fiorin-gras* te vermeerderen; ten einde, bij voorkomende misgewasſen, bij groote overſtroomingen of dergelijke algemeene rampen, als ons helaas! maar al te dikwerf, ja nog in het jongst verſtreken jaar 1816 zoo zwaar getroffen hebben, het bijna geheel gemis of de algemeene ſchaarschheid der gewone voedergewasſen, door een zoo voortreffelijk en tegen het bederf zoo lang beſtand zijnde voeder, als het *Fiorin-gras*, zoo al niet geheel, te kunnen vergoeden, ten minste zeer aanmerkelijk te mogen lenigen.

Daar de verdere proeven en berigten omtrent de *Fiorin-plant* zoo in eene afzonderlijke verhandeling, in de Deensche taal door den Heer DE KONING uitgegeven, als in eene eigenhandige briefwisſeling van dien verdienſtelijken man vervat, niet alleen om de zoo even vermelde redenen voor ons onderwerp belangrijk zijn, maar ook daarom eene bijzondere waarde hebben, dat wij onze aanwijzing der *Fiorin-teelt* geenszins op enkele onzekere geruchten, of wel op grond van bedriegelijk berekende uitkomsten, maar alleen op de herhaalde ondervinding of proeven door in allen opzigte geloofwaardige Landbouwers, in het groot genomen, gevestigd hebben, zal ik ten ſlotte nog ſlechts één dezer berigten op denzelfden eenvoudigen en zich daardoor zoo veel te meer aanbevelenden voet hier laten volgen, als ik die in eenen zaakrijken brief van den zoo ſchranderen en naauwkeurigen waarnemer als verpligtenden mededeeler vinde ter neêr geſteld. Zie hier dezelve:

„ Voor

„ Voor omtrent vier of vijf jaren, (zoo ſchreef hij „ in het vorige jaar,) las ik voor het eerst eene bekend„ making van het *Fiorin-gras*, en, ik belijde zulks gaar„ ne, ik las deze aankondiging van zoo vele hooggepre„ zene eigenſchappen en voordeelen der *Fiorin-plant* met „ geene groote mate van vertrouwen, veel minder van „ volkomene overtuiging; doch tevens met het vaste „ voornemen, om zelf te onderzoeken en te beproeven „ wat hiervan waar en voor mij nuttig zijn mogt; ik „ deed dan deze proeven, en de uitſlag derzelve maakte „ mij in eens als het ware tot zulk eenen ijverigen be„ oefenaar en voorſtander van den *Fiorinbouw*, dat ik zelfs „ geene onaanzienlijke opofferingen gedaan hebbe, om „ dezelve op mijne Landgoederen meer en meer uitte„ breiden." —— „ In den laatſten herfst, (vervolgt de „ Heer DE KONING,) hebbe ik ongeveer dertig Maagde„ burger morgen lands met de *Fiorin* beplant, en het „ ſtond reeds in den eerstvolgenden winter zeer goed: „ in November daarop volgende werden met dezegrasſoort „ zestien ſtuks mijner paarden gevoederd, wien het der„ mate ſcheen te gevallen, dat zij de haver zelfs in „ hunne kribben onaangeroerd liggen lieten, zoo lang 'er „ nog *Fiorin-gras* in de ruiven te vinden was; de paar„ den werden daarbij vet, en hielden zich, in weerwil „ van aanhoudenden arbeid, in den voortreffelijkſten ſtaat, „ zoo lang de voorraad van *Fiorin-voeder* ſtrekte, terwijl „ zij zigtbaar afnamen, toen deze verbruikt was; eenige „ bosſen van de tot hooi gemaakte *Fiorin* liet ik gedu„ rende den geheelen winter in de opene lucht liggen, „ en in de volgende lente uitéén ſpreiden, ſtalwaarts „ voeren, en aan de koeijen tot voeder geven, die het„ zelve met graagte aten; ook toen had het deszelfs zoo „ bijzonder voordeeligen invloed op de melk zoodanig „ behouden, dat de boter van deze melk bijna even vet „ en ſmakelijk was als van die, welke in het midden van „ den zomer was gewonnen."

„ Wijders liet ik een gedeelte van mijn *Fiorin-gewas*, „ gedurende den geheelen winter, onaangeroerd op wor„ tel te velde ſtaan, en in de daarop volgende lente „ maaijen, wanneer dezelve even goed en krachtig was „ als die, welke in den laatst vorigen herfst gemaaid was „ geworden."

„ Voorts liet ik van een gedeelte mijner weide, waar „ de *Fiorin* het voordeeligst ſtond, één morgen afmaai„ jen, het daarvan bekomen gras, nadat het gedroogd „ was, naauwkeurig wegen, en bevond als toen, dat men „ ruim driemaal zoo veel gewigt aan *Fiorinvoeder* beko„ men had, dan men van gewoon grasgewas of hooivoe„ der op dezelfde oppervlakte immer te voren gewonnen „ had. Op andere oorden mijner weivelden was de *Fiorin*,

„ wel

„ wel is waar, niet zoo overvloedig, doch ook deze „ kunnen binnen weinig tijds even vruchtbaar gemaakt „ worden, door de beſtrooijing met turfasch, welke ook „ volgens mijne herhaalde ondervinding, vooral op lage wei„ landen, voor het *Fioringras* de beste mestſtof uitmaakt."

Eindelijk bewijzen de berigten van den Heer DE KONING nog, dat de velden, die hij in den herfst, zoo als bij voorbeeld in 1813, met *Fiorin* had doen beplanten, reeds in den eerst daarop volgenden zomer, dat is in 1814, gemaaid zijn, en eenen rijken oogst van het nieuwe voedergewas opgeleverd hebben, gelijk ook, dat hetzelve door den langdurenden regen niet bedorven wordt, ja ook daarna in den laten of naherfst gemaaid en tot hooi gemaakt worden kan; welke laatſte hoedanigheid door de onwederſpreekbaarſte bewijzen beſtendig bevestigd zijn, en gedurig door de dagelijks ſteeds vermeerderende nieuwe proeven en ondervindingen meer en meer geſtaafd en gewaarborgd worden.

En hiermede is dan het voornaamſte kortelijk opgegeven, hetwelk 'er omtrent den aard, de hoedanigheden en den bouw der *Agrostis Stolonifera*, als voedergewas, tot heden verrigt, ter onzer kennis gekomen is. Uit hetgeen wij deswegens hebben voorgedragen, zal, vertrouw ik, genoegzaam blijken, dat niet het nieuwe, ja geheel vreemde en wonderbare, maar dat alleen het waarſchijnlijk groot aanbelang van dit onderwerp, ook voor onzen Nederlandſchen Landbouw, mij overtuigd heeft onze Landgenooten te moeten uitnoodigen, om hunne aandacht daarop te willen vestigen, als op eene zaak, wier gewigt door niemand kan worden in twijfel getrokken, die ſlechts eenigermate bekend is met de waarde van eenen beſtendig genoegzamen voorraad van gezond en krachtig voedſel voor ons kostbaarst ſtalvee; van het onſchatbaar aanbelang van eenen bloeijenden landbouw en veeteelt, en eindelijk van het onaffcheidelijk naauw verband dezer beiden, en derzelver gemeenſchappelijken onbetwistbaren invloed op de algemeene welvaart; ik voege derhalve voor het tegenwoordige hier niets meer bij, dan de welmeenendſte aanbeveling ter dadelijke beproeving ter aanmoediging en meest mogelijke bevordering van den aanbouw des *Fiorin-voeders*, aan een ieder, die, hetzij door eigene beoefening van den landbouw of veeteelt, hetzij door meerderen of minderen invloed op onze Nederlandſche Landlieden, in de gelegenheid zijn mag, de groote nuttigheden en voordeelen van dit nieuw Voedergewas, wijd en zijd bekend te maken, den Nederlandſchen Landman tot deszelfs kweeking aantemoedigen, en deze voortkweeking, als die van een nieuw zegenrijk voortbrengſel, in een zooveel mogelijk algemeen gebruik te brengen.

Leyden *February* 1818. J. A. BENNET.

WEER-

STERRE- EN WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN.

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN, BUITEN HAARLEM.

1818 Febr.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID.
25	29. 4½	48	Z. Z. W.	zeer harden wind, betrokken;
	29. 5	49	W. t. Z.	's avonds bewolkt.
	29. 5	46	W. Z. W.	
26	29. 3	41½	W. N. W	harde wind; 's morgens betrokk.;
	29. 4	44½	N. W. t. W.	tusschenbeide regen; verder bewolkt.
	29. 6½	37	N. W.	's avonds een hagel- en regenbui.
27	29. 6	41	Z. W.	's morgens omtrent betrokken; ver-
	29. 4½	39	Z. Z. W.	der betrokk.; regen en wind.
	29. 2½	43	W. Z. W.	
28	29. 5	43	W. N. W.	bewolkt; omtrent betrokk.; 's av.
	29. 6½	46	———	regen; met zeer harden wind;
	29. 4	45	Z. W.	's nachts met storm.
Maart. 1	29. 5	43½	W. t. Z.	zeer harde wind:
	29. 5¾	46	———	meest omtrent helder.
	29. 6	44	W. Z. W.	
2	29. 6¾	42	W. Z. W.	harde wind: voormidd. bewolkt;
	29. 7	47½	Z. W.	verder betrokken; in den
	29. 6	45	Z. W. t. Z.	namiddag en 's avonds regen.
3	29. 8	42	Z. W. t. W.	omtrent helder; winderig.
	29. 8½	48	Z. W.	
	29. 7	44	Z. Z. O.	

BEKENDMAKINGEN.

**** De Boekhandelaar C. D. VAN DEN DRIES te *Rotterdam*, geeft heden uit, en heeft alom verzonden, *Korte Schets eener Christelijke Geloofsbelijdenis*, mitsgaders eenige bijzonderheden betreffende den onvergetelijken Remonstrantschen Leeraar te *Rotterdam*, THEOD. FRETS, zalig ontslapen den 12den November 1817, door deszelfs Ambtgenoot en Vriend W. GOEDE, de Prijs is 18 stuivers.

TE HAARLEM, BIJ DE WED. A. LOOSJES PZ.

ALGEMEENE KONST- EN LETTER-BODE,

VOOR HET JAAR 1819.

N°. 11. *Vrijdag den 5den Maart.*

BERIGTEN.

PETERSBURG. De Heer MARTINOW heeft eene Inteekening geopend op eene *Voyage Pittoresque de Moscou aux frontières de la Chine* (*), waartoe hem de tweemaal volbragte reize langs dien nog zeer weinig bekenden weg in staat stelde. Hij zelf teekende alle hem behagende landouwen af en liet dertig derzelve in plaat brengen, waarbij hij nu eenen Franschen en Russischen tekst voegen zal.

GRONINGEN. In het afgeloopen jaar 1818 hadden aan deze Hoogeschool de volgende bevorderingen plaats.

Tot Doctoren in de Geneeskunde de Heeren:

C. Guyot met eene *Dissertatio Medica inauguralis de Cadaverum sectionibus Pathologicis et rectoexillis ferendo judicio*; W. H. Lamberts met eene *Dissertatio Medica inauguralis de Varicella*; J. P. Refler met eene *Dissertatio Therapeutico Medica inau-*

(*) De uitgave zal geschieden bij den Petersburgschen Boekhandelaar PLANCHART in 4°. en het werk bij inteekening kosten 50 Roebels, doch op velin papier met gekleurde platen 250 Roebels.

inauguralis de indicantibus et contraindicantibus Emeticorum; C. Steensma met eene *Disſertatio practico Medica de typho, imprimis qui Groningae graſsari incepit anno* 1816; en A. D. Wijnne met een *Specimen Medicum inaugurale exhibens nonnullos caſus Dysphagiae in Noſocomio Academico obſervatos.*

Tot Doctoren in de Heel- en Vroedkunde de Heeren: B. J. Kiers Muntinghe, P. G. C. Sijmens en G. J. Hoffmann.

Tot Doctoren in de Beſpiegelende Wijsbegeerte en Letteren de Heeren:

W. H. Verſteeg met een *Specimen Litterarium inaugurale, quo Oratio Philippica quarta Demoſthenis abjudicatur*, en S. W. Schippers met een *Specimen Litterarium inaugurale exhibens obſervationes criticas in Propertii Librum quartum*, welke laatſte *openlijk* verdedigd werd.

Tot Doctoren in de beide Regten de Heeren:

E. J. Offerhaus, na het *openlijk* verdedigen eener *Diſsertatio juridica exhibens quaedam obſervationes ad locum codicis civilis de Succeſsionibus*; H. Tonckens, met eene *Disputatio Juridica inauguralis continens obſervationes aliquot ex materia de testamentis ex ratione codicis civilis*; S. J. van Roijen met een *Specimen Juridicum de crimine perjurii*; B. Berends met eene *Disputatio Juridica inauguralis continens meditationem ad art.* 2089 *codicis civilis* en H. Homan met eene *Disputatio Juridica inauguralis, qua in ſententiam art.* 750 *codicis civilis inquiritur.*

Het Muſeum van Natuurlijke voorwerpen groeit beſtendig aan; zijnde ſedert drie jaren, dat hetzelve opgerigt werd, behalve hetgeen in het Mineralogiſche en Geologiſche gevonden wordt, het aantal voorwerpen uit het Dierenrijk reeds tot 7000 geklommen; beſtaande uit gewervelde Dieren:

84	ſoorten	van	Zoogdieren	in	121 ſtuks.
336	——	—	Vogelen	in	470 ——
94	——	—	Amphibien	in bijna	200 ——
96	——	—	Viſchen	in ruim	100 ——

die met de dubbelde ruim 800 ſtuks van gewervelde Dieren opleveren, voorts ruim 4000 Horens en Schelpen omtrent 2000 gelede dieren en ruim 200 ſtraaldieren.

LE-

LEVENSBERIGT

VAN DEN

REIZIGER

U. J. SEETZEN.

(*Vervolg van Blaâz.* 117.)

In de maand Junij van 1805 kwam Seetzen te Damascus terug; na een kort verblijf in deze ſtad begaf hij zich op nieuw op reis, om de hoogten van den Libanon, het beroemde Cederbosch, de prachtige houwvallen van Baalbeck; den Tempel van Venus Aphacita aan den oorſprong van de rivier Ibrahim gelegen, een' Tempel door Conſtantijn den Grooten verwoest, en alle andere oude tot heden onbekende Gedenkteekenen te bezoeken. Hij zag 'er onder andere een opſchrift in de rots geſneden bij den mond der rivier Kelb (de Lycus der ouden) hetwelk bewijst, dat Marcus Aurelius den weg, die langs de zee ter dezer plaatſe loopt, deed aanleggen. Jammer was het, dat Seetzen van geen' barometer voorzien was, ten einde de hoogte van den berg Libanon te bepalen, waaromtrent men nog geene zekere beſcheiden heeft; dezelve moet aanmerkelijk zijn, omdat op eene breedte van omtrent 30° de ſneeuw 'er het geheele jaar door blijft liggen. Den Libanon en Antilibanon bezoekende, zag Seetzen twee vreemde Kloosters, dat van Kursheja door Maroniten (*) monniken bewoond, waar

(*) De Maroniten zijn eene ſecte, die haren oorſprong ontleent van een' Monnik of Abt, Maroum of Maron genaamd. Deze Monnik leefde tegen het einde der zesde eeuw en beweerde, dat 'er in Jezus Christus ſlechts een enkele wil was; zijne navolgers vermenigvuldigden zich aanmerkelijk in Syrie onder de regering van Keizer Heraclius, die hen beſchermde. De zesde algemeene kerkvergadering (in 681) veroordeelde hen als ketters; zij werden uit de meeste ſteden van Syrie verdreven en namen hunne toevlugt op den Libanon en Antilibanon,

waar eene Syrifche Drukkerij gevonden wordt en dat van Mar-Johanna-Schevoïer, van den Griekfchen eerdienst, hetwelk eene Arabifche Drukkerij bezit.

Te Damascus teruggekomen, maakte Seetzen toebereidfelen, om den oostelijken oever van de Jordaan en der Doode Zee, gelijk mede de provincien te bezoeken, welke, ten tijde der Romeinen de namen van Moabitis, Ammonitis, Amoritis, Galaditis enz. droegen. Vruchteloos rieden hem zijne vrienden deze reis als hoogst gevaarlijk af, hij volhardde in zijn voornemen, en een koopman van Damascus, die dertig jaren lang met de Arabifche volksftammen handel gedreven had, bood zich als gids aan. Den 19 Januarij 1816 verliet hij Damascus, als een Arabisch Scheikh gekleed en begaf zich op weg. Na Hasbeïa, Cefarea, en het meer Tabarieh of Tiberias, bezocht te hebben, kwam hij in het dorp d'El Hosfn aan, welker bewoners, Griekfche Christenen, hem aanrieden zich van alles te ontdoen, wat de begeerlijkheid der Arabieren kon prikkelen, indien hij zijne reize beoosten de Jordaan en de Doode Zee wilde voortzetten. Hij vermomde zich dus in een geheel gefcheurd hemd van blaauw doek, en in een' ouden nachtrok, bedekte zijn hoofd met een flechten katoenen zakdoek, en doorreisde in dit kostuum, deze ongastvrije oorden, barrevoets en dikwijls onder den blooten hemel flapende. Tot overmaat van ongeluk was het juist de tijd van de groote vafte, zoodat Seetzen, voor een' Grieksch Christen willende doorgaan, genoodzaakt was, enkel van brood en olie te leven. Onder de zeldzaamheden, die hij op dezen togt opdeed, willen wij opnoemen, de door menfchenhanden uitgegraven holen, waarmede de provincie el Botthyn opgevuld is, en eenen kleinen volksftam, die geene andere woningen dan onder de aarde heeft. Maar de belangrijkfte ontdekking, die hij deed, was die der prachtige bouwvallen van Dfchevrasch (het oude Gerafa) bij het dorp Szuf, twintig mijlen ten zuiden van Damascus, bouwvallen, die volgens zijne befchrijving niet voor die van Palmyra of Baalbeck behoeven te

waar zij zich onafhankelijk maakten. Tegen het einde der tiende Eeuw werden zij door de Ottomannen ter onder gebragt. Men noemde hen ook *Monotheliten*, een Grieksch woord, dat den aard hunner ketterij uitdrukt.

te wijken. Zonder te ſpreken van de ontelbare brokken van kolommen, tempels en paleizen, zag Seetzen 'er twee overheerlijk fraaije marmeren Amphitheaters, drie tempels, eene ſchoone ſtadspoort, een overblijfſel van een' ringmuur van eene mijl lang en eene groote ſtraat van wederzijde met eene reeks kolommen der Korinthiſche orde bezet, waarvan een der uiteinden ſtootte aan een half cirkelvormig plein, van zestig Ioniſche kolommen omgeven. Ongelukkig kon Seetzen niet lang genoeg bij deze kostbare oudheden vertoeven, om dezelve in bijzonderheden te beſchrijven; het is te hopen, dat anderen mogen voltooijen, hetgeen hij begonnen heeft. Amman, het oude Philadelphia, welks oorſprong waarſchijnlijk hooger dan de Romeinſche tijden opklimt, leverde onzen reiziger een groot aantal fraaije bouwvallen op, die verdienen zouden zorgvuldig onderzocht te worden.

In een oord, Es Szalt geheeten, welks fraaije vegetatie te meer in het oog viel, naarmate de omſtreken onvruchtbare woeſtenijen vormen, maakte Seetzen met een' Arabiſch Dichter kennis, die voorheen een gedicht door hem opgeſteld opzeide, waarin hij bij den inval der Franſchen de Christenen dezer ſtaten had uitgenoodigd, om zich onder de vanen van Buonaparte te ſcharen. Vervolgens doorkruiste Seetzen de rotſen en ſteilten, waarmede de oostelijke en zuidelijke oevers der Doode Zee bezet zijn; en na acht dagen vol vermoeijenisſen en gevaren van allerleijen aard, kwam hij den 7 April in het klooster Terraſanta te Jeruzalem aan, en werd daar met de grootſte gastvrijheid onthaald. Den 25 Mei verliet hij Jeruzalem, begaf zich naar Jaffa en van daar over zee naar Acre, waar hij tot het einde des jaars bleef, bezig met zijn Dagboek in orde te brengen, zijne verzamelingen te ſchikken, en toebereidſelen te maken tot eene nieuwe reis naar het zuiden van Arabie. In dien tusſchentijd ſchijnt hij voor de tweede maal de oostelijke ſtreken van Syrie en Palestina doorreisd te hebben; ten minſte hij ſchreef aan een' zijner vrienden in Europa eenen brief gedagteekend, Acre den 3 November 1806, waarin hij zeide: „ Binnen drie dagen maak ik ſtaat „ mijne togten weder te beginnen; ik zal terſtond naar „ Nazareth, Thabor, Nablos en Jeruzalem gaan; „ nog eenmaal zal ik rondom de Doode zee den togt

„ volbrengen, daarna Bethelehem en Hebron pogen te
„ bereiken, en van daar langs eenen nieuwen weg
„ dwars door de woestijn mij naar den berg Sinai bege-
„ ven, van waar ik eindelijk naar Suez en Cairo wil
„ vertrekken." De bijzonderheden dezer reize zijn ons geheel onbekend; naar allen schijn gingen de brieven, waarin hij van dezelve verslag deed, verloren. Wij vinden onzen reiziger eerst weder te Jeruzalem, op het oogenblik van zijn vertrek naar Hebron den 15 Maart 1807. In deze laatste stad zocht hij een' gids, die hem dwars door de woestenij wilde geleiden; een Bedouïn liet zich met veel moeite daartoe overhalen, en den 27sten Maart begaf Seetzen zich op weg. Verscheiden dagen werden 'er besteed aan den berg Ti (in den Bijbel Seir genoemd) te beklauteren en na twaalf dagen gaans, waarin zij noch woning noch menschelijk wezen hadden aangetroffen, kwam hij in het St. Katharina klooster op den berg Sinai aan. Daar vertoefde hij tien dagen, beklom den top der bergen Horeb en Sinaï en op den berg St. Katharina. Hij bepaalde door middel van Sterrekundige waarnemingen de ligging van het klooster en verzamelde vele gewigtige narigten omtrent deze voor de geschiedenis van het menschelijk geslacht zoo belangrijke oorden. Tegen het einde van April verliet Seetzen den berg Sinaï en begaf zich eerst naar Suez en van daar naar Cairo, waar hij de genoegens der beschaafde zamenleving in het huis van den Hr. Rosetti, Consul-Generaal van Oostenrijk wedervond.

De stad Cairo, eene plaats van doortogt en ontmoeting van eene menigte karavanen, hetzij van koopmanlieden hetzij van pelgrims van het oosten en westen komende, verschafte aan Seetzen veel gemaks, om de verschillende tongvallen der Arabische taal te leeren kennen, — om berigten intewinnen omtrent de gewesten van Azie en Afrika, welke hij voornemens was te bezoeken, en om vele Oostersche Handschriften magtig te worden, zoowel als een menigte voorwerpen voor de Oudheidkennis, de Delfstofkunde, de Kruidkunde en Dierkunde ten uiterste belangrijk.

In de maand Mei van 1808 bezocht Seetzen de Provincie El Feïum, de piramiden van Gisch, de grotten der Mummies bij Sakara en het groot meer bij Birket el Korra gelegen; bij zijne terugkomst te

Cai-

Cairo omhelsde hij openlijk het Islamismus, als het eenig middel om zich zonder gevaar naar de Heilige Steden Mekka en Medina gelijk ook naar alle provincien, door de Wechabiten bezet, te begeven.

Na een omtrent tweejarig verblijf te Cairo, gedurende hetwelk Seetzen zulke vorderingen in de beoefening der Arabiſche taal maakte, dat men hem vervolgens dikwijls uit Arabie geboortig achtte, keerde hij naar Suez terug en bekwam op dien togt zekerheid van het beſtaan eens alouden kanaals, dat de Roode zee met den Nijl in gemeenſchap bragt. Het bed van dit kanaal is honderd vijftig tot honderd tachtig voeten breed; het begint aan het noordelijk gedeelte van de Golf van Suez, rigt zich noordwaarts naar het meer El Memlahh, negen mijlen van Suez gelegen en loopt vervolgens door eene lange ſmalle vlakte: waarſchijnlijk kwam het in den Nijl bij Birket Hadseh uit.

Gereed ſtaande om naar Woest Arabie en Gelukkig Arabie te vertrekken, ſchreef Seetzen aan een' zijner Europiſche vrienden den volgenden brief; „ Men „ ſchildert mij de gevaren der reis, die ik voorne„ mens ben te doen, als zeer verſchrikkelijk af; men „ zegt mij, dat de Wechabiten, meesters van Akaba „ en Moileh ieder vermoorden, dien zij als ongeloo„ vig beſchouwen en men voorſpelt mij niets dan on„ heilen. Ik kan niet ontveinzen, dat de gevaren, „ waaraan ik mij ga blootſtellen, zeer groot zijn; maar „ wanneer ik aan de fraaije ontdekkingen denk, die „ die mij te Aileh, Asſium, Faraum, Median enz. „ verbeiden, aarzel ik niet om dezelve te trotſe„ ren. ”

Inderdaad den 19 Mei vertrok hij naar Akaba en Wady-Muſa; maar hij kon tot deze laatſte twee plaatſen niet doordringen, omdat de Bedouins hem beletten zijnen weg te vervolgen „ Is deze niet ” zeide een hunner tegen den gids van Seetzen „ die Chris„ ten, welke ſedert lang ons land in allerrigtingen door„ kruist? Gij hebt ongelijk met hem te midden van ons „ te voeren; hij zal ons enkel ongelukken aanbrengen. „ Het is dezelfde, die twee jaren geleden uit Syrie is „ gekomen, die altijd ſchrijft en die door zijne be„ tooveringen gemaakt heeft, dat 'er geen regen meer „ in onze oorden valt, en dat wij van droogte ſter„ ven. Raad hem zich van hier te verwijderen, in-

„ dien hij het slagtoffer zijner vermetelheid niet wil „ worden."

Seetzen was dus genoodzaakt naar Suez terug te keeren; hij verliet het weldra weder en ging over zee naar Jenbua en Dschidda, twee havens der Roode Zee. Daar deed hij de kleeding eens pelgrims aan en begaf zich naar Mekka, om 'er in de maand Ramadan, den grooten vastentijd, doortebrengen. „ Ik volbragt zes- „ venmaal den gang rondom den Kaaba (*)" schreef hij aan een' zijner vrienden, „ ik heb vroom den „ den zwarten steen gekust; zevenmaal volbragt ik „ den heiligen loop van Szoffa naar Merruch; „ daarna liet ik mij het hoofd kaal scheren en ver- „ kreeg verlof, om mijne pelgrimskleed afteleggen en „ mijne gewone klederen weder aantedoen."

(*Het Vervolg en Slot in het eerstvolgend* N°.)

NOG IETS

OMTRENT DEN UITMUNTENDEN

JERONIMO DE BOSCH.

De nagedachtenis en herinnering van mannen, door deugd en geleerdheid beroemd, kan, mag en moet vernieuwd worden; of liever, zij mag nimmer aan de vergetelheid worden ter prooi gegeven. In den *Algem. Konst- en Letterbode* en elders is van den deugdzamen menschenvriend, van den warmen beminnaar van Letterkunde, van den volijverigen voorstander, hoogachter en aanmoediger tot de Wetenschappen en Fraaije Kunsten en tot al wat schoon en voortreffelijk is, van den

(*) Men weet, dat de kaaba, of vierkanthuis, de tempel is, naar welken den Mahomedanen zich biddende keeren, in welk oord der wereld zij zich bevinden: ter zijde van den ingang is een zwarte steen, het voorwerp hunner vereering. Volgens eene Muzelmansche overlevering is de kaaba gebouwd op dezelfde plaats, waar SETH Zoon van ADAM een' tempel van steen bouwde, welke door den Zondvloed omvergeworpen, door ABRAHAM wedor opgetrokken is.

den allezins-waardigen Jeronimo de Bosch menigmalen geſproken en geſchreven; en het geſchrevene ſteeds met dezelfde deelneming gelezen, en het geſprokene nimmer zonder aandoening gehoord.

Hij was doorgaans de eerſte, die bij vreugde of droefheid de pen gereedelijk opnam en met hartelijkheid zoo wel als kunstmatig voerde. Zijne Latijnſche Gedichten en andere geſchriften, vooral ook zijne Lofredenen, zijn daarvan de ſprekendſte bewijzen. 't Was om deze reden dan ook, dat men, na zijn algemeen betreurd afſterven, als het ware, onverduldig was naar gelijke hulde, aan zijne nagedachtenis verſchuldigd, terwijl die zijne kweekeling, die vriend, die uitmuntende Hoogleeraar D. J. van Lennep, wiens betrekkingen en bekwaamheden hem tot deze taak en pligt, boven anderen, als het ware riepen, met allen regt en op goede gronden daartoe de geſchikte gelegenheid verbeidde, en dan ook deze hulde aan den Overledenen in de eerſte Openbare Vergadering van de Derde Klaſſe van het Koninklijk Inſtituut van Wetenſchappen en Kunsten, den 13den November 1817 op de treffelijkſte wijze heeft toegebragt.

Intuſſchen had de Hoogleeraar Cras, om het ongeduld eenigzins te gemoet te komen, eenen Latijnſchen brief, een jaar voor het overlijden van de Bosch, aan dien braven man bij zekere gelegenheid geſchreven, in het jaar na zijn afſterven uitgegeven, waarin hij het beeld van zijnen vriend en goede hoedanigheden getracht had zooveel mogelijk naar waarheid te ſchetſen. Van dien brief, die alleen onder goede vrienden is rondgedeeld, was mede een Exemplaar gezonden aan den Heer Marron te Parijs, Kerkleeraar en Preſident van den Conſiſtorialen Raad van het Proteſtantſche Kerkgenootſchap aldaar, welke deze toezending met een Latijnsch Gedicht beantwoordde. Men achtte het toen niet kiesch dat Gedicht uittegeven; maar de reden van die kieschheid nu geheel ophoudende, vertrouwt men hetzelve te mogen plaatſen, en welkom te zullen zijn aan allen, die nog de nagedachtenis van den braven de Bosch blijven vereeren. Zie hier dan hetzelve:

HENRICO CONSTANTINO CRAS, V. Cl.

PAULUS HENRICUS MARRON,

Lutet. Paris. 1818.

Irrita non tua nos accesſit, Craſſe, querela;
Non vanis aures perculit illa ſonis.
Flebilis in latebras descendit pectoris imas,
Et penitus venis fixa, refixa ſedet.
Indictum a Clariis quam tu post fata Camoenis
Boſchiadem (piget heu! credere,) jure doles;
Ipſe aliis qui tot monumenta exſtruxit honoris,
Egregium, ut venâ divite, mente virum!
Quem meritum coluere omnes, dum vita manebat,
Extinctum cur jam, non pia turba, ſilent?
Anne quod in magno deſunt condigna dolore
Lamenta, invitis vinctaque lingua riget?
Juſtave tantarum quod non præconia laudum
Inveniens, metuit fidere muſa ſibi!
Ipſe equidem cauſam ſum, Craſſe, expertus utramque,
Materiâ victus triſtitiâque ſimul.
O! mihi Lennepio ſurgens in carmina virtus;
Hoeufftiadæ fuerat ſi mihi vena mei!
O! tibi quæ patrio fervet ſermone potestas,
Bilderdice, tua aut, optime Vriſiade!
Non mendacem, in te dixiſſem, Hieronyme, vultum;
Gratia quæ morum; quale mel eloquii;
Aonidum quam tu castus Phoebique ſacerdos,
Helladis an, prisci plenior an Latii?
An virtute magis ſcriptis an nobile nomen
Conciliet tibi quod ſtat ſine morte decus?
Dixiſſem ut, vitæ properantem attingere metam,
Jam cum fracta tibi membra dolore forent,
Miratus fuerim generoſâ mente valentem,
Miscentem innocuos, qualis et ante, jocos;
Pectore quam erecto, quam tunc et fronte ſerenâ;
A Christo ut doctum congruit eſſe ſophum!
Ast alios Boſſchi melius laus, Craſſe, decebit,
A te qui calcar nobile honoris habent.
Hæc a Sequanicis tibi paucula ſcribere ripis
Me juvit. Tu, vir candide, vive, vale!

PRIJS.

PRIJSONDERWERPEN

DOOR DEN RECTOR EN SENAAT DER LEYDSCHE HOOGESCHOOL

Den 8sten Februarij 1819 (*) *opgegeven.*

De Rector en Senaat der Leydſche Hoogeſchool noodigen, volgens beſluit van Z. M. van den 2den Augustus 1815 N°. 14, alle Akademie-Burgers en Kweekelingen der Athenaea in Nederland, tegen dit jaar uit, ter beantwoording der volgende vragen, door de onderſcheiden Faculteiten uitgeſchreven:

De Faculteit der Geneeskunde ſtelt de volgende vraag voor:

Het zamenſtel en de bewerktuigde zamenſtelling der beenderen en derzelver veranderde natuur, ook die, waaraan zij door verſchillende ſoorten van ziekelijkheid onderworpen zijn, zijn volgens onderſcheiden gevoelens van geleerden verklaard. De der Geneeskunde beoefenende Jeugd wordt uitgenoodigd om die gevoelens kortelijk, maar met verſtand en oordeel te ontvouwen.

De Regtsgeleerde Faculteit vordert, dat de leer van het Burgerlijk Regt, tot nog toe bij ons in zwang, *over de afwezigen*, in eene beknopte orde zoo worde voorgedragen, dat tevens de moeijelijke plaatſen van het Wetboek, hiertoe behoorende, naauwkeurig verklaard worden.

Door de Godgeleerde Faculteit wordt gevraagd:

Of de uitdrukkingen ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, τοῦ Χριστοῦ en

(*) Na de plaatſing van het berigt nopens de redevoering des Hoogl. VAN DER PALM, mede op dien dag gehouden, ontvingen wij nog deswegens verſlag in deze weinige woorden, die wij bij deze gelegenheid gaarne mededeelen. „De plegtigheid is afgeloopen, zoo als men het verwachten kan, wanneer een man als VAN DER PALM het woord voert. De talrijkheid der toehoorders, niet alleen van de nabijgelegene plaatſen en ſteden, maar zelfs van Utrecht zamengevloeid, gevoegd bij het aantal onzer eigene Akademie-burgers, was eene betamelijke hulde, aan de groote talenten des beroemden Redenaars toegebragt. Nog lang moge zich onze vermaarde Hoogeſchool in het bezit van dezen waardigen Man verheugen, aan wien niet alleen Leyden, maar geheel het Vaderland, zulk een aanzienlijk deel van zijnen letterroem te danken heeft!"

en dergelijke, in Jezus leer, dadelijk verſchillend van beteekenis zijn, dan of zij alle gemakkelijk tot ééne beduiding kunnen en moeten gebragt worden; of de Apóstelen en hunne vrienden, bij het verbreiden van 's Meesters leer, na diens vertrek tot betere oorden, die volkomen in denzelfden zin opnam en als hij dezelve voorheen bezigde; en welk gebruik men van deze verſchillen kan maken, ter bepaling van den aard van Christus Rijk.

De Faculteit der Natuur- en Wiskundige Wetenſchappen geeft de volgende vraag op:

In het vak der Natuurkunde. Wanneer men een hol vat van eene digtere ſtoffe dan water zamengeſteld, ter zijde van een *gat* voorzien, van binnen met water gevuld, en vervolgens daarin gedompeld vooronderſtelt, dan is het de vraag, of de binnenwanden van het vat eene *andere* drukking ondergaan, als het gat *geſloten* dan wanneer hetzelve *geopend* is? 'Er wordt gevorderd, dat het antwoord op waterweegkundige wetten ruste en dat het tevens de redenen, wijzen en onderſcheidingen opgeve, waardoor het geſchil, zoo dikwijls onder geleerden gevoerd, geheel kan uitgemaakt worden: *of de vloeiſtoffen in zich zelve wegen.*

In het vak der Wiskunde. Wanneer de Aardkloot in een *Dodecaedron* beſloten wordt voorgeſteld en een hoek van het vlak, in wiens middelpunt het Leydſche Obſervatorium is, zich naar het zuiden rigt, vraagt men de lengten, breedten, en jaargetijden der plaatſen, die zich in de overige vlakken bevinden, gelijk ook de punten, door welke de as der aarde zou heengaan?

In het vak der Sterrekunde. De berekening der uurshoeken, hoogten, azimuths van de poolſter β en α, terwijl zij zich in dezelfde regtſtandige lijn bevinden en tot gelijke hoogten opgeklommen zijn. De breedte van het Leydſche Obſervatorium $= 52° 9' 26'' 5$, de oostelijke lengte van de middaglijn van Parijs $= 2° 9' =$ o u $8' 36''$.

In het vak der Natuurlijke Geſchiedenis wordt eene beknopte ontvouwing gevraagd van al, wat men weet van den oorſprong, de ligging, het zamenſtel en de werking der Bladeren van de planten.

In het vak der Scheikunde. Volgens welke wet wordt de kracht der Scheikundige Verwantſchap geregeld, de hoeveelheid der verbonden ligchamen in aanmerking nemende, zoowel in eene tweeledige als drieledige verbinding der grondſtoffen; en welke zijn de voornaamſte verſchijnſelen tot de ontleding der ligchamen betrekkelijk, die daaruit verklaard worden.

De

De *Wijsgeerige en Letterkundige Faculteit* vraagt 1°. Beſtond 'er eenig onderſcheid tuſſchen de *Academici* en de *Sceptici* in het beſtrijden der *Dogmatici?* Zoo ja, welke was de oorzaak van dat verſchil?

2°. Daar in de Griekſche Geſchiedenis het oppergebied (ἡγεμονία) der Athenienſers van veel belang was, wordt gevraagd, op welke wijze de Athenienſers, van den Plateaſchen ſtrijd tot het begin der Peloponeſiaciſchen oorlog toe, met hunne bondgenootſchappelijke, hetzij vrije hetzij ondergebragte, ſtaten, in regtsplegingen, belastingen, krijgsvolk en het geheel beſtuur verbonden waren.

De beantwoording dezer vragen moet in het Latijn vrachtvrij voor den eerſten November dezes jaars bij den Hooggel. Heer E. A. Borger, Secretaris der Hoogeſchool, worden ingezonden, voorzien van Spreuken en Billetten, waarin de namen der Schrijvers, maar met dezelfde Spreuken van buiten geteekend: kunnende de wijze van mededinging en beoordeeling uit bovengenoemd Koninklijk Beſluit Art. 205—213 nader vernomen worden.

NIEUW-UITGEKOMEN BOEKEN,

AKADEMISCHE EN ANDERE SCHRIFTEN

Akademische Verhandelingen. Specimen Chirurgico-Medicum *de Cauſis, cur Laeſionibus Capitis, quae initio haud periculoſae videbantur, frequenter ſero, ſymptomata gravia, in mortem aliquando deſinentia, accedant.* Quod.... pro gradu Doctoratus Publico et Solemni examini ſubmittit, J. C. Broers, die X Novemb. 1818. Trajecti ad Rhenum, Ex Offic. J. Altheer, pag. VIII en 70.

Het is voorzeker een belangrijk verſchijnſel in de Heelen Geneeskunde, dat ſommige hoofdwonden, welke eerst niet gevaarlijk ſchijnen, naderhand niet zelden doodelijk worden, en wij vinden daarom de keuze van den Heer Broers zeer gelukkig, die deze ſtof tot het onderwerp zijner Akademiſche Verhandeling gekozen heeft. In eenen goeden ſtijl en op eene beknopte wijze brengt de Schrijver hier alles bijeen, wat bij de beste oude en hedendaagſche Genees- en Heelkundigen daarover geſchreven is, en daar ons beſtek niet toelaat, om het een of ander gedeelte als eene proeve hier afteſchrijven, gelooven wij ons oordeel niet beter te kunnen ſtaven, dan door de wijze, waarop de Schrijver zijn onderwerp behandelt, hier optegeven. In het eerſte Hoofdſtuk geeft de Heer B. eene

ge

ge voorbeelden op van hoofdwonden, die eerst niet gevaarlijk ſchenen, maar naderhand verſchillende gevaarlijke verſchijnſels ten gevolge hadden. Het volgende Hoofdſtuk bevat dat gene, hetwelk men bij het onderzoek der lijken in de aangevoerde en ook in andere dergelijke gevallen aangetroffen heeft. Hierop gaat de Schrijver over, om in het derde Hoofdſtuk de oorzaken dier gevaarlijke verſchijnſels, en in het bijzonder de redenen, waarom zij niet zelden zoo laat ontſtaan, opteſporen; terwijl in het vierde of laatſte Hoofdſtuk eenige Therapeutiſche gevolgtrekkingen, uit het behandelde voortvloeijende, gevonden worden. De behandeling van elk dezer onderſcheidene afdeelingen beantwoordt aan de waarde van het gekozene onderwerp, en zoo wij hier eene aanmerking mogen maken, zou deze hierin beſtaan, dat het laatſte Hoofdſtuk wellig al te kort is. Wij voor ons zouden gaarne het een en ander meer uitgebreid en met voorbeelden bevestigd gezien hebben. —— Achter deze Verhandeling zijn dertien ſtellingen gevoegd, die even als het voorgaande den Schrijver doen kennen als een waardig Leerling der Utrechtſche Hoogeſchool.

S. V.

Specimen Pathologico - Therapeuticum Inaugurale *de Morbis Convulſivis*, quod ..... pro gradu Doctoratus. Publico ad Solemni examini ſubmittit J. VAN REES, Neomago-Gelrus, die 11 Novemb. 1818. Trajecti ad Rhenum, Ex Officina O. J. VAN PADDENBURG, pag. 100.

Ook deze Verhandeling is van de Utrechtſche Hoogeſchool afkomſtig, en waardig, dat wij 'er gewag van maken. In de eerſte Afdeeling handelt de Schrijver over het maakſel en de werking der ſpieren, waarbij hij een zeer goed gebruik maakt van de latere Ontleed- en Natuurkundige ontdekkingen. De volgende Afdeeling heeft tot opſchrift: *de actione laeſa Musculorum, ſpeciatim de Morbis Spasmodicis et Convulſivis*, en hoewel hier niets nieuws gevonden wordt, zoo als natuurlijk te verwachten is, lazen wij dit gedeelte met genoegen, en vonden daarin een bewijs van des Schrijvers gezond oordeel en grondige Geneeskundige kennis. Het laatſte Hoofdſtuk bevat vier verſchillende waarnemingen der opgenoemde ziekten; de twee eerſte werden door den Schrijver waargenomen in het Akademiſche Ziekenhuis, terwijl de twee laatſte hem werden medegedeeld door de Hoogleeraars WOLTERBEEK en SUERMAN. Belangrijk vooral ſcheen ons de waarneming van laatstgenoemden Heer, die met het beſte gevolg van eene kunstmatige berooking met het Opium bij

een

een zeventienjarig meisje, hetwelk men geene inwendige middelen kon toedienen, gebruik maakte. Hij plaatste daartoe in haar bed eene test met vuur, waarop van tijd tot tijd stukjes Opium gelegd werden, zoodat de lijderesse door eenen *Narcotischen* damp omgeven werd. Hiermede ging men gedurende 24 uren getrouw voort, zoodat 'er in dien tijd twee oneen Opium verbrand werden, terwijl de lijderesse in eenen gewenschten slaap viel, en de krampachtige bewegingen weldra bedaarden.

Voor dat wij dit verslag eindigen, kunnen wij niet nalaten hier optemerken, dat wij van den Schrijver verschillen ten opzigte van het middel, door den Hoogduitschen Geneesheer Stutz aanbevolen. Wel is waar de eerste waarneming van den Heer van Rees schijnt voor deszelfs waarde en deugdzaamheid te pleiten, maar wij bedoelen hier deszelfs wijze van werken, die wij uit de bekende eigenschappen der daarin voorkomende bestanddeelen zouden afleiden, zonder onze toevlugt te nemen tot de verklaring, welke wij op pag. 74 met een enkel woord aangestipt vinden. Deze toch behoort tot het gebied der zoogenaamde *Natuur-Philosophie*, welke ons bedunkens zich niet goed met de zuivere Practische kennis, welke in deze allezins welbewerkte Verhandeling doorstraalt, laat vereenigen. De Schrijver houde ons deze aanmerking ten goede en plukke steeds de vruchten van zijnen arbeid.

S. V.

OUDHEDEN.

Goochelaar.

Volgens de Stads Rekening van Arnhem van het jaar 1443, was daar een *koekeler, die sich tjn eenen sack dede bijnden ende ijn 't water werpen*, en daar voor werden hem *jussu Burgimagistrorum* IV *quarten gegeven.*

G. v. H.

STERRE- EN WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN.

Haarlem. Gaarne plaatsen wij het volgend *Extract* uit eenen Brief van Buitenzorg op Java van den 10 October, ons medegedeeld.

Den

„Den 2den dezer omſtreeks half twee ure na den middag, deed zich hier eene vrij ſterke Aardbeving gevoelen. Mijn huis werd geweldig geſchud, de venſters raasden ſterk, de kalk, van tusſchen de pannen boven mijn hoofd op den zolder vallende, maakte een ſterk geraas. De ſchel voor mijne kamer hangende, raakte in beweging, ik zat te ſchrijven, op ſtaande voet werd ik duizelig van de beweging van den grond; mijn huis en verſcheiden anderen kregen ſcheuren in de muren. Gelukkiglijk duurde de ſchok ſlechts weinige ſeconden; dezelve is ook in 't gebergte alsmede te Batavia gevoeld, doch op de laatſte plaats minder hevig dan hier.

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN, BUITEN HAARLEM.

1819 Febr.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID.
24	29. 3½	39	N. W.	voormidd. betrokken; verder bewolkt; iets hagel- en ſneeuwbuijig.
	29. 3¾	42	——	
	29. 4½	36	——	
25	29. 5½	34	W. N. W.	bewolkt; 's morgens ſneeuw- en hagelbuijen.
	29 5¾	41	——	
	29 6½	34	——	
26	29. 6	36½	Z. O.	voormidd. betrokken; verder bew.
	29. 5¾	45½	W. Z. W.	
	29. 5	36½	Z. W.	
27	29 4½	36½	Z. W.	bewolkt; 's avonds helder.
	29. 4½	42	Z. Z. W.	
	29 4¾	31	Z.	
28	29. 4½	34½	Z. O.	bewolkt.
	29. 4½	42½	O.	
	29. 4½	37	—	
Maart. 1	29. 3½	36	O. t. Z.	bewolkt; omtrent betrokken; in den namiddag iets regen.
	29. 3¾	44	O.	
	29 4½	39½	O. t. Z.	
2	29 4¾	36	O.	wolken; windrig; 's avonds omtrent helder.
	29. 5	41	O. t. N.	
	29. 5½	35	——	

Waarnemingen op den Huize Zwanenburg, omtrent het gevallen en uitgewaſemd Water.

1819.	gevallen regen	uitgewaſemd
Maand	lijn.	lijn.
Februarij	56½	26½

TE HAARLEM BIJ DE WED. A. LOOSJES Pz.

In

albo amicorum

Hieronymi De Bosch.

Quid petis, ut, Musae vindex, tibi, magne La
Ausonio tester carmine amicitiam?
Quid petis? heu citharam mea plectere Musa
Quae solet, est Latiis non satis apta modis.
Sed petis! illa, viris quae nobis pectora junxit,
Bosche, stet senibus firma tenaxque fides.
Quod petis, ecce tibi! – sint carmina frigida, a
Nostra tui vero pectora, amice, calent.

R. Feith.

In den vriendenrol

van

Hieronymus De Bosch.

Wat vergt Ge, Ausoonsche Barid! dat ik in Naso's taal
U 't vuur der vriendschap, dat myn boezem koestert, p
Wat vergt Ge, dat de lier, gestemd voor Hollandsche ooren,
In Rome's keurtoon zich, oneigen, zou doen hooren?

Gij vergt het: nu, myn Bosch! het zy zoo: — dat de tro
Die 't manlyk harte boeide, ons nog vereend aanschou
In 's levens avondstond. — Ziedaar, hoe koel myn zangen
Ook zyn, met zielegloed, voldaan aan Uw verlangen.

Breda
en 10 July 1833
voor het latyn van
Mr R. Feith.

Jan. J. F. Wap.